

Ida Pääskyvuori

PORAKONE, UKULELE JA MÖLKKY
LAINATTAVAT ESINEET VAARA-KIRJASTOISSA
JA HELSINGIN KAUPUNGINKIRJASTOSSA

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Tampereen yliopisto
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2019

TIIVISTELMÄ

Ida Pääskyyvuori: Porakone, ukulele ja mөлky: Lainattavat esineet Vaara-kirjastoissa ja Helsingin kaupunginkirjastossa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto. Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelma
Marraskuu 2019

Tutkielman tarkoituksena on kartoittaa millaisia lainattavien esineiden aineistoja Pohjois-Karjalan Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston kokoelmista on lainattavissa, ja millaisin perustein erilaisten esineiden hankintaa on näissä kirjastoissa perusteltu. Lainattavat esineet määritellään tässä tutkimuksessa sellaisiksi ei-kirjallisiksi lainattaviksi aineistoiksi, joihin eivät kuulu musiikkiaänitteet, muut äänitteet, videot ja DVD- tai Blu-ray-levyt.

Lainattavien esineiden valikoima on kasvanut ja monipuolistunut Suomen yleisten kirjastojen kokoelmissa 2010-luvun aikana. Esineiden lisääminen kirjastojen valikoimiin on jakanut mielipiteitä puolesta ja vastaan. Toisaalta niiden on nähty sopineen yhteen joidenkin kirjaston perinteisten tavoitteiden kanssa – esimerkiksi soittimien lainaamisen on katsottu tukevan asiakkaiden musiikkiharrastusta. Toisaalta on myös esitetty huolestuneita arvioita, että esinelainaus ohjaisi jo ennestään niukkoja resursseja pois kirjaston ydintehtävistä, kuten lukemisen edistämisestä.

Tässä tutkimuksessa esineiden hankintaperusteita selvitettiin sähköisellä kyselylomakkeella, joka lähetettiin kaikkiin Vaara-kirjastoihin ja Helsingin kaupunginkirjaston toimipisteisiin toukokuussa 2019. Kyselyyn saatiin vastauksia 12 Vaara-kirjastojen työntekijältä ja kuudelta Helsingin kaupunginkirjaston työntekijältä. Kyselylomakkeen muotoiluun otettiin mallia Michnikin ja Erikssonin (2014) samasta aiheesta tekemästä tutkimuksesta Ruotsin yleisissä kirjastoissa. Tässä tutkimuksessa saatuja vastauksia myös vertaillaan Michnikin ja Erikssonin tutkimuksessaan saamiin tuloksiin. Kyselyn tulokset analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin menetelmin siten, että vastauksista tunnistettiin esiin nousevia laajempia perusteluiden teemoja. Vastauksissa eri esinekategorioita, kuten lautapelejä ja liikuntavälineitä, tarkasteltiin erikseen. Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston vastaajaryhmien tuloksia myös vertailtiin keskenään läpi analyysin.

Tutkimuksen tulokset eivät ole pienen vastaajajoukon vuoksi yleistettävissä muihin Suomen yleisiin kirjastoihin, mutta ne tarjoavat joitakin mielenkiintoisia huomioita Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston lainattavien esineiden valikoimista ja hankinnan perusteluista. Tulosten perusteella näistä kirjastoista vaikuttaisi olevan laajimmin saatavilla lautapelejä ja videopelejä, sekä liikuntavälineitä ja soittimia. Työkaluja oli saatavissa jonkin verran, mutta ei kovin laajasti. Lisäksi kirjastoista löytyi melko paljon erilaisia sekalaisia esineitä, jotka eivät sopineet mihinkään kyselylomakkeen valmiista kategorioista. Esinevalikoimasta ei kuitenkaan saatu tässä tutkimuksessa suppeaksi jääneen vastaajamäärän vuoksi täysin kattavaa kuvaa.

Mainintojen määrän perusteella tärkeimmiksi hankintaperusteiksi nousivat aineistojen kysyntään sekä korkeaan hintaan ja tätä kautta tasa-arvon edistämiseen, ja asiakkaiden harrastustoiminnan tukemiseen liittyvät perustelut. Aineistojen hinta ja esineiden hankkiminen kirjastoon asiakastoiveiden perusteella nousivat esiin laajimmin kaikkien esineiden kohdalla. Michnikin ja Erikssonin (2014) tutkimukseen verrattuna uusien asiakkaiden houkuttelu kirjastoon ei tullut tässä tutkimuksessa esiin juuri lainkaan, kun taas ruotsalaistutkimuksessa tämä nousi yhdeksi tärkeimmistä perusteluista. Muilta osin tuloksista oli tunnistettavissa melko paljon yhtäläisyyksiä.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että lainattavien esineiden hankintaa perustellaan kirjastoissa varsin moninaisin ja osin esinetyypistä ja kirjastosta riippuen vaihtelevin argumentein. Esineille on kirjastoissa kiistatta kysyntää, ja ainakin jossain määrin niiden tarjoamiselle on löydettävissä perusteluita kirjaston perinteisesti keskeisistä tavoitteista.

Avainsanat: lainattavat esineet, esinelainaus, yleiset kirjastot, aineistohankinta, aineiston valinta

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Esipuhe

Ohi on koitos ja aika sanoa kiitos;

Rakkaat Kandiuttajat, Bezzewizzer ja Lapeka-illat,

Vertaistuki auttoi, ja pakastepizzat,

Äiti, isä ja Sara, sekä karvajalka Hilpula,

Rentouttavaa oli aina kotiin tulla,

And Cody Steven, thank you for believing!

Viimeistä riviä viedään, nyt sauna lämpiimään.

Tampereella 13.11.2019

Ida Pääskyvuori

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	KOKOELMATYÖ JA AINESTON VALINTA KIRJASTOISSA	4
2.1	Kaiken keskiössä on kokoelma.....	4
2.2	Kokoelmatyön ja kokoelmatutkimuksen määritelmät	5
2.3	Millainen on hyvä kokoelma?	6
2.4	Aineiston valinta perustuu kirjaston kokoelmapolitiikkaan	8
2.5	Kirjastojen kokoelmat vastaavat kysyntään ja elävät ajassa	10
3	LAINATTAVAT ESINEET MAAILMALLA JA SUOMESSA	13
3.1	Esinelainauksen nouseva trendi.....	13
3.2	Aikaisempaa tutkimusta lainattavista esineistä	16
4	TUTKIMUSKYSYMYKSET JA -MENETELMÄ	22
4.1	Tutkimuskysymykset.....	22
4.2	Kyselylomake tutkimusmenetelmänä.....	23
4.3	Kyselylomakkeen esittely.....	24
4.4	Tutkimuksen eteneminen.....	26
4.5	Laadullinen sisällönanalyysi menetelmänä	26
4.6	Sisällönanalyysin toteutus tässä tutkimuksessa.....	27
5	AINEISTON ANALYYSI	29
5.1	Vastaajien taustatiedot.....	29
5.2	Millaisia esineitä vastaajien kirjastoista löytyi.....	31
5.3	Eri esinekategorioiden hankinnan perustelut.....	32
5.3.1	Lautapelit	32
5.3.2	Videopelit ja pelikonsolit	37
5.3.3	Työkalut.....	42
5.3.4	Tieto- ja viestintäteknologia	44
5.3.5	Liikuntavälineet	44
5.3.6	Soittimet	48
5.3.7	Muut esineet	50
5.4	Yhteenveto lainattavien esineiden hankinnan perusteluista	54
5.5	Kuinka kauan lainattavia esineitä on kuulunut kirjastojen valikoimiin	58
5.6	Sana on vapaa -osion antia	59
6	TULOSTEN POHDINTAA	61
6.1	Millaisia vastauksia tutkimuskysymyksiin saatiin?.....	61
6.2	Miten tulokset vertautuvat Michnikin ja Erikssonin tutkimukseen?.....	64
6.3	Tutkimuksen heikkoudet ja vahvuudet.....	69
6.4	Ideota jatkotutkimuksiin.....	71
6.5	Loppusanat	72
	LÄHTEET	74
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Lainattavia esineitä, kuten liikuntavälineitä ja soittimia, on etenkin 2010-luvulla ilmaantunut yleisten kirjastojen valikoimiin kiihtyvää tahtia ja erilaisten esineiden valikoima vaikuttaisi vain jatkavan monipuolistumistaan. Esimerkiksi Tampereen kaupunginkirjaston valikoimiin kuuluu tämän tutkielman kirjoittamishetkellä verkkokirjastosta tehdyn haun perustella 637 esinettä – mukaan lukien laaja valikoima lautapelejä, kävelysauvoja, kahvakuulia, kitara, ukulele, kantele, banjo, pesäpallomaila sekä pallo ja räpylöitä, kangaskasseja, kompassi, sulkapallosetti, frisbeegolfsetti, sateenvarjoja ja uusimpana lisäyksenä kausikortteja muun muassa paikallisten urheilujoukkueiden peleihin ja tanssiteatteriin (Aineistolaji: Esine, Piki.verkkokirjasto.fi; Salmi 2019).

Lainattavien esineiden tulo kirjastoihin on jakanut mielipiteitä ja kannanottoja on tehty puolesta ja vastaan. Esimerkiksi verkkokirjakauppa Booky.fi:n hallituksen puheenjohtaja Antti Ypyä totesi kirjastojen aineistonvälitysyritys BTJ Finland Oy:n yrityskauppoihin liittyen, että ”Meidän ja kirjastojen yhteinen intohimo on, että kirjastoissa on tarjolla laaja valikoima kirjoja. Kirjastojen ystävät voivat huokaista helpotuksesta: listoillamme ei ole porakoneita ja kahvakuulia.” (Booky.fi uskoo kirjastoihin 2017.) Myös joissakin kirjastoissa esineiden hankintaa vastaan on nikoteltu. Esimerkiksi Seinäjoen kirjastolla todettiin vielä vuonna 2013 paikallislehden jutussa, että ”Seinäjoella kirjaston valikoima ei rönsyile” (Rauhala 2013). Seinäjoen vs. kirjastotoimenjohtaja Marita Hakalan mukaan esineet vaikuttavat etenkin pienten kuntien keinolta paikata palvelutarjontaansa kirjaston kautta laittamalla kirjasto olemaan muutakin kuin kirjasto. Huolena on tällöin kirjaston resurssien riittävyys ydintehtävien hoitamiseen. (Rauhala 2013.) Nyt vuonna 2019 tehty haku termillä ”esine” antaa kuitenkin Seinäjoen kirjaston verkkokirjastosta tulokseksi muun muassa valikoiman lautapelejä, kangaskasseja, ukulelen ja energiankulutusmittarin (Aineistotyyppi: Esine, Eepos.finna.fi). Mikä on saanut kirjastot yleisesti ottaen kallistumaan lainattavien esineiden hankinnan puolelle?

Esimerkiksi Tampereen pääkirjaston musiikkiosastolla soittimia perustellaan musiikkikirjaston ydintehtävällä; musiikkiharrastuksen edistämisellä. Samoin liikuntavälineiden lainaaminen liitetään Tampereella asiakkaiden liikuntaharrastuksen tukemiseen. Lainatuimpia esineitä – kangaskasseja ja sateenvarjoja – perustellaan

puolestaan kirjastoaineistojen suojaamisella luonnonvoimia vastaan. (Manninen 2016.) Kuopion kaupunginkirjastossa on perusteltu liikuntavälineiden, soittimien ja lautapeliin hankintaa vetoamalla vuoden 2017 alusta voimaan astuneeseen uuteen kirjastolakiin. Asiakas- ja kokoelmapäällikkö Minna Koistisen mukaan uudessa laissa määritellään kirjaston tehtäväksi muun muassa kulttuurin, harrastamisen, hyvinvoinnin, medialukutaidon ja itsensä kehittämisen edistäminen. Samoihin tehtäviin vedoten Koistinen vetää Kuopion kaupunginkirjaston rajan esineiden hankinnassa työkaluihin. Hänen mukaansa soittimet edistävät näitä laissa listattuja tavoitteita – porakone ei. (Matilainen 2017.)

Kirjastosta lainattava porakone vaikuttaisikin nousevan lainattavien esineiden liian pitkälle menemisen symboliksi useammasta lähteestä – mutta niitäkin Suomen yleisistä kirjastoista tämän tutkielman kirjoittamisen aikaan löytyy, ainakin pääkaupunkiseudun Helmet-alueelta (Porakone, Haku.helmet.fi). Helmet-kirjastojen sivuilla lainattavien esineiden puolesta argumentoidaan muun muassa kaupunkiympäristössä elämisen rajallisiin säilytystiloihin ja jakamistalouden ympäristövaikutuksiin vedoten (Lainattavat esineet; Kirjasto on jakamistalouden suunnannäyttävä). Jakamistalous ja yhteiskuluttaminen näyttävät tuoreina, yhteiskunnallisessa keskustelussa pinnalla olevina aiheina, mutta kuten Helmet-kirjastojen sivuilla julkaisussa jutussa huomautetaan, kirjastot ovat aina toteuttaneet toimintaansa näihin periaatteisiin nojaten (Kirjasto on jakamistalouden suunnannäyttävä). Voidaankin väittää, että tämä on trendi, jonka harjalla kirjastot voisivat perustellusti ratsastaa ja kerätä positiivista imagonostetta.

Lappeenrannan kirjastolta puolestaan kerrotaan rehellisesti, että lainattavien polkupyörien ideasta innostuttiin muiden kirjastojen esimerkistä. Lappeenrannan kirjastolla työskentelevän erikoiskirjastonhoitaja Jenni Santaholman mukaan lainattavien aineistojen laajentuminen on ”ajassa kiinni elämistä”. (Haapala 2016.) Monessa kirjastossa lainattaviin esineisiin onkin todennäköisesti lähdetty mukaan ainakin osittain juuri näistä syistä; koska muutkin kirjastot, niin miksei mekin. Kaiken kaikkiaan erilaiset lainattavien esineiden hankinnan perustelut vaikuttaisivat vaihtelevan kirjastosta ja osin myös esinetyypistä riippuen.

Tämä pro gradu -tutkielma kartoittaa, millaisia lainattavia esineitä Pohjois-Karjalan Vaara-kirjastokimpan kirjastoista ja Helsingin kaupunginkirjastosta on saatavissa sekä millaisin argumentein näiden erilaisten lainattavien esineiden hankintaa on

kirjastotyöntekijöiden näkemyksen mukaan perusteltu. Lainattavilla esineillä tarkoitetaan tässä tutkielmassa sellaisia ei-kirjallisia lainattavia aineistoja, joihin eivät kuulu musiikkiäänitteet, muut äänitteet, videot ja DVD- tai Blu-ray-levyt. Nämä tutkimuksen ulkopuolelle rajatut aineistot voidaan laskea jo useimmille kirjaston käyttäjille tutuiksi lainattaviksi materiaaleiksi, eivätkä ne siksi ole tässä tutkielmassa mielenkiinnon kohteina.

Toisessa ja kolmannessa luvussa luodaan aluksi taustoittava katsaus siihen, millaiset asiat yleensä vaikuttavat kirjastojen aineistonvalintaan ja kokoelmatyöhön. Lisäksi tarkastellaan esineitä lainaavien kirjastojen ja muiden toimijoiden historiaa ja nykyhetkeä Suomessa ja maailmalla, sekä lainattavista esineistä aiemmin tehtyä tutkimusta. Tutkielman neljännessä luvussa esitellään tutkimuksessa käytetty kyselylomake ja tulosten analyysimenetelmät. Kyselylomakkeeseen saatiin vastaajiksi 12 vastaajaa Vaara-kirjastoista ja 6 vastaajaa Helsingin kaupunginkirjastolta. Aineisto analysoidaan laadullisen sisällönanalyysin keinoin siten, että aineistosta tunnistetaan samankaltaisia vastauksia ryhmittelemällä esiin nousevia perusteluiden teemoja. Analyysiä tehtäessä Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston vastaajaryhmien vastauksia myös vertaillaan toisiinsa. Viidennessä luvussa käydään läpi tulosten analyysiä ja lopuksi koostetaan yhteenvetoa saaduista tuloksista. Viimeisessä tulosten reflektointiin keskittyvässä luvussa analyysin tuloksia vertaillaan Michnikin ja Erikssonin (2014) samasta aiheesta Ruotsin yleisissä kirjastoissa tekemään tutkimukseen. Lisäksi viimeisessä luvussa pohditaan analyysin tärkeimpiä tuloksia sekä reflektoidaan tutkimuksen vahvuuksia ja heikkouksia.

2 KOKOELMATYÖ JA AINESTON VALINTA KIRJASTOISSA

Tässä luvussa tarkastellaan kokoelman ja kokoelmatyön määritelmiä ja pohditaan, millainen on hyvä kokoelma. Luvussa myös käydään läpi mitä tarkoitetaan käsitteellä kirjaston kokoelmapolitiikka ja tarkastellaan kirjoitettuun muotoon tehdyn kokoelmapoliittisen dokumentin vahvuuksia ja heikkouksia. Lisäksi pohditaan minkälaiset asiat yleensä vaikuttavat kirjastojen kokoelmatyöhön ja aineiston valintaan.

2.1 Kaiken keskiössä on kokoelma

Perinteisen käsityksen mukaan kirjaston *kokoelmalla* tarkoitetaan pääasiassa tiedon organisoimista siten, että se on kirjaston käyttäjien löydettävissä (Wilén & Kortelainen 2007, 10). Koko kirjaston tarkoitus ja perustehtävä on niin ikään perinteisesti määritelty nimenomaan kirjaston kokoelman kautta. Esimerkiksi Johnsonin (2004) mukaan kirjaston muuttumaton perustehtävä on varmistaa, että kaikki eri muotoihin tallennettu tieto hankitaan, organisoidaan ja tarjotaan käyttäjien saataville, sekä säilytetään. Samanaikaisesti pyritään säästämään käyttäjän aikaa ja vaivaa sekä kehittämään toiminta kirjaston kannalta mahdollisimman kustannustehokkaaksi. (Johnson 2004, 27.) Tämä määritelmä keskittyy nimenomaan tietoon ja tiedonvälitykseen, mutta nykyaikaisen kirjaston kokoelmista suuri osa on kuitenkin jotakin muuta kuin tietokirjallisuutta. Kuten tästä tutkielmasta käy ilmi, osa kokoelmista on peräti jotakin muuta kuin kirjallisuutta.

Tämän tutkielman tarkoituksiin Johnsonia osuvammin muotoillun määritelmän tarjoaa Bryant (1987, 118; tässä Wilén & Kortelainen 2007, 16) kuvatessaan kokoelmien kehittämistyötä seuraavasti: ”Minkä tahansa kokoelmien kehittämisorganisaation täytyy varustaa kirjasto kokoelmalla, joka tyydyttää sen käyttäjäkunnan tarpeet käytettävissä olevilla taloudellisilla ja henkilökuntaresursseilla. Tämän päämäärän saavuttamiseksi tulee kutakin kokoelman osaa kehittää siten, että mukautetaan ja suhteutetaan resurssien käyttö johdonmukaisesti vastaamaan kirjaston perustehtävää ja käyttäjien tarpeita.” Bryant puhuu siis kokoelmasta valikoimana aineistoja, jotka tyydyttävät käyttäjäkunnan tarpeet. Kenenkään mielessä ei välttämättä tuolloin vielä ollut ajatusta siitä, että tarve saattaisikin tiedontarpeen sijaan olla kahvakuulan lainaaminen jumppatunnille. Määritelmän sanamuoto kuitenkin jättää oven raolleen myös tällaiselle tulkinnalle.

Edelleen mukana kulkee kuitenkin myös ajatus ”kirjaston perustehtävästä”. Onko modernin kirjaston perustehtävä edelleen tiedonvälitys, vai voisiko kirjasto vastata myös toisenlaisiin tarpeisiin? Voidaan väittää, että esimerkiksi kulttuurikokemusten tekeminen kirjaston käyttäjille saavutettaviksi muun muassa lainattavan kaunokirjallisuuden ja musiikin muodossa on nykyisin yhtä lailla kasvanut osaksi kirjastojen perustehtävää. Olisiko kirjastojen yhteiskunnallista tehtävää edelleen varaa laajentaa esimerkiksi käyttäjien terveyden ylläpidon tukemisen suuntaan?

2.2 Kokoelmatyön ja kokoelmatutkimuksen määritelmät

Kokoelmatyö voidaan määritellä kahdesta eri näkökulmasta. Ensimmäinen näkökulma on päivittäin kirjaston kokoelmien parissa työskentelevien kirjastolaisten näkökulma. Päivittäisessä työssä keskiössä on arkinen aineistojen elämänkaaresta ja liikkuvuudesta huolehtiminen; ovatko aineistot hyväkuntoisia sekä oikeassa ja siistissä järjestyksessä, tulisiko joitakin materiaaleja poistaa tai siirtää muualle, onko tarvetta korjata rikkoontuneita kappaleita tai pitäisikö hankkia uusia, kuinka kauan palautusten hyllytyksessä kestää, kuinka paljon aineistoja katoaa tai on väärässä paikassa ja kuinka kauan kestää saada uudet aineistot hyllykuntoisiksi ja paikoilleen. (Wilén & Kortelainen 2007, 18.)

Päivittäisessä työssä korostuvat kirjastojen sisäiset prosessit, mutta kokoelmatyötä voidaan lähestyä myös yleisemmin kokoelmien luonteen tarkasteluna. Tällöin otetaan huomioon myös asiakkaiden näkökulma, ja voidaan esimerkiksi pohtia, kuinka helposti lähestyttäviä kirjaston kokoelmat ovat käyttäjille. On arvokasta ottaa kirjaston sisäisen järjestämislogiikan lisäksi huomioon myös se, kuinka asiakkaat hahmottavat kokoelmat ja toimivat suhteessa niihin. Asiaa tutkittaessa on esimerkiksi havaittu, etteivät asiakkaat välttämättä näe tai lähesty kokoelmia niin kuin kirjaston sisäinen järjestämislogiikka olettaisi, vaan jotakin muuta kautta. Esimerkiksi se, mille hyllykorkeudelle aineisto on laitettu esille, vaikuttaa tutkimusten mukaan aineiston lainausmääriin. Tällaisia kysymyksiä syvällisemmin tarkasteltaessa kokoelmatyö muuttuikin *kokoelmatutkimukseksi*. (Wilén & Kortelainen 2007, 18-19.)

2.3 Millainen on hyvä kokoelma?

Suomessa yleisten kirjastojen kokoelmatyölle annetaan lähtökohtaisia tavoitteita jo lainsäädännön tasolla. Kirjastojen toimintaa ohjaa vuonna 2017 voimaan astunut laki yleisistä kirjastoista (2016/1492). Lain mukaan kirjastojen tehtävänä on muun muassa tarjota yhdenvertainen pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin, sekä edistää lukemista ja kirjallisuutta, tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaa, ja ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa. (Laki yleisistä kirjastoista 2016/1492 § 2–6.)

Kirjastojen tehtävän kuvailu jää vielä kokoelmatyön kannalta varsin yleiselle tasolle. Ainoana konkreettisempänä ohjeena laissa asetetaan vaatimus, että kirjastojen on otettava huomioon paikallisten kieliryhmien tarpeet. Erityisesti laissa mainitaan kaksikielisten kuntien ja saamelaisten kotiseutualueen kuntien velvollisuus ottaa eri kieliryhmien tarpeet huomioon samanlaisten perusteiden mukaan. (Laki yleisistä kirjastoista 2016/1492 § 10.)

Kirjastoja ohjeistetaan monisanaisemmin Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa Yleisten kirjastojen laatusuositus. Julkaisussa linjataan muun muassa, että hyvän kirjaston toiminnassa keskeisiä tavoitteita ovat kuntalaisten hyvinvoinnin ja viihtyvyyden edistäminen, elinikäisen oppimisen mahdollistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Kirjaston tulisi olla näiden tavoitteiden suhteen aktiivinen myös kunnan sisäisen sektorirajat ylittävän yhteistyön kautta. (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 35.) Hyvän kirjaston palvelut ovat laadukkaina ja houkuttelevina nivoutuneet osaksi niin ihmisten työntekoa kuin vapaa-aikaakin (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 42). Tavoiteltava käyttöaste tällaiselle kirjastolle olisi, että 80 prosenttia kuntalaisista käyttäisi kirjaston palveluita (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 42).

Tällaisten perinteisen tiedonvälittäjän roolin ulkopuolelle kurkottavien tavoitteiden asettamisen voidaan nähdä raivaavan tilaa uusille kokeiluille, kuten lainattaville liikuntavälineille ja peleille. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa mainitaan suoraan myös hyvän kirjaston palvelutarjonnasta, että perinteisempien palveluiden rinnalle nostetaan myös niitä täydentäviä, uusia ja kokeilevia palvelumuotoja (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 41). Jo kirjaston käyttöasteen yltäminen 80 prosentin tasolle vaatii, että kirjasto palvelee myös muita ihmisiä kuin vain innokkaasti lukevaa

kansanosaa. Voidaankin tulkita, että aika on kypsä erilaisille kirjastoista lainattaville esineille.

Suoraan kokoelmatyötä koskevissa laatusuosituksissa linjataan, että kirjaston kokoelmatyössä tulisi ottaa huomioon kunnan asukkaiden ikä- ja kielijakaumat sekä myös ammattirakenne. Lapsiasiakkaita ajatellen korostetaan erikseen lukemisharrastuksen tukemisen lisäksi myös medialukutaidon ja oppimistaitojen kehittämistä. (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 50.) Uutuushankinnan ohjenuoraksi tarjotaan määrällistä tavoitetta hankkia vuosittain vähintään 300–400 kirjaa 1000 asukasta varten. Asukasmäärältään pienemmissä kunnissa suhdeluvun suositellaan olevan tätäkin suurempi. Lasten aineistoissa ohjelukuna voidaan pitää vähintään yhden lasten- ja nuortenkirjan vuosittaista hankintaa jokaista alle 15-vuotiasta kuntalaista kohti. (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 51.)

Yksi hyvä tapa seurata kysynnän ja tarjonnan kohtaamista on varausjonojen pituuden seuraaminen – ottaen kuitenkin huomioon sen, että jonojen purkauduttua aineistoja ei jäisi kokoelmiin suhteetonta määrää sellaisia kappaleita, joilla ei enää parin vuoden päästä olekaan kysyntää. Jotta kokoelmat säilyisivät ajankohtaisina ja tilojenkin suhteen hallittavissa, tarvitaan uutuushankinnan lisäksi myös säännöllisiä poistoja. Poistojen määrän suositeltava ohjeluku on kansainvälisesti määritelty vuosittain kahdeksaan prosenttiin kokoelmista. Uuden eli alle viiden vuoden ikäisen aineiston määrästä puolestaan on kansainvälisesti määritelty suositustasoksi, että kokoelmista 40 prosenttia olisi tuoreita aineistoja. (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 51.)

Lainattavien esineiden osalta on mielenkiintoista pohtia, pätevätkö nämä samat säännöt alle viiden vuoden ikäisen aineiston tuoreudesta. Esimerkiksi videopelien suhteen tämä tuntuu luontevalta, mutta työkalut tai soittimet eivät samalla lailla vanhennu tietokirjojen tahdissa, jos vain esineen kunto säilyy vuosien jälkeenkin hyvänä. Uutuudenviehätys ja uusien trendien ja esimerkiksi mediassa pinnalla olevien aiheiden seuraaminen todennäköisesti näkyvät kuitenkin kysynnässä oli kyseessä mikä aineistolaji tahansa.

Tilojen käytöstä annettavissa laatusuosituksissa mainitaan kerran suoraan lainattavat esineet, kun suosituksissa ohjeistetaan, että asiakkaille tulisi olla tarjolla langattoman verkon sekä työskentelyyn sopivien työasemien ja tulostusmahdollisuuden ohella myös lainattavia tietokoneita (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 54). Näillä ei tosin välttämättä viitata kotilainaan saataviin tietokoneisiin, vaan vain kirjaston tiloissa

käytettäväksi tarkoitettuihin laitteisiin. Laatusuosituksissa mainitaan myös, että aineistoja tulisi olla saatavilla erilaisissa formaateissa (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 51). Tällä tosin todennäköisesti viitataan lähinnä verkkoaineistojen ja äänikirjojen saatavuuteen. Hankinnassa on myös suositeltavaa hyödyntää kirjaston henkilökunnan sekä myös asiakkaiden mahdollista erityisasiantuntemusta – valintoja tehdessä olisi siis syytä kuunnella myös aineistoja lopulta käyttävien asiakkaiden toiveita. Kokoelmiin kannustetaan myös suhtautumaan alueellisen yhteistyön puitteissa yhteisinä. Mahdollisen kirjastokimpan kaikkien kirjastojen tulisi osallistua seudun kokoelmatyöhön omien hankintojen kautta. Tätä kautta resurssit riittävät kimpan sisäisellä yhteistyöllä pidemmälle, ja tarjonta asiakkaille on monipuolisempi kuin mihin yksittäinen kirjasto yksin venyisi. (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 51.)

2.4 Aineiston valinta perustuu kirjaston kokoelmapolitiikkaan

Edellisessä luvussa esitelty lainsäädäntö sekä yleiset laatusuositukset toimivat aineistovalinnan perustana ja raameina, mutta viime kädessä kirjastot perustavat aineistovalinnassa tekemänsä ratkaisut kirjaston omaan *kokoelmapolitiikkaan*. Samaan asiaan viitataan lähteestä riippuen myös termeillä *kokoelmien kehittämispolitiikka* ja *hankintaohjelma*. Kokoelmapolitiikalla tarkoitetaan jokaisen kirjaston itse muotoilemaa linjausta siitä, miten aineiston valintapäätökset kyseisessä kirjastossa tehdään ja mitä aineistoja kirjastolle hankitaan. Kokoelmapolitiikassa linjataan myös siitä, mitä säilytetään ja mitä siirretään varastoon tai poistetaan. Jokaisella kirjastolla on oma kokoelmapolitiikkansa, jos ei kirjallisena dokumenttina, niin ainakin aineistojen valinnasta, määrärahojen käytöstä ja kokoelmien kehittämisestä vastaavien henkilöiden tietona. (Wilén & Kortelainen 2007, 89.)

Kirjaston kokoelmapolitiikka toimii kirjaston sisäisenä, yhdessä suunniteltuna ohjeena. Tarkoituksena on rajoittaa yksittäisten työntekijöiden vaikutusta esimerkiksi hillitsemällä innoissaan tehtyjä, mutta kokoelmaan nähden satunnaisia lisäyksiä. Samalla tarkoituksena on myös varmistaa kokoelmatyön ja aineistohankinnan pitkäjänteinen kirjaston tavoitteiden ja päämäärien sekä toiminta-ajatuksen toteuttaminen. (Wilén & Kortelainen 2007, 89.) Kirjaston kokoelmapolitiikka määrittelee kirjaston työntekijöille, asiakkaille, hallintoviranomaisille ja esimerkiksi kuntapäätäjille kirjaston nykyisten kokoelmien laadun ja ulottuvuuden. Siinä myös erotellaan kokoelmien tiedonalat ja

formaatit, joita kokoelmiin otetaan ja mitä ei oteta. Edelleen linjataan myös tulevaisuuden kehittämissuunnitelmat tietyinä ennalta määriteltynä ajanjaksona. (Wilén & Kortelainen 2007, 90.) Näin kokoelmapolitiikka toimii viestintävälineenä sekä kirjaston ulkopuolelle että kirjaston kehysorganisaation sisällä (Wilén & Kortelainen 2007, 89).

Kokoelmien kehittämisen ohjenuorana toimimisen lisäksi kokoelmapolitiikkaa käytetään myös työkaluna, jonka avulla on mahdollista tehdä arvioita kokoelmille asetetuissa tavoitteissa onnistumisesta. Lisäksi kokoelmapolitiikka mahdollistaa niin kirjaston sisäisen kuin ulkoisenkin budjetin valmistelun sekä varojen kohdentamisen hankintoja tehtäessä. Kokoelmapolitiikan avulla on myös mahdollista tunnistaa niitä alueita missä kirjasto hyötyisi kokoelmayhteistyöstä muiden kirjastojen kanssa ja toisaalta millä alueilla se voisi tarjota yhteistyötä muille kirjastoille. (Wilén & Kortelainen 2007, 90.)

Luettavaksi dokumentiksi kirjoitettu kokoelmapolitiikka vaikuttaisi tällä tavoin esiteltynä lähes välttämättömältä asialta jokaiselle kirjastolle – ja kuitenkin läheskään kaikissa kirjastoissa kirjoitettua versiota joko ei ole tai se ei ole ajantasainen, saati päivittäisessä käytössä kirjastotyössä (Wilén & Kortelainen 2007, 94). Kokoelmapolitiikan kirjoittamista pidetään yleisesti ottaen hyvänä asiana, mutta sitä on myös kritisoitu. Jotta voidaan laatia hyvä ja kattava kokoelmapolitiikka, on kirjaston kokoelmat ensin evaluoitava. Nykyisten kokoelmien tila, sen vahvuudet ja heikkoudet ja miten kokoelmaa käytetään, tulee olla kokoelmapolitiikkaa laadittaessa tiedossa. Tällaisen evaluoinnin tekeminen on tehtävänä vaikea ja vaatii paljon resursseja. Käytännössä tehtävän vaatavuus voi laskea motivaatiota ja todennäköisyyttä sille, että kirjastolla laadittaisiin kattava kokoelmapoliittinen dokumentti. (Snow 1996, 192.)

Voi käydä niinkin, ettei kirjoitettu kokoelmapolitiikka pysy ajassa mukana tai reagoi kirjaston toimintaympäristön muutoksiin tarvittavalla tavalla. Jos kokoelmapolitiikka jää käytännölle kaukaiseksi, eikä määrärahoja uusiin hankintoihin esimerkiksi yksinkertaisesti ole niin kuin ideaalitapauksessa on kokoelmien kehittämiseksi suunniteltu, politiikan kirjoittaminen voi tuntua ajan ja resurssien hukkaamiselta. On myös ongelmallista kirjoittaa kokoelmapolitiikkaa puhtaasti kirjaston omien suunnitelmien mukaan, kun käytännössä kokoelmaa kehitetään usein kustantajilta saatavien hankintaehdotusten kautta. Kirjaston niin sanottu hankintaprofiili ja kustantajien kanssa tehdyt sopimukset vaikuttavat kokoelmatyöhön käytännössä, kun taas

kokoelmapolitiikka toimii lähinnä teoreettisena valinnan oppaana, jota jokainen valinnoista päättävä voi tulkita omalla tavallaan. (Wilén & Kortelainen 2007, 94–95.)

2.5 Kirjastojen kokoelmat vastaavat kysyntään ja elävät ajassa

Kirjastojen aineistojen valintaan vaikuttavat lopulta kirjaston sisäisen, pitkäjänteisen kokoelmien suunnitelmallisen kehittämisen ohella myös monet ulkopuolelta tulevat vaikutukset ja suunnanmuutospaineet, kuten esimerkiksi pyrkimys trendien seuraamiseen ja ajassa mukana pysymiseen. Kirjastojen kokoelmien perimmäisenä tarkoituksena on kuitenkin vastata käyttäjien tarpeisiin, ja nämä tarpeet luonnollisesti elävät ajassa. Yleiset kirjastot eivät voi linnoittautua itse määrittelemiensä arvokkaiden kokoelmien linnakkeeksi vaan niiden on reagoitava kysyntään.

Ajankohtainen esimerkki asiakkaiden kysynnän mukaan tehdystä suunnanmuutoksesta voidaan nostaa esiin Espoon kaupunginkirjastolta, jossa kirjaston johtoryhmä päätti syyskuussa 2019 luopua musiikkitalenteiden laajoista avokokoelmista; vuodesta 2021 alkaen kirjastolla lopetetaan uusien musiikkitalenteiden hankinta (Miettunen 2019). Tällaiset suuremmat muutokset ovat pitkällisen harkinnan tuotos, kuten Espoossakin laskeneita lainausmääriä tarkastelemalla perusteltiin (Miettunen 2019). Myös muutokset käytettävissä olevissa resursseissa voivat pakottaa kirjastot säästämään tai toisaalta varoja voikin jäädä joskus ennakoitua enemmän.

Lainattavien esineiden saapuminen kirjastoihin voidaan nähdä toisena esimerkkinä kirjaston kokoelmien mukautumisesta ympäröivän yhteisön tarpeisiin – tai toisaalta siitä, kuinka kirjasto voi edelleen nojata perinteisiin vahvuuksiinsa ja löytää niistä nyky-yhteiskunnassakin resonoivaa arvopohjaa. Pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastot kuvailevat nettisivuillaan kirjastoja jakamistalouden ja yhteiskuluttamisen suunnannäyttäjiksi. Tätä perustellaan paitsi ylipäätään kirjastojen perinteisellä lainaustoiminnalla niin myös esineiden lainauksen yleistymisellä sekä erilaisten tilojen ja erikoislaitteiden tarjoamisella asiakkaiden käytettäväksi. Helsingin kirjastopalveluiden johtaja Katri Vanttinen tulkitsee kirjastojen toimintakentän virallisestikin laajentuneen vuonna 2017 voimaan tulleen uuden kirjastolain myötä: ”-- meille on luontevaa ideoida ja kokeilla asiakkaidemme kanssa kaikenlaisia uusia toimintamuotoja, myös esinelainausta.” (Kirjasto on jakamistalouden suunnannäyttävä.)

Samaan juttusarjaan liittyen haastateltu Helsingin Vallilan kirjaston johtaja ja kansainvälisen kirjastoalan järjestön IFLA:n Environment, Sustainability and Libraries Special Interest -ryhmän puheenjohtaja Harri Sahavirta arvioi Suomen yleisten kirjastojen ympäristötietoisuuden olevan hyvällä tasolla ja esinelainauksen sopivan hyvin tähän jatkumoon (Sahavirta, päiväämätön). Hänen mukaansa esimerkiksi Vallilan kirjaston tavarafillari on ollut kuluneen kesäkauden jatkuvassa käytössä, ja kaupungin osallistuvassa budjetissa ehdotuksia hankkia tavarafillareita kirjastoihin laajemminkin oli sadellut lähes joka alueelta. Sahavirran mukaan tämä kertoo nimenomaan siitä, että kirjastoille on olemassa jakamistalouden tilaus. Samassa haastattelussa Sahavirta kuitenkin korostaa kirjastojen tärkeimpänä tehtävänä edelleen laadukkaan tiedon välitystä, sillä kirjastolaiset ovat ennen kaikkea informaatioalan ammattilaisia: ”Kaikkiällä maailmassa kirjastot ovat kuitenkin parhaita tiedon levittämässä ja siinä, että turvataan pääsy tietoon.” (Sahavirta, päiväämätön.)

Samaan aikaan kirjastojen ulkopuolelta saatetaan toisinaan kannustaa menemään erilaisissa kokeiluissa ja uusissa palvelumuodoissa yhä pidemmälle. Esimerkiksi edelleen samaan juttusarjaan haastateltu Sitran ennakointitiimin johtava asiantuntija ja jakamistaloudesta kirjan yhteiskirjoittanut Vesa-Matti Lahti visioi kirjastoille vieläkin vahvempaa roolia jakamistalouden edesauttajana. Lahden visiossa kirjastot voisivat toimia jakamistalouden alustana esimerkiksi harjoittamalla yhteiskäyttöisten autojen välitystä. Tämä tapahtuisi siten, että kirjastojen tiloihin sijoitettaisiin avainten jakopiste. (Lahti, päiväämätön.)

Samoilla esinelainauksessa kannustavilla linjoilla on myös WWF:n ympäristökasvatuksen johtava asiantuntija Essi Aarnio-Linnanvuori. Ilmastonmuutoksen hillitsemisessä on Linnanvuoren mukaan keskeistä, että useampi henkilö jakaa samoja kulutustavaroita: ”Kirjastojen esineet toimivat esimerkkinä ja ajatustenherättäjänä, vaikka lainaustoiminta ei heti vähentäisi ostamisen määrää. Lainaamisen ajatusta normalisoi, kun esineitä on kirjaston hyllyssä ja saatavilla.” (Linnanvuori, päiväämätön.)

Marttaliiton johtava asiantuntija Asta Kuosmanen näkee esinelainauksessa ja kirjastojen työskentelytilojen tarjoamisessa myös kädentaitojen edistämiseen liittyvää potentiaalia, jota kirjastot voisivat hänen mukaansa hyödyntää enemmänkin:

”Kirjasto voisi tulevaisuudessa tehdä entistä enemmän yhteistyötä eri järjestöjen kanssa, esimerkiksi järjestää lisää itse tekemiseen kannustavia

korjausompelu- ja puutyötapauhtumia. Kässämartat ovatkin olleet usein kirjastossa tällaisissa tapahtumissa mukana. -- Kädentaidot ovat perustaitoja, joita tarvitaan jatkossakin. Kirjastolla on loistava tilaisuus tehdä tunnetuksi itse tekemisen kulttuuria ja hyödyntää siihen liittyvää nostetta. Kirjastossa on matala kynnyks osallistumiseen, ja se lisää yhteiskunnan tasa-arvoisuutta.” (Kuosmanen, päiväämätön.)

Tällaiset puheenvuorot toisaalta vahvistavat tunnetta siitä, että kirjastot koetaan edelleen yhteiskunnassa tarpeellisiksi ja ajankohtaisiksi ja että kirjastoissa tehdään oikeita asioita. Useat eri tahot ovat kiinnostuneita kirjastojen potentiaalista yhteistyökumppanina. Kuitenkin samalla puheissa luodaan myös kirjastoihin ulkopuolelta kohdistuvia paineita viedä kokoelmia ja palveluita tiettyyn suuntaan. Lopputulemana voidaan todeta, että muuttuva yhteiskunta ja toimintaympäristö patistaa ja kannustaa kirjastoja muutokseen. Tämä näkyy vahvasti myös kokoelmatyössä, joka on jatkuvaa tasapainoilua muuttuneeseen kysyntään vastaamisen ja pitkäjänteisen kokoelmien ja palveluiden kehitystyön ja kirjastojen perinteisten vahvuuksien vaalimisen välillä.

3 LAINATTAVAT ESINEET MAAILMALLA JA SUOMESSA

Tässä luvussa käydään läpi esineiden lainauksen historiaa yleisissä kirjastoissa sekä tarkastellaan esinelainauksen trendiä laajemmin esinevuokraukseen keskittyvien maksullisten palveluiden kautta. Luvussa myös määritellään, mitä lainattavilla esineillä tarkoitetaan tämän tutkimuksen kontekstissa, ja tarkastellaan aiheesta aikaisemmin tehtyä tutkimusta. Luvun lähtökohtana on hyödynnetty päivitettyä versiota vuonna 2016 valmistuneen kandidaatin tutkielmani kirjallisuuskatsauksesta, joka käsitteli samaa aihetta.

3.1 Esinelainauksen nouseva trendi

Kirjastot ovat perinteisesti keskittyneet lainaamaan lähinnä kirjallista aineistoa, ja kirjat kattavat edelleenkin suuren osan yleisten kirjastojen kokoelmista. Vuonna 2018 kirjat muodostivat noin 86 prosenttia kaikista yleisten kirjastojen kokoelmista (Suomen yleisten kirjastojen tilastot). Musiikki-äänitteet saapuivat Suomen yleisten kirjastojen lainattavien aineistojen joukkoon ensimmäisen kerran vuonna 1973 Lahden kaupunginkirjaston lisätessä niitä kokoelmiinsa, ja nykyisin ne mielletään jo yleisesti kirjaston perinteisiin aineistoihin kuuluvaksi materiaaliksi sanoma- ja aikakauslehtien sekä elokuvien rinnalla (Eloranta 2009, 644). Tässä tutkimuksessa keskitytään erityisesti uudenlaisiin lainattaviin esineisiin, jotka voidaan määritellä sellaiseksi ei-kirjalliseksi lainattavaksi aineistoksi, johon eivät kuulu musiikkiäänitteet, muut äänitteet, videot ja DVD- tai Blu-ray-levyt.

Maailmalla lainattavilla esineillä on jo joissakin kirjastoissa pitkät perinteet esimerkiksi lelujen saralla. Maailman ensimmäinen lelukirjasto avattiin Yhdysvalloissa Los Angelesissa jo 1935 (History of Toy Libraries Internationally). Vuonna 2013 pelkästään Yhdysvalloissa oli USA Toy Library Association -järjestön arvion mukaan noin 400 lelukirjastoa, joista jotkin toimivat osana yleisiä kirjastoja ja osa taas oli esimerkiksi erilaisten järjestöjen ylläpitämiä (Cottrell 2013). Lelukirjastoja löytyy myös muun muassa Uudesta-Seelannista, Venäjältä, Hollannista, Norjasta sekä Ruotsista, jonne ensimmäinen lelukirjasto perustettiin jo 1963 (History of Toy Libraries Internationally). Suomessa yleisten kirjastojen verkostoon ei kuulu lelukirjastoja, mutta monet kirjastot tarjoavat asiakkailleen lainattavaksi esimerkiksi lautapelejä - pelit ovat ainakin vuodesta

2012 lähtien kuuluneet esimerkiksi Tampereen pääkirjaston valikoimaan (Pekkanen 2012). Myös konsolipelejä on lainattu kirjastoista jo jonkin aikaa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastot tarjoavat lisäksi joissakin kirjastoissaan erillisiä pelihuoneita asiakkaiden käyttöön (Kirjasto on pelin paikka). Helsingin kaupunginkirjasto on myös käynnistänyt Pelin paikka -hankkeen tuomaan esiin pelejä kirjastoihin kuuluvana kulttuurisisältönä (Kirjasto on pelin paikka).

Toinen esimerkki esineisiin keskittyvistä kirjastoista ovat työkalukirjastot. Berkeley's Tool Lending Library Berkeleyssä Kalifornian osavaltiossa on yksi Yhdysvaltojen vanhimmista työkaluja lainaavista kirjastoista, joka perustettiin vuonna 1979 (Söderholm 2016, 142). Työkalujen lainaaminen on ilmaista kaikille Berkeleyyn asukkaille. Tällä hetkellä kirjaston valikoimista löytyy yli 3500 työkalua. (Tool Lending Library - a Brief History.) Nykyisin Yhdysvalloissa on jo useita kymmeniä työkaluihin erikoistuneita kirjastoja – vuonna 2015 työkalukirjastoja arvioitiin olevan maassa jo yli 60. (Tool Lending Libraries).

Suomessa hieman vastaavanlaista kädentaitoihin kannustavaa toimintaa edustavat erilaiset avoimet teknologiatyöpajat, jotka tarjoavat käyttäjilleen tilat ja työkalut omien ideoiden ja projektien toteuttamiseen. Ensimmäisinä Suomessa ovensa avasivat Tampere Hacklab ja Helsinki Hacklab vuonna 2010. (Pullo 2019.) Nykyisin hacklab-tiloja löytyy jo 15 eri kaupungista (Hackerspaces and Makerspaces in Finland). Hacklab-tilat ja niiden tarjoamat palvelut eivät tosin ole käyttäjilleen täysin ilmaisia, vaan esimerkiksi Tampere Hacklab perii käyttäjiltään liittymismaksun ja kuukausimaksua (Liity jäseneksi, Tampere Hacklab).

Käyttäjille ilmaisia työpajoja edustavat maailmallakin suosituksi ilmiöksi nousseet ja Suomessa monien yleisten kirjastojen yhteyteen rakentuneet makerspace-tilat. Esimerkiksi Helsingissä aloitti vuonna 2013 toimintansa Kaupunkiverstas-työpaja, joka toimii nykyisin osana Helsingin keskustakirjasto Oodia. (Pullo 2019.) Kaupunkiverstaalla ajatuksena on tarjota kaikkien halukkaiden saataville erilaisia laitteita kuten 3D-tulostimia ja laserleikkuri sekä opastusta näiden käyttämiseen (Oodin toinen kerros on tekemisen tila). Oodin nettisivuilla työpajatoiminta kytketään osaksi kirjastojen perustehtävää tarjota tiloja oppimiselle ja monipuolisten lukutaitojen edistämiseksi. Uuden teknologian tuominen kansalaisten ulottuville ja tasavertaisten mahdollisuuksien tarjoaminen uusien taitojen oppimiseen nähdään perinteisesti kirjastoille kuuluvana

roolina. Oodin kaupunkiverstaan erikoiskirjastonhoitaja kertoo näkevänsä esimerkiksi koodaamisen tulevaisuuden kansalaistaitona. (Oodin toinen kerros on tekemisen tila.)

Kaupunkiverstaan kaltaisia työpajoja löytyy myös esimerkiksi Tampereelta Sampolan kirjaston yhteydestä ja Espoosta viidestä eri kirjaston toimipisteestä (Makerspace Tekomo; Pajat ja verstaat). Esimerkiksi Espoon Ison Omenan kirjaston paja tarjoaa erilaisten paikan päällä käytettävien välineiden kuten 3D-tulostinten, ompelukoneiden ja hyvin varustellun puutyöverstaan lisäksi myös kokoelman kotiin lainattavissa olevia työkaluja. Ompun pajasta voi lainata muun muassa akku- ja iskuporakoneen, yleis- ja tasohiomakoneen ja pintalämpömittarin. (Ompun paja.) Työpajatoiminnan lisäksi jotkin yleiset kirjastot ovat lisänneet työkaluja muun lainattavan kokoelmansa oheen pienemmässä mittakaavassa. Esimerkiksi Turun seudulla toimivien Vaski-kirjastojen kokoelmiin kuuluu aineistotyyppiin ”esine” rajatun aineistohaun perusteella ainakin vedenvirtaamamittari, sähkönkulutusmittari ja pintalämpömittareita. (Aineistotyyppi: Esine, Vaski.finna.fi.)

Pelkästään työkaluihin tai leluihin keskittyneitä kirjastoja monipuolisemmat lainattavien esineiden valikoimat löytyvät esimerkiksi Iso-Britanniassa Fromen kaupungissa toimivasta Share-kirjastosta, sekä Kanadassa Torontossa sijaitsevasta The Sharing Depot-kirjastosta. Nämä kirjastot eivät ole osa maiden yleistä kirjastoverkostoa, vaan ne ovat itsenäisiä toimijoita, jotka rahoittavat toimintansa lahjoituksilla ja käyttäjiltä perityillä jäsen- ja käyttömaksuilla. (What is Share?; How it works.) Niiden kokoelmat keskittyvät esineisiin, eivätkä ne ole rajoittuneet vain yhteen esinekategoriaan vaan jäsenten lainattavaksi on tarjolla monipuolinen lajitelmä muun muassa urheiluvälineitä, keittiötarvikkeita, retkeilyvarusteita sekä juhlien järjestämiseen liittyviä koristeita ja laitteistoja (All items; How it works). Esineitä asiakkailleen vuokraavat kirjastot mainostavat toimintaansa asiakkailleen kertyvillä säästöillä, kun kalliita ja vähälle käytölle jääviä esineitä ei tarvitse ostaa omaksi. Palveluita markkinoidaan myös omistettavan tavaranmäärän vähentämisellä ja esinelainauksen ekologisuudella. (Purdy 2015.)

Suomessa vastaavaa yleisten kirjastojen ulkopuolista esineiden lainaamiseen keskittyvää toimintaa harjoittaa esimerkiksi maanlaajuisesti toimiva Kuinoma-niminen lainauspalvelu. Aikaisemmin esitellyistä lainauspalvelusta poiketen vuonna 2007 alkunsa saanut Kuinoma ei ylläpidä omaa erillistä kokoelmaansa. Sen sijaan rekisteröityneet

yksityiset käyttäjät ja palvelua esineidensä välitykseen käyttävät yritykset voivat Kuinoman kautta lainata tai vuokrata esineitään toisille käyttäjille. Esineiden omistajat määrittävät lainaajilta perimänsä vuokrahinnat ja laina-ajat itse – Kuinoman tarkoituksena on toimia käyttäjiä yhdistävänä teknisenä palveluna. (Kuinoman käyttöehdot; Kuinoma lyhyesti.) Kuinoman ja yleisten kirjastojen välistä yhteistyötä on kokeiltu ainakin kahden helsinkiläisen kirjaston kanssa - Viikin ja Vallilan kirjasto toimivat vuonna 2011 Kuinoman paikallisina tavaran jättö- ja noutopaikkoina, joissa Kuinoman käyttäjät pystyivät suorittamaan vuokrattavan tavaran vaihdon (Karjalainen 2011). Enää tästä yhteistyökumppanuudesta ei tosin löydy mainintaa kirjastojen sivuilta, joten kokeilu on todennäköisesti loppunut.

Share- ja The Sharing Depot-kirjastojen ja Kuinoman kaltaisten toimijoiden yleistymisen vaikuttaisi olevan maailmanlaajuinen ilmiö. Samankaltaisia toimijoita löytyy tällä hetkellä jo mainittujen Iso-Britannian ja Kanadan lisäksi muun muassa Saksasta, Tšekistä, Sloveniasta ja Australiasta (So funktioniert; Co déláme; O nas; About Share Shed). Maksullisuutensa vuoksi nämä esimerkit kuitenkin poikkeavat Suomen yleisten kirjastojen keskeisestä periaatteesta tarjota kaikille kansalaisille ilmaista lainauspalvelua. Tässä tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena ovatkin vain yksinomaan lainattavia esineitä muun kokoelmansa ohien lisänneet yleiset kirjastot.

3.2 Aikaisempaa tutkimusta lainattavista esineistä

Michnik ja Eriksson (2014, 165–170) selvittivät tutkimuksessaan, miten Ruotsin yleiset kirjastot perustelevat perinteisestä poikkeavien aineistojen sisällyttämistä kokoelmiinsa, sekä millaisia päämääriä kirjastoilla on näiden aineistojen suhteen. Perinteisestä poikkeavilla aineistoilla tutkimuksessa tarkoitettiin juuri lainattavia esineitä. Tutkijoita kiinnosti, miksi kirjastot halusivat lisätä kokoelmiinsa niiden perinteisestä tarjonnasta poikkeavia fyysisiä aineistoja, vaikka sen hetken yleinen trendi vaikutti heidän mukaansa pikemminkin keskittyvän digitalisoitumiseen. (Michnik & Eriksson 2014, 165–166.) Suomen ja Ruotsin yleisten kirjastojen vertailu tarjoaa herkullinen näkökulman lainattavien esineiden perusteluihin ja Michnikin ja Erikssonin tutkimusta käytetäänkin myöhemmin tässä tutkielmassa saatujen tulosten vertailukohtana.

Michnikin ja Erikssonin tutkimus toteutettiin lähettämällä verkkokyselylomake yleisten kirjastojen kirjastonjohtajille kaikissa Ruotsin kunnissa. Kyselylomake itsessään oli

lainattaviin esineisiin keskittymisen sijaan laajempi; kahdeksasta kysymyksestä kolme liittyi perinteisestä poikkeaviin aineistoihin. Tämän tutkielman kannalta keskeinen kysymys oli esitetty seuraavasti: ”Miten perustelette ei-perinteisiä aineistoja?”. Vastaajille annettiin kyselyssä valmiit kategoriat, joista he saattoivat valita, millaisia perinteisestä poikkeavia aineistoja heidän kirjastostaan löytyi. Nämä valittavat kategoriat olivat taide/maalaukset, vaatteet, pelit/pulmatehtävät, puutarhanhoitovälineet, kotitaloustavarat, tieto- ja viestintäteknologia, vapaa-ajan tarvikkeet, työkalut, lelut, videopelit, videopelikonsolit ja muut (esimerkiksi sateenvarjot). Kategoriat oli valittu sen mukaan, millaisia esineitä Ruotsissa ja muissa Pohjoismaisissa kirjastoissa tutkijoiden tietämyksen mukaan oli lainattavissa. Kyselyn vastausprosentti oli lopulta 67,5 prosenttia. (Michnik & Eriksson 2014, 166.)

Analyysissään tutkijat jaottelivat vastaajien esittämiä perusteluita ensin vastauksista löydettävissä oleviin kategorioihin. Tällaisia kategorioita olivat esimerkiksi markkinointi ja terveys. Seuraavaksi kaikki vastaukset jaoteltiin yleisen kirjaston toimintaa kolmeen eri tasoon jakavan mallin mukaisesti kirjaston tavoitteisiin, toimintoihin ja työkaluihin liittyviksi. Näitä kolmea tasoa Michnik ja Eriksson havainnollistivat esimerkillä lasten lukuharrastuksesta. Kirjaston tavoitteena voisi esimerkiksi olla, että tulevaisuudessa kaikki lapset olisivat lukijoita. Edesauttaakseen tämän tavoitteen saavuttamista, kirjasto voisi toimintonaan perustaa erilaisia lapsille suunnattuna lukupiirejä, joissa taas voitaisiin käyttää työkaluna esimerkiksi käsinukkeja, joita voisi löytyä kirjaston lainattavien aineistojen kokoelmista. (Michnik & Eriksson 2014, 165–166.)

Kirjaston tavoitteisiin liittyviksi perusteluiksi luokiteltiin esimerkiksi perustelut, jotka liittyivät kestävän yhteiskunnan luomiseen. Erityisesti perustelut liittyivät useimmiten ekologisesti tai sosiaalisesti kestävän yhteiskunnan tavoitteisiin. Perusteluissa nousi esiin esimerkiksi demokraattisen yhteiskunnan, sosiaalisen inklusiivisuuden ja tasavertaisten mahdollisuuksien edistäminen tarjoamalla kaikille tasavertainen pääsy erilaisiin aineistoihin. Nämä perustelut nousivat esiin muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan, televisiopeleihin ja urheiluvälineisiin liittyen. Michnikin ja Erikssonin kyselyyn vastanneet perustelivat näiden esineiden hankintaa sillä, että kenelle tahansa tarjoutui kirjaston kautta mahdollisuus käyttää niitä heidän sosiaalisesta tai taloudellisesta tilanteestaan riippumatta. Ympäristön kannalta kestävään yhteiskuntaan liittyen mainittiin esimerkiksi, että sähkömittareita oli hankittu, jotta ihmiset olisivat tietoisempia omasta energiankulutuksestaan. (Michnik & Eriksson 2014, 167.)

Kirjaston tavoitteisiin liittyviksi perusteluiden kategorioiksi tutkijat laskivat myös väestön kehittämiseen ja kirjaston kehittämiseen liittyvät perustelut. Väestön kehittämiseksi laskettiin esimerkiksi terveyden edistäminen urheiluvälineiden kautta, yhteisöllisen osallistumisen mahdollistavat esineet, tai esimerkiksi luovaan ilmaisuun tai vain viihtymiseen liittyvät aineistot. Kirjaston kehittämiseen liittyviksi perusteluiksi laskettiin puolestaan kirjaston sisäisen tai ulkoisen imagon parantaminen esimerkiksi kirjaston houkuttelevuuden edistämisen kautta. (Michnik & Eriksson 2014, 167.)

Kirjaston aktiviteetteihin liittyviä perusteluita olivat esimerkiksi kirjaston tehtäviä tukevat aineistot, kuten tieto- ja viestintäteknologian tarjoaminen, jotta kirjaston media- ja tietorakenteisiin liittyvät tehtävät täyttyisivät. Tutkijoiden mukaan oli tärkeää erotella tällaiset kirjaston tehtäviin vedoten tehdyt aineistohankinnat kirjaston tavoitteisiin liittyvistä, sillä kirjaston tehtävä on aktiviteetti, jonka avulla päästään tavoitteeseen – tehtävä ei ole vielä tavoite itsessään. (Michnik & Eriksson 2014, 167.) Voidaan tosin kyseenalaistaa, onko tämä ero lähinnä liiallista vastaajien sanavalintoihin takertumista vai tosiaan merkityksellinen erottelu.

Kirjaston aktiviteettien tasolle sijoitettiin tutkimuksessa myös kirjaston työntekijöiden aktiviteetteihin tarvittavat aineistot ja erilaisiin muiden toimijoiden yhteistyökumppanuuksiin liittyvät tai niiden seurauksena tehdyt esinehankinnat. Esimerkiksi iPadeja kerrottiin eräässä kirjastossa tarvittavan henkilökunnan aktiviteettien hoitamiseen, ja lukuharrastuksen edistämistä varten oli toisaalla hankittu satulaukkuja. Tutkimuksessa esimerkki yhteistyökumppanuudesta olivat erään kirjaston tarjoamat lainattavat pyörät ja pyöräilykypärät, joita tarjottiin yhteistyössä kunnan kanssa, sillä kirjaston laajat aukioloajat tekivät kirjastosta tarkoitukseen sopivan pyörävarikon. (Michnik & Eriksson 2014, 167–168.)

Viimeisenä kolmesta tasosta Michnik ja Eriksson erottelivat hankintaperusteet, jotka eivät liittyneet perinteisiin kirjaston tavoitteisiin tai aktiviteetteihin, vaan joissa vedottiin vain jollain lailla kyseiseen tiettyyn välineeseen. Tälle tasolle tutkijat sijoittivat muun muassa ulkopuolelta tulleiden odotuksien takia hankitut aineistot. Esimerkiksi eräs vastaaja perusteli sähkömittareiden lainaamista sillä, että kunnassa oli tehty asiasta poliittinen päätös. Tutkijat sijoittivat tähän myös esimerkiksi työkalujen hankinnan sen perusteella, että niille on harvoin käyttöä, joten niiden ostaminen omaksi olisi tarpeetonta. Tutkijoiden tulkinnan mukaan työkaluja ei oltu tällöin hankittu esimerkiksi taloudellisesti

marginalisoituneiden ryhmien tukemiseksi, vaan muilla perusteilla, jotka eivät liittyneet kirjaston perinteisiin toimintoihin. (Michnik & Eriksson 2014, 168.)

Kaiken kaikkiaan Michnik ja Eriksson toteavat tutkimuksensa perusteella, että lainattavien esineiden hankintaa perusteltiin yleensä kirjaston tavoitteiden saavuttamiseen, aktiviteettien toteuttamiseen, uusien käyttäjien houkuttelemiseen tai ulkoisiin odotuksiin vastaamiseen liittyvin argumentein. Kahteen jälkimmäiseen tutkijat suhtautuvat kriittisesti. Jos perinteisestä poikkeavat aineistot eivät liity kirjaston tavoitteisiin vaan esineitä hankitaan vain uusien käyttäjien houkuttelemiseksi tai ulkoisiin odotuksiin vastaamiseksi, on vaarana, että uudet aineistot jäävät kirjastoista irralliseksi ja luovat vääriä odotuksia sellaisten ryhmien keskuudessa, joille perinteinen kirjastotoiminta ei ole tuttua. Tutkijat kannustavat kirjastoja pohtimaan, mihin tarpeisiin kirjaston kannattaa vastata ja mitkä asiat kuuluvat enemmän muille organisaatioille. (Michnik & Eriksson 2014, 169.)

Mielenkiintoisena huomiona Michnik ja Eriksson myös toteavat, että heidän tutkimuksensa perustella lainattavia esineitä perusteltiin toisinaan kirjaston kehittämiseen vedoten sen sijaan, että oltaisiin vedottu jonkin asian yhteiskunnalliseen edistämiseen. Jos kirjasto itsessään nähdään tavoitteena ja kirjaston tarkoituksena on vain toisintaa itseään, voi olla vaikeaa hyväksyä uusia teknologisia työkaluja ja palveluita. Sen sijaan kirjasto tulisi tutkijoiden mukaan nähdä välineenä, joka sopeutuu muuttuviin olosuhteisiin edistääkseen tavoitteitaan. Tällöin uusia työkaluja ja palveluita on helpompi lähestyä ja lisätä kirjaston valikoimiin, sillä ne nähdään vain uusina tapoina pyrkiä kohti samoja tavoitteita. (Michnik & Eriksson 2014, 169.)

Massis (2013, 80–83) kokosi artikkelissaan yhteen katsauksen uusimmista Yhdysvaltalaisten yleisten kirjastojen tarjoamista perinteisistä kokoelmista poikkeavista aineistoista. Yhteensä Massis nosti esiin viisi eri esine-esimerkkiä, ja avasi kunkin kohdalla taustoja kirjastojen valinnalle lisätä kyseisiä esineitä kokoelmiinsa. Yksi käsitellyistä aineistoesimerkeistä olivat Marylandilaisen kirjaston kokoelmiinsa lisäämät kakkuvuoat. Kirjasto oli perustellut kakkuvuokia muun muassa sillä, että ne kiinnittivät ihmisten huomion, ja myös tätä kautta houkuttelivat kirjastoon uusia asiakkaita. (Massis 2013, 80–83.) Toisena esimerkkinä artikkelissa mainittiin New Yorkin osavaltiossa hyvien kalastusvesien läheisyydessä sijaitsevan kirjaston onkivavat, joita kirjasto tarjosi asiakkailleen yhteistyössä Department of Environmental Conservationin kanssa.

Onkivapoja oli perusteltu kirjaston puolesta sillä, että niiden kautta alueen perheille voitiin tarjota mahdollisuuksia nauttia luonnosta kalastuksen kautta. Artikkelissa nostettiin myös esiin miten yhtenä hyötynä kirjastolle tämän projektin suosio voisi mahdollisesti auttaa kirjastoa varmistamaan itselleen rahoitusta myös tulevaisuudessa. (Massis 2013, 81.)

Muiksi esimerkeiksi Massis nosti iPadien lainauksen Ohiolaisille opiskelijoille, lainattavat työkalut Kalifornian osavaltiossa sekä e-kirjojen lukulaitteet ja e-kirjat kautta Yhdysvaltojen ja myös maailmanlaajuisesti. Erilaisten lainattavien esineiden kirjon esittelyn lisäksi artikkelin kiinnostavinta sisältöä tämän tutkimuksen kannalta olivat jälleen kirjastojen perustelut lainattavien esineiden hankinnalle. Perustelut olivat varsin pitkälti samoja kuin mitä nousi esiin Michnikin ja Erikssonin (2014, 165–170) tutkimuksessa, tosin Massisin pohdinta kirjastojen erilaisten projektien suosion ja niiden saaman rahoituksen mahdollisesta yhteydestä oli mielenkiintoinen lisähuomio. Tästä näkökulmasta myös Michnikin ja Erikssonin kritisoimat kirjaston tavoitteisiin ja toimintaan liittymättömät uudet esineet voisivat olla kirjaston kannalta kannattavia hankintoja, vaikka ne eivät varsinaisesti ohjaisikaan uusia käyttäjiä kirjaston muiden palvelujen piiriin tai sitouttaisi heitä muutoin kirjaston vakituisiksi asiakkaiksi. (Michnik & Eriksson 2014, 169; Massis 2013, 80-83.)

Tähänastisessa tutkimuksessa lainattavat esineet on mainittu toisinaan myös, kun kirjastoja tarkastellaan ekologisesta näkökulmasta kestävä kehityksen edistäjinä. Tässä yhteydessä lainattavia esineitä käsitteli esimerkiksi Kaarimaa (2015, 26–32) pro gradu tutkielmassaan, jonka tarkoituksena oli tutkia kestävä kehitystä yleisissä kirjastoissa, sekä sen ottamista osaksi kirjastojen toimintatapoja. Lisäksi ainakin Söderholm (2016, 140–155) teki lainattaviin esineisiin erikoistuneesta kirjastosta tapaustutkimuksen, jossa hän haastatteli Berkeleyyn työkalukirjastoa käyttäviä asiakkaita Kaliforniassa. Söderholm pyrki selvittämään tutkimuksessaan kirjaston asiakkaiden käsityksiä heidän työkalujen lainaamisestaan voidakseen tarkastella julkisen lainauspalvelun merkitystä heidän elämässään (Söderholm 2016, 140).

Pelejä on myös tutkittu erikseen omana erityisaineistonaan yleisissä kirjastoissa. Esimerkiksi Alava (2015) tutki aihetta pro gradu -tutkielmassaan, jossa hän tarkasteli miten pelit ja pelaaminen olivat edustettuna kirjastoissa ja miten niihin siellä suhtauduttiin (Alava 2015). Lisäksi myös Rekilä (2016) tarkasteli pelejä ja

pelitapahtumia kirjastoissa omassa opinnäytetyössään. Rekilän aiheena oli erityisesti pohtia kirjaston roolia mediakasvattajana, pelejä kirjastoaineistona ja peliaiheisia tapahtumia kirjaston näkökulmasta. (Rekilä 2016.)

Kaiken kaikkiaan lainattavista esineistä tehtyä tutkimusta vaikuttaisi löytyvän enimmäkseen vasta 2010-luvulta. Tämä seuraa varmaankin luonnollisesti siitä, että lainattavat esineet ovat enimmäkseen ilmiönä vielä melko uusi yleisten kirjastojen puolella. Etenkin Suomessa tehty tutkimus vaikuttaisi olevan vielä varsin vähäistä.

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA -MENETELMÄ

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen lähtökohtana olleet tutkimuskysymykset. Luvussa kerrotaan myös yleisesti kyselylomakkeen käyttämisestä tutkimusmenetelmänä ja kuvataan käytetty kyselylomake sekä miten tutkimus eteni. Lopuksi esitellään laadullinen sisällönanalyysi aineiston analyysimenetelmänä, ja kerrotaan, miten sisällönanalyysi toteutetaan tässä tutkimuksessa.

4.1 Tutkimuskysymykset

Resurssien rajallisuuden vuoksi ei ollut mahdollista kattaa tutkimuksessa kaikkia Suomen yleisiä kirjastoja, joten tutkielmassa päätettiin alun perin keskittyä tarkastelemaan vain Vaara-kirjastojen lainattavia esineitä. Vaara-kirjastot ovat Pohjois-Karjalan maakunnan kirjastojen yhteinen kirjastokimppa. Kimppaan kuuluvat kahdeksan kirjastoa ovat Kiteen, Lieksan, Ilomantsin, Nurmeksen, Tohmajärven, Rääkkylän ja Valtimon kirjastot, sekä Joensuun seutukirjasto. Erillisiä kirjastojen toimipisteitä Vaara-kirjastoilla on yhteensä 28, ja lisäksi kalustoon kuuluu seitsemän kirjastoautoa. (Vaara-kirjastot, Vaara.finna.fi.) Väestöä Pohjois-Karjalan alueella asui Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan vuoden 2018 lopussa noin 162 000 ihmistä (Tilastot, Pohjois-Karjala.fi).

Vaara-kirjastot valikoituivat tutkimukseen mielenkiintoisina tarkastelun kohteina, sillä Vaara-kirjastojen toimipisteisiin lukeutuu niin asukasmäärältään suurempien asutuskeskusten vilkkaampia ja kokoelman koon suhteen isompia kirjastoja kuin myös pienempien asutuskeskusten hiljaisempia kirjastoja. Tämä vaihtelevuus tarjosi mahdollisuuden saada aineistoa koon ja käyttövilkkauden suhteen erilaisista kirjastoista. Vaara-kirjastojen aineistohaun mukaan kirjastoilla on myös varsin laaja esinevalikoima. Esine-kategorialla tehty haku Vaara-kirjastojen kokoelmista antaa koko kirjastokimppan alueelta 435 tulosta. (Aineistotyyppi: Esine, Vaara.finna.fi.)

Aineiston keräämisen edetessä alkoi kuitenkin vaikuttaa siltä, että Vaara-kirjastoissa työskentelevien vastaajien vastausten perusteella erilaisten esinekategorioiden kirjo ei ollut heidän kirjastoissaan kovinkaan laaja. Tämän vuoksi tutkimusta päätettiin laajentaa koskemaan myös Helsingin kaupunginkirjastoa. Helsingin kaupunginkirjasto valikoitui tutkimukseen sillä perusteella, että kirjaston lainattavien esineiden valikoima on kattava.

Esine-kategorialla ja hakusanalla ”esine” tehty haku antaa Helsingin kaupunginkirjaston kokoelmista tulokseksi 355:n tuloksen mittaisen listan esineitä (Hakutulokset termille esine). Tutkimukseen toivottiin näin kertyvän aineistoa, josta saisi kattavamman kuvan erilaisten esineiden valinnan suhteen käytetyistä perusteluista. Kyselyyn oli myös tätä kautta mahdollista saada lisää vastaajia, ja Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston väliltä voisi myös mahdollisesti löytyä mielenkiintoisia vertailukohtia. Helsingin kaupunginkirjastoon kuuluu 37 toimipistettä ja kaksi kirjastoautoa (Kulttuuri ja vapaa-aika). Helsingin väkimäärä oli vuoden 2018 alussa noin 643 000 asukasta (Yleistietoa Helsingistä).

Vaara-kirjastoihin ja Helsingin kaupunginkirjastoon keskitetyn rajauksen myötä tässä tutkielmassa pyritään siis etsimään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Millaisia lainattavien esineiden aineistoja Vaara-kirjastojen kirjastoista ja Helsingin kaupunginkirjastosta tällä hetkellä löytyy?
- 2) Millaisin perustein Vaara-kirjastojen kirjastot ja Helsingin kaupunginkirjasto ovat perustelleet kunkin eri lainattavien esineiden aineistolajin lisäämistä kirjaston kokoelmiin?

4.2 Kyselylomake tutkimusmenetelmänä

Tässä tutkimuksessa päädyttiin käyttämään tutkimusmenetelmänä kyselytutkimusta. Kyselytutkimuksella tarkoitetaan yksinkertaisuudessaan suoraviivaista lähestymistapaa, jossa kysytään suoraan henkilöltä itseltään mitä hän ajattelee ja miksi hän toimii niin kuin toimii (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84). Etsittäessä vastauksia kysymykseen, millä perustein kirjastot ovat lisänneet erilaisia lainattavia esineitä kokoelmiinsa, kyselytutkimus vaikutti luontevalta lähestymistavalta.

Tuomi ja Sarajärvi pohtivat laadullisen tutkimuksen ja sisällönanalyysin oppaassaan, että kyselyn ja haastattelun välinen ero voi olla jossain määrin häilyvä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Ne voidaan erottaa toisistaan esimerkiksi tutkijan osallisuuden perusteella tiedonkeruutilanteessa siten, että haastattelutilanteessa kasvokkain tai puhelimitse haastattelija ja vastaaja ovat suusanallisessa yhteydessä. Kyselyssä vastaaja taas perinteisesti täyttää vastauslomakkeen ilman tutkijan suoraa läsnäoloa. Esimerkiksi sähköpostihaastattelu sijoittuu kuitenkin näiden välimaastoon, sillä vastaaja vastaa

sähköpostitse hänelle esitettyihin kysymyksiin itsenäisesti samaan tapaan kuin kyselylomakkeeseen, minkä jälkeen haastattelija esittää tarkentavat tai mahdolliset lisäkysymyksensä niin ikään sähköpostitse, jolloin suusanallinen yhteys jää pois. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85.)

Haastatteluna suoritettujen kyselytutkimusten etuna voidaan nähdä se, että haastattelutilanteessa tutkija voi esittää kysymyksensä joustavammin esimerkiksi keskusteluun nähden luontevassa järjestyksessä tai esittää vastaajalle mahdollisia tarkentavia kysymyksiä. Haastattelija voi myös tarpeen vaatiessa toistaa tai selventää kysymyksiä vastaajalle ja käydä keskustelua tämän kanssa. Vastaajien täyttäessä vain samanlaisen kyselylomakkeen itsenäisesti tutkijalla on lähtökohtaisesti oletuksena, että vastaaja on luku- ja kirjoitustaitoinen. Samoin oletetaan, että vastaajilla ei ole lomakkeen täyttämiseen vaikuttavia esteitä, kuten alentunutta näkökykyä, ja että he kykenevät ja haluavat ilmaista itseään kirjallisessa muodossa. Lomakekyselyiden haasteeksi voi myös nousta vastaajien avoimiin kysymyksiin antamien vastausten niukkuus sekä myös alhainen vastausprosentti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85–86.)

Kyselylomakkeina suoritettujen kyselytutkimusten etuna kuitenkin on niiden toteuttamisen nopeus verrattuna haastatteluiden toteuttamisen vaatimiin resursseihin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86). Tässä tutkimuksessa kohderyhmään kuuluvat haastateltavat olivat maantieteellisesti kaukana toisistaan, ja kasvokkaisten haastattelujen järjestäminen olisi ollut vaikeaa. Kyselylomakkeella oli mahdollista tavoittaa suurempi joukko potentiaalisia vastaajia verrattuna siihen, että tutkimukseen olisi valikoitu vain muutama haastateltava. Tutkimukseen asetetut kysymykset olivat myös jokseenkin yksiselitteisiä, joten kysymysten väärinymmärtämisen riski arvioitiin vähäiseksi verrattuna lomakkeen käyttämisen etuihin. Tässä tutkimuksessa päädyttiinkin käyttämään nimenomaan sähköisesti toteutettua kyselylomaketta.

4.3 Kyselylomakkeen esittely

Kyselylomakkeen muotoilussa otettiin mallia Ruotsissa vuonna 2014 tehdystä tutkimuksesta (Michnik & Eriksson, 2014), jossa lainattavat esineet oli jaoteltu eri kategorioihin ja kirjastoista oli pyydetty kertomaan jokaisen esinekategorian kohdalla erikseen, millaisin perustein lainattavia esineitä oli päätetty lisätä kirjaston kokoelmiin. Michnik ja Eriksson jaottelivat esineet tutkimuksessaan seuraaviin kategorioihin:

Taide/maalaukset, vaatteet, pelit/pulmatehtävät, puutarhanhoitovälineet, kotitaloustavarat, tieto- ja viestintäteknologia, vapaa-ajan tarvikkeet, työkalut, lelut, videopelit, videopelikonsolit ja muut (esimerkiksi sateenvarjot) (Michnik & Eriksson 2014, 166). Tässä tutkimuksessa käytettiin enimmäkseen samoja esinekategorioita muutamien pienien muutoksien. Liian avoimelta ja monitulkintaiselta vaikuttanut ”vapaa-ajan tarvikkeet” -kategoria karsittiin pois, ja tutkimukseen lisättiin kategoriat soittimille ja liikuntavälineille. Lisäksi videopelit ja videopelikonsolit yhdistettiin samaan kategoriaan, ja pelit/pulmatehtävät-kategoria nimettiin lautapelit-kategoriaksi.

Tutkimuksessa käytetty sähköinen kyselylomake luotiin Google Forms -työkalulla (ks. liite 1). Kyselylomakkeen aluksi vastaajia pyydettiin taustatietoina kertomaan, missä kirjastossa he työskentelevät ja missä tehtävissä ja millä tehtävänimikkeellä he työskentelevät kyseisessä kirjastossa. Vastaajia pyydettiin lisäksi kertomaan, kuinka kauan he ovat työskennelleet tässä kirjastossa ja kuinka kauan he ovat työskennelleet kirjastoalalla ylipäätään. Näistä neljästä taustakysymyksestä koostetaan yhteenvetona kuvaus siitä, millainen tausta tutkimuksen vastaajilla on.

Tutkimuksen varsinaiset kysymykset oli muotoiltu siten, että jokaisen eri esinekategorian kohdalla vastaajilta kysyttiin, voiko heidän kirjastostaan lainata kyseiseen kategoriaan kuuluvia esineitä. Jos vastaaja vastasi kysymykseen kieltävästi, lomake siirtyi automaattisesti seuraavaan kategoriaan. Jos vastaus oli kyllä, vastaajilta kysyttiin kyseisen kategorian valinnan perusteita. Kysymys oli muotoiltu esimerkiksi taidekategorian kohdalla seuraavasti: ”Millaisin perustein taiteen hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet taiteen tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?” Kysymyksen muotoilussa annettiin näin tilaa myös vastaajan omalle mielipiteelle ja ammatilliselle arviolle, jos hän ei ollut varma esinekategorian kohdalla kirjaston puolelta käytetyistä alkuperäisistä perusteluista. Tähän ratkaisuun päädyttiin, sillä oli todennäköistä, että kaikki vastaajat eivät itse olisi olleet mukana jokaisen eri esinekategorian hankintaa edeltäneissä keskusteluissa, mutta heillä voisi kuitenkin olla oma käsityksensä asiasta, ja tätä pidettiin tämän tutkimuksen kontekstissa yhtä kiinnostavana vastauksena.

Eri kategorioiden läpikäymisen jälkeen vastaajille annettiin vielä mahdollisuus kertoa muista näihin ennalta määriteltäviin kategorioihin kuulumattomista esineistä, joita heidän kirjastoidensa kokoelmiin mahdollisesti kuului. Lopuksi lomakkeella kysyttiin vielä

vastaajien arviota siitä, kuinka kauan heidän kirjastonsa on tarjonnut asiakkaille erilaisia lainattavia esineitä. Viimeiseksi ”Sana on vapaa” -osuudessa vastaajat saattoivat vielä kertoa yleisesti omia mielipiteitään lainattavista esineistä, sekä halutessaan antaa palautetta kyselystä.

Yhteensä kyselyssä käsiteltiin siis yhtätoista esinekategoriaa. Jokaisesta kategoriasta saadaan määrällinen vastaus siihen, kuinka suuresta osasta vastaajien kirjastoista kyseisiä esineitä oli mahdollista lainata. Tämä lasketaan siis suoraan kategorioiden kyllä tai ei -vastauksista. Myös vastaajien antamista arvioista siitä, kuinka kauan heidän kirjastonsa ovat tarjonneet lainattavia esineitä, lasketaan vain suoraan numeerinen keskiarvo. Jokaisen yhdentoista kategorian avoimiin vastauskenttiin saadut sanalliset perustelut puolestaan analysoidaan laadullisen sisällönanalyysin keinoin, samoin kuin vastaajien antamat vastaukset ”Muut esineet” -kategoriaan, sekä ”Sana on vapaa” -osioon.

4.4 Tutkimuksen eteneminen

Linkki sähköiseen kyselylomakkeeseen lähetettiin toukokuussa 2019 Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston kaikkien eri toimipisteiden työntekijöille. Jokaista kirjastoa lähestyttiin sähköpostitse ja kirjastoille esitettiin pyyntö, että linkkiä jaettaisiin edelleen vastaamisesta kiinnostuneille kirjaston työntekijöille. On tietysti vaikea sanoa, toteutuiko tämä kaikkialla, sillä kaikista kirjastoista ei saatu tähän sähköpostiin vastausta. Sähköisellä kyselylomakkeella oli kuitenkin ainakin teoriassa mahdollista käytettävissä olevien resurssien puitteissa tavoittaa mahdollisimman suuri joukko potentiaalisia vastaajia eri kirjastoista.

Sähköpostissa kerrottiin myös lyhyesti, mistä tutkimuksessa oli kysymys, ja miten lainattavat esineet määriteltiin tämän tutkimuksen yhteydessä. Vastaajia kyselyyn saatiin lopulta yhteensä 18, joista 12 Vaara-kirjastoista ja kuusi Helsingin kaupunginkirjastolta.

4.5 Laadullinen sisällönanalyysi menetelmänä

Tutkimuksen avoimiin kysymyksiin kerätty aineisto analysoidaan laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan tekstipohjaisten dokumenttien analyysia systemaattisesti ja objektiivisesti siten, että tutkittavasta ilmiöstä pyritään analyysin avulla saamaan tiivistetty ja yleiseen muotoon saatettu kuvaus. Tätä kautta

sisällönanalyysin avulla aineisto voidaan järjestää siten, että johtopäätösten teko on mahdollista. Aineisto voi olla käytännössä miltei mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettua materiaalia, kuten kirjoja, artikkeleita, päiväkirjoja, haastatteluita tai puhetta, tai tämän tutkimuksen tapauksessa kyselylomakkeen vastauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.)

Miles ja Huberman (1994; tässä Tuomi & Sarajärvi 2018, 122) erottelevat aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessista kolme eri vaihetta, jotka ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Ensimmäisessä vaiheessa dataa pelkistetään karsimalla epäolennaisia osia pois esimerkiksi etsimällä ja korostamalla aineistosta tutkimustehtävän kannalta kuvaavia ilmaisuja. Eri asioita kuvaavat ilmaisut voidaan erotella toisistaan esimerkiksi käyttämällä korostamisessa eri värejä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–124.) Seuraavassa klusteroinnin eli ryhmittelyn vaiheessa näistä esiin korostetuista ilmaisuista etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia, joiden perusteella niitä voitaisiin jakaa eri luokkiin. Tällöin aineisto tiivistyy, kun yksittäiset ilmaisut yhdistetään laajempien luokkien alle. Näitä luokkia on aineiston runsaudesta riippuen edelleen mahdollista yhdistellä yläluokiksi. Viimeisessä vaiheessa aineiston abstrahoinnin eli käsitteellistämisen kautta klusteroidusta aineistosta erotellaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto yhdistelemällä luokkia edelleen niin kauan, kuin se aineiston sisällön puolesta on mahdollista. Abstrahointivaihetta voidaan kuvailla vaiheeksi, jossa tutkija rakentaa kuvauksen tutkimastaan kohteesta aikaisemmissa vaiheissa muodostamiensa käsitteiden avulla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–127.)

4.6 Sisällönanalyysin toteutus tässä tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa tarkoituksena on analysoida avoimiin kysymyksiin saatu aineisto laadullisen sisällönanalyysin keinoin siten, että jokaiseen eri esinekategoriaan annettuja vastauksia tarkastellaan erikseen ja niistä pyritään löytämään mahdollisesti toistuvia perusteluja tai perusteluiden teemoja tiettyjen kategorioiden lisäämiselle kirjaston kokoelmaan. Eri kategorioiden erillisen tarkastelun jälkeen verrataan eri kategorioihin kuuluvien esineiden perusteluja toisiinsa, ja etsitään myös mahdollisia yhdistäviä argumentteja, joita kaikkien lainattavien esineiden valinnan yhteydessä olisi käytetty. Lisäksi Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston työntekijöiden vastauksia

tullaan läpi koko analyysin tarkastelemaan ja vertailemaan myös erillisinä vastaajaryhminä mahdollisia eroja ja yhtäläisyyksiä pohtien. Tätä tutkimusta varten kerätyn aineiston analyysin jälkeen tuloksia verrataan myös Michnikin ja Erikssonin (2014) tutkimuksessaan saamiin tuloksiin ja heidän johtopäätöksiinsä. Vertailun tarkoituksena on selvittää, onko saaduista tuloksista ja johtopäätöksistä löydettävissä samankaltaisuutta tai eroavaisuuksia.

5 AINEISTON ANALYYSI

Tässä luvussa käydään läpi kyselylomakkeeseen saadut vastaukset. Vastaajien antamista taustatiedoista koostetaan yhteenvedot, ja määrällisesti tarkasteltavista vastauksista esitellään laskettavissa olevia prosenttiosuuksia ja keskiarvoja. Avoimet vastaukset eri kategorioiden kokoelmiin lisäämisen perusteluista analysoidaan laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Esinekategoriat sekä Muut esineet -kysymyksen perustelut käydään ensin läpi erikseen, ja lopuksi tarkastellaan yhteenvetoa kaikista perusteluista tunnistettavissa olevista teemoista. Lisäksi käydään läpi saadut vastaukset kysymykseen siitä, kuinka kauan lainattavia esineitä on ollut vastaajien kirjastojen kokoelmissa, ja tarkastellaan Sana on vapaa -osion antia. Vertailua Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston vastaajien välillä jatketaan analyysin jokaisen tarkasteltavan kysymyksen kohdalla.

5.1 Vastaajien taustatiedot

Vaara-kirjastoista tavoitetut 12 vastaajaa työskentelivät ainakin kuudessa eri kirjastossa. Vastaajat työskentelivät mahdollisesti useammassakin eri toimipisteessä, sillä heistä kolme kertoi kirjastokseen vain Joensuun seutukirjaston ja kyseiseen kirjastoon kuuluu useampiakin erillisiä kirjaston toimipisteitä. Helsingin kaupunginkirjaston kuusi vastaajaa työskentelivät ainakin viidessä eri kirjaston toimipisteessä. Yksi Helsingin kaupunginkirjaston vastaaja nimesi kirjastokseen vain Helsingin kaupunginkirjaston sen tarkemmin toimipistettään erittelemättä. Ainakin yksi vastaaja nosti myös muualla vastauksissaan esiin sen, että hän jakaa työaikansa useamman kirjaston toimipisteen kesken. Vastaajien jakautuminen useammassa eri kirjastossa työskenteleviin kirjastoammattilaisiin on tämän tutkimuksen kannalta hyvä asia, sillä vastauksia on näin mahdollista saada mahdollisimman monesta eri kirjaston toimipisteestä.

Vastaajat olivat työskennelleet kirjastoalalla keskimäärin noin 16 vuotta ja neljä kuukautta. Vastaajista kaksi kolmasosaa oli työskennellyt alalla vähintään 8 vuotta, ja vain kolme vastaajista oli työskennellyt alalla 2 vuotta tai sitä lyhyemmän ajan. Eli suurin osa vastaajista oli jo varsin kokeneista kirjastoalan ammattilaisia. Helsingin kaupunginkirjaston kuusi vastaajaa olivat keskimäärin työskennelleet alalla Vaara-kirjastojen vastaajia pidempään. Helsingin kaupunginkirjastossa lyhimpään alalla

työskennellytkin oli ollut alan töissä jo kahdeksan vuotta, kun taas puolet Vaara-kirjastolaisista vastaajista oli työskennellyt alalla vasta viisi vuotta tai sitä lyhyemmän ajan.

Keskimäärin vastaajat olivat työskennelleet kyselyn aikaan samassa kirjastossa noin kahdeksan vuotta ja seitsemän kuukautta. Vastaajista puolet oli työskennellyt kirjastossaan kolme vuotta tai sitä lyhyemmän ajan. Kolmasosa taas oli työskennellyt samassa kirjastossa jo kymmenen vuotta tai sitä pidempään. Vaara-kirjastojen vastaajat olivat työskennelleet samassa kirjastossa keskimäärin pidempään, mutta Vaara-kirjastojen keskiarvoa nostivat kuitenkin pisimpään työskennelleiden vastaukset.

Käytännössä vastaajien työskentelyajoilla voi olla tämän tutkimuksen kannalta merkitystä siltä kannalta, että lyhyemmän aikaa nykyisessä kirjastossaan työskennelleet eivät ole välttämättä olleet vielä itse paikalla, kun osa nykyisistä lainattavista esineistä on lisätty kirjaston kokoelmiin. Heidän käsityksensä esineiden kokoelmiin lisäämisen perusteluista pohjautuvat siis mahdollisesti enemmän heidän omaan arvioonsa niiden lainaamisesta tällä hetkellä. Toisaalta kaikista vastaajista kolmasosa, eli yli kymmenen vuotta työskennelleet, ovat mahdollisesti olleet töissä nykyisessä kirjastossaan heti ensimmäisten lainattavien esineiden saapumisesta tähän päivään saakka. Useimmilla vastaajilla oli myös enemmänkin kokemusta kirjastoalalta ylipäätään, joten heillä voi olla toisaalta kokemusta lainattavien esineiden hankinnan perusteluista myös muista kuin nykyiseltä työpaikaltaan.

Vastaajien tehtävänimikkeet kirjastossa vaihtelivat seuraavan taulukon mukaisesti.

Taulukko 1: Vastaajien tehtävänimikkeet

Tehtävänimike	Vastaajien määrä Vaara-kirjastoissa	Vastaajien määrä Helsingin kaupunginkirjastossa
Kirjastovirkailija	8	2
Erikoiskirjastovirkailija	0	2
Kirjastonhoitaja	2	0
Palvelupäällikkö	1	2
Osastonjohtaja	1	0

Suurin osa kyselyyn osallistujista työskenteli nykyisessä kirjastossaan kirjastovirkailija- tai erikoiskirjastovirkailija-nimikkeellä. Sen lisäksi yksi tai kaksi vastaajaa työskenteli kirjastonhoitajana, palvelupäällikkönä tai osastonjohtajana kirjastossaan. Vastaajilta pyydettiin myös kuvausta heidän työtehtävistään kirjastossa, mutta useimmat tyytyivät vain kertomaan työnimikkeensä. Kirjastovirkailijat vaikuttaisivat olevan nyt vahvimmin edustettuna kyselyn vastaajissa. Vaara-kirjastoista löytyi lisäksi tutkimukseen hieman monipuolisemmin eri tehtävänimikkeillä työskenteleviä vastaajia verrattuna Helsingin kaupunginkirjaston vastaajiin. Tämä on luonnollista, kun Vaara-kirjastoissa työskenteleviä vastaajia on tutkimukseen osallistujissa kaksinkertainen määrä.

Tämän taustakysymyksen tarkoituksena oli alun perin selvittää, missä määrin vastaajat työskentelivät aineistonvalinnan parissa. Pelkistä tehtävänimikkeistä tätä on kuitenkin mahdotonta päätellä, sillä nimikkeet ja työtehtävät voivat vaihdella paljon kirjastosta toiseen. Tämän kyselyn tuloksia on myös tarkoitus verrata myöhemmin Michnikin ja Erikssonin (2014) tutkimuksessaan saamiin tuloksiin, ja heidän vastaajansa olivat nimenomaan kirjaston johtajina työskenteleviä kirjastolaisia. Tämän lähtökohtien eron voidaan mahdollisesti tulkita vaikuttavan tulosten vertailukelpoisuuteen.

5.2 Millaisia esineitä vastaajien kirjastoista löytyi

Yhdestätoista tutkimuksessa eritellystä esinekategoriasta viittä ei löytynyt mistään kyselyyn osallistuneiden vastaajien kirjastosta kyselyn toteuttamishetkellä. Nämä löytymättä jääneet esinekategoriat olivat taide, vaatteet, puutarhanhoitovälineet, kotitaloustavarat ja lelut. Muista esinekategorioista lainattavia esineitä löytyi vähintään yhdestä kirjastosta. Lisäksi vapaaehtoiseen Muut esineet -kategoriaan vastasi 18:sta vastaajasta 14. Vastaajat kertoivat tässä avoimessa kentässä hankinnan perusteluita ja mielipiteitään muista heidän kirjastojensa kokoelmiin kuuluvista lainattavista esineistä. Useimmista kirjastoista löytyi siis myös esineitä näiden tutkimuksessa nimettyjen kategorioiden ulkopuolelta.

5.3 Eri esinekategorioiden hankinnan perustelut

Esinekategoriat, joihin kuuluvia esineitä löytyi vähintään yhdestä kirjastosta, olivat lautapelit, videopelit ja pelikonsolit, työkalut, tieto- ja viestintäteknologia, liikuntavälineet ja soittimet. Seuraavissa alaluvuissa käydään läpi eri esinekategorioiden kohdalla käytettyjä perusteluita.

5.3.1 Lautapelit

Yhtä kirjastoa lukuun ottamatta kaikista vastaajien kirjastoista oli mahdollista lainata kotiin lautapelejä. Tämän kategorian esineitä löytyi kirjastoista kyselyssä toiseksi eniten. Kun vastaajia pyydettiin kertomaan lautapelien hankinnan perusteluista, useampi vastaaja totesi pelejä hankitun nimenomaan asiakkaiden toiveesta. Useammassa vastauksessa myös nostettiin esiin erilaisia asiakasryhmiä, kuten lapsiperheet ja nuoret, joiden arveltiin olevan erityisen kiinnostuneita lainaamaan kyseisiä aineistoja.

”Lautapelit on hankittu joko asiakkaiden pyynnöstä tai osana lapsiperheille suunnattua kokoelmaa.”

”...koulukirjastona meillä on lapsiasiakkaissa lainajakunta, joka niitä lainaisi.”

”Viime vuosina kiinnostus erilaisiin peleihin on lisääntynyt erityisesti nuorison keskuudessa, jonka vuoksi ne ovat nykyään oleellinen osa myös kirjastojen kokoelmaa. --- Kirjaston kokoelman tulee vastata asiakkaan tarpeita.”

Lautapelien hankintaa perusteltiin siis vedoten siihen, että kirjaston kokoelman tulisi vastata asiakaskunnan toiveita ja kiinnostuksen kohteita, sekä tarpeita. Myös vastauksissa, joissa asiakkaiden ei ainakaan kerrota suoraan esittäneet hankintatoivetta, voidaan kirjaston työntekijöiden tulkita itse pyrkineen pohtimaan aineistojen hankintaa asiakaslähtöisesti sen perustella, millaiset aineistot olisivat asiakkaiden mielestä kiinnostavia lainattavia. Asiakkaiden kiinnostuksen kohteiden heijastaminen kokoelmiin voidaan myös toisaalta tulkita pyrkimykseksi tehdä kirjastosta asiakkaiden näkökulmasta kiinnostava ja sitä kautta lisätä ja ylläpitää kirjaston käyttöastetta tiettyjen asiakasryhmien keskuudessa. Nämä tavoitteet kietoutuvatkin toisiinsa jossain määrin erottamattomasti.

Osassa vastauksista nousi myös esiin tiettyjen asiakasryhmien korostamisen sijaan ajatus, että lautapelit olisivat aineistoina kiinnostavia kaikille, ja että ne sen vuoksi sopisivat hyvin kirjastoon.

"Alueella asuu lapsiperheitä, nuoria aikuisia, opiskelijoita, eläkeläisiä, maahanmuuttajia - lautapelit sopivat kaikille!"

Eräs vastaaja kertoi kirjaston pyrkineen kiinnittämään lautapeliä valinnassa huomiota siihen, että kirjaston pelivalikoimasta löytyisi sopivaa pelattavaa eri ikäisille pelaajille, sekä perheille. Lautapelejä voidaan siis ainakin tässä kirjastossa tulkita lähestyttävän samoin kuin kirjaston perinteisempiäkin aineistoja, kuten kirjallisuutta, jonka valinnassa kiinnitetään huomiota eri ikäisille sopivien aineistojen valintaan.

Muita vastauksista esiin nousevia perusteluita olivat myös viittaukset kirjaston pyrkimykseen tukea asiakkaiden harrastustoimintaa tai itsensä kehittämistä. Useammassa vastauksessa esimerkiksi esitettiin lautapelit hyvänä lisänä kirjaston kokoelmiin, sillä niitä pidettiin hyvänä ja kehittävänä ajanvietteenä.

"Mainio lisä kirjaston kokoelmiin, hyvää ajanvietettä lapsille ja perheille."

"Mielestäni lautapelit ovat hyvä lisä kirjaston kokoelmiin pelikasvatusta ja ryhmähenkeä tukevaa tekemistä ajatellen."

"Lautapelit edistävät yhteisöllisyyttä ja tukevat käyttäjien älyllistä kehitystä."

Eräs vastaaja rinnasti lautapelit konsolipeleihin, ja näki nämä kaksi esineryhmää toisiaan tasapainottavina osina kokoelmaa:

"Konsolipelejä lainataan, joten vastapainoksi myös perinteisiä lautapelejä. Lautapelejä on mahdollista pelata myös isolla porukalla, toisin kuin monia konsolipelejä."

Myös tämän vastaajan voidaan siis tulkita näkevän lautapelit videopeleihin verrattuna yhteisöllisyyttä tai ryhmähenkeä tukevin aineistoina.

Joidenkin kirjaston työntekijöiden voidaan jossain määrin tulkita mieltävän lautapelit eräänlaisena jatkeena kirjastoihin perinteisesti liitetyle tehtävälle tarjota asiakkailleen mahdollisuuksia itsensä kehittämiseksi ja taitojen kasvattamiseksi. Samoin lautapelit

linkittyvät myös esimerkiksi perinteisen kaunokirjallisuuden tarjoamisen ohella kirjastojen tehtävään tarjota asiakkailleen ajattelua tukevia virikkeitä ja mahdollisuuksia kulttuurin harrastamiselle.

Näiden mahdollisuuksien tarjoamiseen liittyy edelleen myös kirjastojen ydin arvoihin kuuluva ajatus tasa-arvon edistämisestä. Tämän voidaan tulkita tulevan esiin myös esimerkiksi niissä vastauksissa, joissa osallistujat pitivät tärkeänä perusteluna lautapeliin omaksi hankkimisen korkeaa hintaa.

”--- toisaalta niitä on hyvä olla lainattavaksi, sillä ne ovat aika kalliita ja kaikilla ei ole varaa ostaa sellaisia kotiin.”

"Tarpeellinen, perheillä tai asiakkailla yleensäkin ei ole välttämättä varaa ostaa pelejä."

Eräissä vastauksessa pelien hankkimisen hintaan voidaan mahdollisesti löyhästi tulkita linkittyvän myös ajatus turhan kulutuksen vähentämisestä ja ekologisuudesta:

"Olisi kurjaa jos ihmisten pitäisi hankkia pelit kotiin, kun niiden käyttö on kuitenkin yleensä aika vähäistä hintaan nähden."

Kaiken kaikkiaan useampi vastaaja piti lautapelejä ”tärkeänä” osana kokoelmaa, tai totesi vain niiden ”ehdottomasti” kuuluvan kirjaston kokoelmiin. Eräs vastaaja nosti esiin sen, että lautapelejä oli lainattu kirjastolta jo useamman vuoden ajan. Lautapeliin voidaan tämän vastaajan tulkinnan mukaan nähdä heidän kirjastossaan jo lunastaneen paikkansa yhtenä lainattavana aineistolajina. Yksittäisenä kommenttina eräs vastaaja näki lautapeleissä myös kiinnostuksen kaunokirjallisuuteen, mikä voidaan mahdollisesti tulkita lautapelit muuhun kokoelmaan luontevasti liittyvänä perusteluna:

"Useat pelit sisältävät myös viitteitä kaunokirjallisuuteen."

Yksikään vastaaja ei ainakaan tuonut esiin vastauksissaan pitävänsä lautapelejä kirjastojen kokoelmiin perusteettomasti lisättyinä aineistona. Negatiivisena asiana muutama vastaaja nosti esiin sen, että verrattuna muihin aineistotyyppisiin lautapelit sisältävät helpommin lainaajilla hukkuvia osia, mikä vaikeutti niiden käsittelyä kirjastoissa.

”Lautapeliien lainaaminen on muuten ok, paitsi, jos pelissä on miljoona erilaista lippua, lappua, nappulaa, lautaa, tilpehööriä, joista osa katoaa aina ollessaan lainassa, koska osa asiakkaista ei viitsi tarkistaa, että kaikki tilpehöörit ovat tallella.”

Kaksi vastaajaa toi myös esiin sen, että ajatus lautapeliien hankkimisesta kirjastoon oli lähtenyt liikkeelle laajemmin koko kaupunginkirjaston tasolla sen sijaan, että idea olisi lähtöisin vastaajan omasta kirjaston toimipisteestä:

”Lautapelejä on päätetty hankkia Helsingin kaupunginkirjastoon ja [vastaajan kirjastossa] on suhtauduttu tähän myönteisesti.”

”Hankinta tapahtuu Helsingissä keskitetysti.”

Tämän tutkimuksen kannalta tällä voi olla merkitystä siinä mielessä, että vastaajan omassa kirjastossa ei ole välttämättä saatu esineiden hankinnassa ainakaan täyttä päätäntävaltaa. Tällä voi olla vaikutusta siihen, millaisina vastaajat näkevät esineiden hankinnan taustalla olevat perustelut. Keskityt aineistovalinnat ovat kuitenkin nykykirjastojen arkea, eikä tämä kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kirjastoissa työskentelevillä ammattilaisilla olisi asiaan perehtyneitä näkemyksiä aiheesta. Asia on kuitenkin hyvä tiedostaa esineiden hankinnan taustalla vaikuttavana lähtökohtana.

Seuraavaan taulukkoon on koottu vastauksista esiin nousseita laajempia teemoja vastaajien perusteluissa. Teemat löytyvät taulukon vasemmasta reunasta, ja taulukon oikeaan reunaan on merkittynä, kuinka monen vastaajan vastauksista voidaan tulkita löytyvän kyseisen teema alle kuuluvia perusteluita. Keskimmäisiin sarakkeisiin on vielä erikseen eritelty teeman mainitsevien vastaajien määrät Vaara-kirjastoista ja Helsingin kaupunginkirjastosta.

Taulukko 2: Lautapeliin perusteluiden teemat

Teemat	Mainintojen määrä Vaara-kirjastoissa	Mainintojen määrä Helsingin kaupunginkirjastossa	Yhteensä
Hankittu asiakkaiden toiveesta	3	0	3
Asiakkaiden oletettu kiinnostus tai tarve	3	1	4
Aineistojen kysyntä	2	1	3
Harrastustoiminnan tukeminen	2	0	2
Itsensä kehittämisen tukeminen	1	2	3
Aineistojen hinta	3	0	3
Ekologisuus	1	0	1
Linkittyminen muihin aineistoihin; viitteet kaunokirjallisuuteen	0	1	1
Kokoelmaan kuuluminen	1	1	2

Taulukkoon 2 kootun määrällisen koonnin perusteella lautapeliin hankinnan puolesta esitetyt perustelut painottuvat asiakkaiden oletettuun kiinnostukseen tai tarpeeseen lainata kyseisiä aineistoja kirjastosta. Myös asiakkaiden esittämät aineistotoiveet ja aineistojen käytännössä todettu kova kysyntä saivat useita mainintoja. Lisäksi myös kirjaston halu tukea asiakkaiden itsensä kehittämistä sekä tasa-arvoisia mahdollisuuksia pelata lautapelejä niiden hinnasta huolimatta nousevat vastauksista erityisesti esiin.

Teemojen alle sopivia vastauksia oli tunnistettavissa enemmän Vaara-kirjastojen vastaajien vastauksista. Teemojen tunnistamista helpottivat Vaara-kirjastoista saatujen vastausten yleisesti ottaen monisanaisemmat perustelut Helsingin kaupunginkirjaston vastaajiin verrattuna. Tähän kysymykseen vastauksen antaneita Vaara-kirjastoissa työskenteleviä vastaajia oli myös lähes kaksinkertainen määrä Helsingin kirjastolaisiin verrattuna.

Vain Vaara-kirjastolaisten vastauksissa mainintoja saaneita teemoja olivat asiakkaiden toiveet, harrastustoiminnan tukeminen, aineistojen hinta ja ekologisuus. Helsingin kaupunginkirjaston vastaajien vastauksista nousivat Vaara-kirjastolaisia enemmän esiin vain itsensä kehittämisen tukemiseen liittyvät perustelut. Lisäksi yhdessä Helsingin kaupunginkirjaston vastaajan vastauksessa nostettiin esiin myös perustelu, että lautapelit sisälsivät viitteitä kaunokirjallisuuteen ja olivat tätä kautta luonteva osa kirjaston muuta kokoelmaa. Tätä perustelua ei mainittu Vaara-kirjastolaisten puolesta kertaakaan.

5.3.2 Videopelit ja pelikonsolit

Videopelit ja pelikonsolit -kategorian lainattavia esineitä löytyi jokaisen 18 vastaajan kirjastosta. Tämän kategorian esineitä oli tutkimuksen kategorioista laajimmin saatavilla. Osa vastaajista tosin nosti vastauksissaan esille sen, ettei heidän oma kirjastonsa tai toimipisteensä ollut välttämättä itse hankkinut pelejä kokoelmiin, vaan niitä pystyi lainaamaan heidän kauttaan kirjastokimpan muiden kirjastojen kokoelmista tekemällä peleihin varauksia. Asiakkaan näkökulmasta tällä ei kuitenkaan sinänsä ole suurta merkitystä, kun pelejä on kuitenkin mahdollista lainata.

Videopelien ja pelikonsolien kategoriassa vastaajien perusteluissa korostuivat jälleen asiakkaiden oletettu kiinnostus pelaamista kohtaan.

”Lasten ja nuorten keskuudessa kiinnostus peleihin on kasvanut.”

Erityisesti vastauksista nousi esiin myös se, miten vastaajat olivat huomanneet pelien olevan asiakkaiden suosiossa ja niiden kysynnän olevan suurta. Periaatteessa tämä on vasta kyseisten aineistojen hankinnan jälkeen tehty huomio, jota ei ole voinut vielä hankintavaiheessa varmaksi ennustaa, mutta se nousi ainakin kyselyn vastaajien mielestä tällä hetkellä tärkeäksi perusteluksi videopelien kuulumiselle kirjastojen kokoelmiin.

”--- olettaisin kirjaston vastaavan kovaan kysyntään.”

”--- erityisesti lasten PS4 ja PS3 pelit kiertävät hyvin ja asiakkaat, niin lapset kuin aikuiset myös varaavat niitä.”

”Itse en ole kiinnostunut konsolipeleistä, mutta ne ovat asiakkaiden keskuudessa suosittuja. Mikäs siinä.”

Samoin kuin lautapeliin kohdalla, vastaajat näkivät siis kirjaston kannalta tärkeäksi asiaksi vastata asiakkaiden kysyntään. Vain yksi vastaaja tosin suoraan nimesi asiakkaiden toiveet pelien hankinnan syyksi, muissa vastauksissa asiakaslähtöisyys kyseisten esineiden hankinnassa ja tarjonnassa tuli esiin edeltävien otteiden tapaan pelien kysynnän ja lainausmäärien mainintojen kautta. Asiakkaiden oletettu kiinnostus ja pelien kova kysyntä nousivat esiin kuuden eri vastaajan vastauksissa, eli joka kolmannen vastaajan kohdalla.

Viisi vastaajaa puolestaan nosti esiin videopelien korkean hinnan ja tähän liittyen kirjaston roolin tasa-arvon edistäjänä:

”Videopelit ja pelikonsolit ovat myös melko kalliita, joten kirjasto mahdollistaa pelien pelaamisen myös sellaisille lapsille ja nuorille, joiden kotoa ei löydy kyseisiä laitteita ja/tai pelejä.”

”Myöskään kaikilla ei ole varaa ostaa omia konsolipelejä ja kirjasto tarjoaa myös heille näin mahdollisuuden pelata.”

Nämä perustelut olisivat voineet toisaalta kuulua myös harrastustoiminnan tukemiseen liittyvän teeman alle, mutta erityinen maininta pelien hinnasta erotti nämä kommentit kuitenkin tulkintani mukaan omaksi ryhmäkseen. Asiakkaiden itsensä kehittämiseen tai kulttuurikokemusten saavutettavuuteen liittyvien mahdollisuuksien tarjoaminen nousivat puolestaan selkeästi esiin kolmen vastaajan vastauksista:

”Pelejä on oltava kirjaston kokoelmassa sillä pelit ovat nykyään osa yleistä kulttuurikokemusta.”

”Mielestäni videopelit tukevat pelikasvatusta sekä mediakasvatusta, joten ne ovat hyvä osa kirjaston kokoelmia.”

”Videopelit ja pelikonsolit edistävät yhteisöllisyyttä ja tukevat käyttäjien älyllistä kehitystä.”

Kommentti peleistä osana nykyaikaista kulttuurikokemusta on mielenkiintoinen, sillä tätä kautta videopelien voidaan nähdä kytkeytyvän hyvin perinteiseen kirjastojen olemassaolon perusteeseen kaikelle kansalle ilmaisena ja saavutettavana kulttuurilaitoksena. Usein peleihin liittyikin tarinallisuuden elementtejä samalla tavoin

kuin perinteisiin kirjoihinkin. Pelikasvatus ja mediakasvatus voidaan nähdä ajankohtaisina ja yleisessä keskustelussa pinnalla olevina aiheina, joiden liittäminen nykykirjaston tehtäviin alkaa olla jo laajasti hyväksytty tavoite. (Pelit kirjastossa.) Tutkimuksen teemajaottelussa tämä kommentti sijoittuu asiakkaiden harrastustoiminnan tukemisen alle, vaikka tämän voisi varmaankin toisaalta tulkita liittyvän myös asiakkaiden itsensä kehittämisen tukemisen teemaan.

Neljä vastaajaa ilmaisi myös yksinkertaisesti pelien kuuluvan kirjaston kokoelmiin tai olevan heidän mielestään tärkeä osa sitä.

”Hyvä juttu. Pelit sopivat erinomaisesti kirjaston kokoelmaan.”

”Lautapelit samoin kuin konsolipelit ovat tärkeä osa kirjaston kokoelmaa.”

Osa näistä vastaajista rinnasti pelit verrannollisena aineistolajina muihin jo paikkansa selkeästi kirjaston kokoelmissa ottaneisiin materiaaleihin, kuten kirjoihin ja musiikkiin:

”Ko. aineisto kuuluu kirjaston kokoelmaan siinä missä kirjatkin.”

”Pelit kuuluvat ehdottomasti nykyaikaisen kirjaston kokoelmiin. Ovat ihan samalla viivalla esimerkiksi musiikin tai elokuvien kanssa.”

Viittauksen nykyaikaiseen kirjastoon voidaan nähdä kertovan samankaltaisesta nykykulttuurin tulkinnasta kuin aikaisemmalla vastaajalla, joka näki videopelit nykyään osana yleistä kulttuurikokemusta. Eräs vastaaja nosti myös esiin pelien sisältämät viitteet kaunokirjallisuuteen:

”Useat pelit sisältävät myös viitteitä kaunokirjallisuuteen.”

Sama vastaaja nosti tämän argumentin esiin myös lautapeliin kohdalla. Kuten lautapeliin yhteydessä jo todettiin, pelien sisältämien kaunokirjallisten viitteiden esiin tuomisen voidaan tulkita liittyvän pelit uutena aineistolajina luontevasti osaksi jo olemassa olevaan kokoelmaan.

Muina kommentteina vastaajat nostivat perusteluissaan esiin esimerkiksi kirjaston pyrkimyksen tarjota asiakkailleen monipuolisen kokoelman erilaisia aineistoja. Eräs vastaaja nosti esiin myös videopeliin tarjoamisen tuoman mahdollisuuden houkutellessa kirjastoon uusia asiakkaita:

”Pelit sopivat erinomaisesti kirjaston kokoelmaan ja niiden kautta kirjasto tavoittaa uudenlaista asiakaskuntaa.”

Yksi vastaajista toi myös esiin mahdollisen vasta-argumentin videopelien tuomiselle kirjastoon:

”Toisaalta olen sitä mieltä, että ihmiset viettävät näytön ääressä ihan liikaa aikaa. Kirjastosta voisi saada vaihtoehdon ruutuajalle.”

Lisäksi yksi vastaaja totesi tämän kategorian vastauksenaan vain, ettei hän tunne asiaa. Enimmäkseen tämän kyselyn vastaajat näkivät videopelien lisäämisen kirjaston kokoelmiin kuitenkin ainakin jollain lailla perusteltuna ja suurin osa jopa positiivisena asiana.

Seuraavaan taulukkoon on koottu videopelien ja pelikonsolien kohdalla vastauksista esiin nousseita teemoja. Teemat ovat osittain samoja tai hyvin samankaltaisia kuin lautapelien kohdalla, mutta niiden esiintymismäärät vastauksissa kuitenkin vaihtelivat lautapeleihin verrattuna, ja ne myös jakaantuivat Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston kesken eri tavalla.

Taulukko 3: Videopelien ja pelikonsolien perusteluiden teemat

Teemat	Mainintojen määrä Vaara-kirjastoissa	Mainintojen määrä Helsingin kaupunginkirjastossa	Yhteensä
Hankittu asiakkaiden toiveesta	1	0	1
Asiakkaiden oletettu kiinnostus tai tarve	1	1	2
Aineistojen kysyntä	2	2	4
Harrastustoiminnan tukeminen	1	0	1
Itsensä kehittämisen tukeminen	1	1	2
Aineistojen hinta	4	1	5
Linkittyminen muihin aineistoihin	0	1	1
Kokoelmaan kuuluminen	3	1	4
Uusien asiakkaiden houkuttelu kirjastoon	1	0	1

Kuten Taulukosta 3 nähdään, videopelit ja pelikonsolit kategoriaan kuuluvia esineitä perusteltiin useimmiten aineistojen hintaan ja tätä kautta tasa-arvon edistämiseen liittyvillä argumenteilla. Seuraavaksi eniten mainintoja saivat kokoelmaan kuulumisen korostaminen ja aineistojen kysyntä. Lautapeleihin verrattuna uutena perusteluna nousi videopelien kohdalla esiin erään vastaajan näkökanta, että videopelit voisivat tuoda kirjastoon uusia asiakkaita. Ekologisuuden teeman alle kuuluvia perusteluita puolestaan ei noussut esiin videopelien kohdalla.

Vaara-kirjastoja ja Helsingin kaupunginkirjaston vertailu on tässä kategoriassa helpompaa, sillä teemoja oli tällä kertaa selvemmin tunnistettavissa myös Helsingin kaupunginkirjaston vastaajien vastauksista. Selkein ero näiden vastaajaryhmien välillä tulee esiin aineistojen hintaa ja tätä kautta tasa-arvon edistämistä koskevan teema kohdalla, mihin liittyviä perusteluita nousi enemmän esiin Vaara-kirjastojen vastaajien vastauksissa. Myös videopelien ja pelikonsolien kuulumista kokoelmiin korostettiin kahden maininnan verran useammin Vaara-kirjastojen vastauksissa. Uusien asiakkaiden

houkuttelua kirjastoon, harrastustoiminnan tukemista ja videopelien ja pelikonsolien hankintaa suoraan asiakkaiden toiveesta ei noussut ollenkaan esiin Helsingin kaupunginkirjaston vastauksista, mutta toisaalta ne saivat Vaara-kirjastojen vastaajiltakin vain yhden maininnan. Videopelien linkittyminen muihin aineistoihin kaunokirjallisuuteen tehtyjen viittausten kautta puolestaan nousi esiin vain erään Helsingin kaupunginkirjaston vastaajan vastauksessa. Asiakkaiden oletettu kiinnostus tai tarve, aineistojen todettu kysyntä ja itsensä kehittämisen tukeminen saivat molemmissa vastaajaryhmissä yhtä monta mainintaa. Ryhmien vertailussa on kuitenkin edelleen pidettävä mielessä se, että Vaara-kirjastoista tälle esinekategorialle antoi perusteluita 12 vastaajaa, kun taas Helsingin kaupunginkirjastosta vastaajia oli vain 6 kappaletta. Tämä tekee mainintojen määrän määrällisestä vertailusta loppupeleissä varsin ongelmallista.

5.3.3 Työkalut

Työkalut-kategoriaan kuuluvia lainattavia esineitä löytyi 18 vastaajan joukosta vain neljän vastaajan kirjastosta. Näistä vastaajista kolme työskenteli Helsingin kaupunginkirjastossa. Ainakin tämän tutkimuksen otoksen perustella työkalut ovat löytäneet tiensä Vaara-kirjastoja laajemmin Helsingin kaupunginkirjaston toimipisteisiin.

Vastaajista yksi tyytyi vain toteamaan, että työkaluja voisi tarjota laajempaakin valikoimaa ja toinen totesi perusteluista kysyttäessä vain ytimekkäästi:

”Miksi ei.”

Laajemmin perusteluita vastauksessaan avannut vastaaja nosti esiin vähemmälle käytölle jäävien työkalujen lainaamisen järkevyyden asiakkaan näkökulmasta:

”Vaikkapa niin että vain yhteen kertaa tarttee työkalun, eikä ole mielekästä ostaa uutta, erittäin hyvä juttu.”

Perustelun taustalta voidaan mahdollisesti tulkita viittaukset työkalujen lainaamisen ekologisuuteen tai niiden ostamisen korkeaan hintaan käyttökertojen määrään nähden, mutta vastaaja ei kuitenkaan sen tarkemmin avaa, mitä hän tarkoittaa ostamisen mielekkyydellä. Vastaus päädyttiin tällä kertaa tulkitsemaan molempien teemojen alle kuuluvaksi.

Esiin nousevat myös asiakkaiden toiveet. Eräs vastaaja kuvailee kirjaston hankkimaa työkalupakettia ja toteaa lopuksi:

”--- Samalla olemme toteuttaneet asiakastoiveita, sillä kaikkia näitä esineitä on pyydetty kirjaston kokoelmiin lainattavaksi.”

Uutena perusteluna eräässä vastauksessa vastaaja esittää kirjaston sijainnin vaikuttavan siihen, millaisia tarpeita alueen asiakkailta on:

”[Kirjaston kaupunginosaan ja kaupunginosasta] muutetaan paljon ja olemmekin hankkineet asiakkaille lainattavaksi #muuttajanpaketin, jossa on esineitä A-tikkaista nokkakärryihin ja erilaisiin työkaluihin.”

Tämän perustelun voisi toisaalta nähdä myös yksinkertaisesti asiakkaiden oletettujen tarpeiden teeman alle kuuluvana perusteena, mutta erityinen kirjaston sijainnin maininta nostaa tämän kuitenkin mielestäni omaan ryhmäänsä kuuluvaksi.

Seuraavaan taulukkoon on koottu työkalukategorian vastauksista esiin nousseita teemoja.

Taulukko 4: Työkalujen perusteluiden teemat

Teemat	Mainintojen määrä Vaara-kirjastoissa	Mainintojen määrä Helsingin kaupunginkirjastossa	Yhteensä
Hankittu asiakkaiden toiveesta	0	1	1
Aineistojen hinta	0	1	1
Ekologisuus	0	1	1
Kirjaston sijainti	0	1	1

Vastausten määrä jäi työkalujen vähäisen saatavuuden takia pieneksi ja vastaukset osin varsin lyhyiksi. Tämä vaikeutti teemojen tunnistamista, ja Vaara-kirjastojen ainoan vastaajan vastauksesta ei ollutkaan tunnistettavissa mitään erityisiä teemoja. Kaikki vastaajat, joiden kirjastoista työkaluja pystyi lainaamaan, vaikuttivat kuitenkin suhtautuvan kyseisten esineiden tarjoamiseen myönteisesti. Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston vertailussa ei tämän perustella voi tulkita muuta eroa, kuin mahdollisesti sen, että työkaluja vaikuttaisi olevan paremmin saatavilla Helsingin kaupunginkirjastosta.

5.3.4 Tieto- ja viestintäteknologia

Tieto- ja viestintäteknologiaa löytyi lainattavina aineistoina vain yhdestä kyselyyn osallistuneiden vastaajien kirjastosta. Kyseinen kirjasto kuului Vaara-kirjastoihin, ja vastaaja totesi perusteluiden kohdalla vain lyhyesti pitävänsä näiden esineiden tarjontaa hyvänä asiana.

Tässä tutkimuksessa keskityttiin nimenomaan sellaisiin lainattaviin aineistoihin, joita asiakkaat voivat lainata kirjastosta kotiin. Tämä esinekategorian kohdalla onkin mahdollista, että kyseisen kategorian esineitä on laajemminkin tarjolla kirjaston tiloissa käytettäväksi, mutta kotiin niitä ei välttämättä ole mahdollista lainata. Tämän vastaajajoukon perusteella näitä esineitä ei ole Vaara-kirjastoista ja Helsingin kaupunginkirjastosta eri esinekategorioihin verrattuna ainakaan kovin laajasti kotilainaan saatavilla.

5.3.5 Liikuntavälineet

Kaksi kolmasosaa vastaajista kertoi liikuntavälineiden lainaamisen olevan mahdollista heidän kirjastoistaan. Videopelien ja pelikonsolien sekä lautapelien jälkeen näitä esineitä oli kolmanneksi laajimmin saatavilla tämän kyselyn vastaajien kirjastoista. Helsingin kaupunginkirjastosta vain yksi vastaaja vastasi tähän kieltävästi. Vaara-kirjastojen vastaajien kirjastoistakin liikuntavälineitä löytyi seitsemän vastaajan kirjastosta, kun vastaajia Vaara-kirjastoista oli yhteensä 12.

Esineiden hankinnan perusteluissa nousi jälleen esiin aineistojen hinta:

”Moni kokeilee, innostuu ja ehkä ostaa omankin. Osa lainaa uudelleen ja uudelleen, koska ei ole varaa ostaa omia.”

”Kaikilla ei ole varaa ostaa omia liikuntavälineitä, tai ehkä joku haluaa ensin kokeilla jotain välinettä ennen päätöstä ostaako sellaisen itselleen vai ei.”

Aikaisemmista kategorioista poiketen esiin nousi ajatus, että kirjaston kautta esineitä olisi helppo ensin lainattuna kokeilla ennen oman liikuntavälineen ostamista. Kuitenkin myös joidenkin kirjaston asiakkaiden rajalliset mahdollisuudet ylipäättään ostaa kaikkia välineitä omaksi mainittiin osassa vastauksista edelleen.

Aikaisemmista kategorioista tuttu perustelu oli myös asiakkaiden toiveisiin tai esineiden todettuun kovaan kysyntään vetoaminen:

”Myös niitä asiakkaat ovat toivoneet kokoelmiimme ja kesällä lainaus on suurta.”

”--- ainakin lapset ja koululuokat ovat siitä tykänneet ja varailleet innokkaasti.”

Tämän esinekategorian kohdalla vastauksista oli tunnistettavissa myös joitakin uusia perusteluissa esiin nousevia teemoja. Kolmasosassa vastauksia vastaajat mainitsivat jollakin tavalla hankintapäätökseen tai esineiden lainaamiseen vaikuttaneena asiana yhteistyön muiden toimijoiden kanssa. Eräs vastaaja esimerkiksi kertoi kirjaston saaneen liikuntavälineitä kokoelmiinsa lahjoituksena:

”Saimme Temppekassin lahjoituksena Suomen Voimisteluliitolta.”

Sama temppekassi mainittiin myös toisessa saman alueen kirjaston vastauksessa. Tämä vastaaja nosti saman esineen yhteydessä esiin yhteistyön koulujen ja päiväkotien kanssa:

”Meillä on lasten ja nuorten liikkumista tukeva temppekassi (sis. hyppynaruja yms.), joka on ollut esim. opettajilla ja perhepäivähoitajilla lainassa.”

Perinteisesti koulujen sekä päiväkotien ja kirjastojen välinen yhteistyö on ilmennyt esimerkiksi lapsiryhmien kirjalainausvierailuina kirjastolla. Esinelainauksen myötä yhteistyö on ainakin tämän yhden vastaajan mukaan laajentunut myös esimerkiksi tällaisten temppekassi-liikuntavälinepakettien suuntaan. Myös eräs toinen vastaaja viittaa kirjaston sijaintiin koulun läheisyydessä liikuntavälineistä puhuttaessa:

”Oletan, että liikuntavälineet on hankittu, koska olemme koulun yhteydessä ja koska vieressä on liikuntapuisto.”

Eräs vastaaja kertoo myös toisenlaisesta yhteistyöstä, joka voidaan myös mahdollisesti liittää kirjastojen tavoitteisiin tukea asiakkaidensa harrastustoimintaa ja itsensä kehittämisen mahdollisuuksia:

”--- kerran keväässä/syksyssä alueen liikunnanohjaaja käy vinkkaamassa välineiden käyttöä.”

Näiden vastausten perusteella vaikuttaisi siltä, että ainakin jotkin kirjastot hankkivat erilaisia esineaineistoja myös kehittääkseen ja tukeakseen yhteistyötä erilaisten yhteistyökumppaneidensa kanssa. Esineiden lainaaminen voi myös olla kirjastoille tapa luoda uusia yhteistyökumppanuuksia, jollaiset eivät välttämättä ennen olisi olleet samalla tavalla mahdollisia, kuten liikunnanohjaajan opastusvierailut kirjastolla. On tosin vaikea arvioida, onko idea yhteistyön tiivistämiseen lähtenyt nimenomaan kirjaston aloitteesta, vai kenties kuntapäätäjiltä tai täysin ulkopuolisilta tahoilta, kuten tempukkassin lahjoittaneen Suomen Voimisteluliiton puolelta.

Asiakkaiden itsensä kehittämisen tukemiseen liittyvän teeman alle voidaan liittää myös erään vastaajan kommentti kansan yleisterveyden edistämisestä:

”Mielestäni ulkoliikkumista tukevat välineistöt ovat hyvä lisä kirjastojen kokoelmiin kansan yleisterveyden tukemiseksi.”

Muina perusteluina vastaajat mainitsivat myös kirjaston sijainnin:

”Kaupunginosa, jossa työskentelen, on ns. merellinen: mukavaa kun voi lainata päiväksi pelejä rannalle... erittäin hyvä.”

Sijainti nousi esiin myös aiemmin lainatussa vastauksessa, jossa vastaaja mainitsi koulun ja liikuntapuiston läheisyyden. Nämä vastaukset esineiden hankintaperusteluista voidaan mahdollisesti laajasti tulkita viittaukseksi kirjastolla olevaan pyrkimykseen profiloitua sijaintinsa mukaan kyseiseen yhteisöön ja toimintaympäristöön sopivaksi.

Seuraavaan taulukkoon on jälleen koottu yhteenvedo eri teemojen alle kuuluvien perusteluiden määrästä ja jakautumisesta Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston välille.

Taulukko 5: Liikuntavälineiden perusteluiden teemat

Teemat	Mainintojen määrä Vaara-kirjastoissa	Mainintojen määrä Helsingin kaupunginkirjastossa	Yhteensä
Hankittu asiakkaiden toiveesta	0	1	0
Aineistojen kysyntä	1	2	3
Itsensä kehittämisen tukeminen	1	0	1
Aineistojen hinta	0	3	3
Kirjaston sijainti	0	2	2
Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	2	2	4

Tämän esinekategorian kohdalla erilaisia teemoja oli enemmän tunnistettavissa Helsingin kaupunginkirjaston vastaajien vastauksista. Näin silti, vaikka vastaajia, joiden kirjastoista löytyi lainattavia liikuntavälineitä, oli Vaara-kirjastojen puolelta kaksi enemmän. Tätä eroa selittää se, että osa Vaara-kirjastojen vastaajista tyytyi vain lyhyesti toteamaan pitävänsä liikuntavälineiden lainaamista myönteisenä asiana.

Määrällisesti eniten vastaajat nostivat liikuntavälineiden hankinnan perusteluissa esiin aineistojen kysynnän ja hinnan sekä yhteistyön muiden toimijoiden kanssa. Yhteistyö nousi tämän kategorian kohdalla ylipäätään esiin uutena teemana ensimmäistä kertaa. Erityisen mielenkiintoisena voidaan kenties pitää sitä, että yhteistyö muiden toimijoiden kanssa mainittiin yhtä usein sekä Vaara-kirjastojen että Helsingin kaupunginkirjaston vastaajien vastauksissa. Liikuntavälineet ovat siis mahdollisesti muihin esineisiin verrattuna erilaisiin yhteistyökumppanuuksiin paremmin soveltuva aineistolaji.

Asiakkaiden toiveisiin, kirjaston sijaintiin ja aineistojen hintaan liittyviä perusteluita mainitsivat liikuntavälineiden kohdalla vain Helsingin kaupunginkirjaston vastaajat. Asiakkaiden itsensä kehittämisen tukemiseen liittyvä perustelu taas nousi esiin vain yhden Vaara-kirjastojen vastaajan vastauksessa. Aineistojen kysynnän mainitsivat vastaajat molemmista vastaajaryhmistä, tosin tämäkin teema sai Helsingin kaupunginkirjaston työntekijöiltä yhden maininnan enemmän.

5.3.6 Soittimet

Hieman yli puolet kyselyn osallistujista kertoi omasta kirjastostaan löytyvän lainattavia soittimia. Näin vastasi kolme kuudesta Helsingin kaupunginkirjaston vastaajasta, ja seitsemän 12 Vaara-kirjastojen vastaajasta.

Soitinten hankinnan perusteluissa nousi mainintojen määrässä yksi peruste selkeästi yli muiden; puolet soittimia lainaavissa kirjastoissa työskentelevistä vastaajista perusteli hankintaa asiakkaiden harrastustoiminnan tukemisella.

”Musiikkiharrastuksen tukeminen on yksi musiikkikirjastotyön painopisteistä ja se on hyvä huomioida etenkin nyt, kun cd-kokoelman lainaus jatkuvasti vähenee. Soitinlainaus tukee musiikin harrastamista omalta osaltaan.”

”Tarjolla on lainattava ukulele. Tämä helppo soitin edistää kiinnostusta soittamiseen ja musiikkiharrastukseen yleensäkin.”

Toiseksi eniten mainintoja sai soittimien ostamisen hinta ja soitinlainauksen kautta tasa-arvoisten mahdollisuuksien tarjoaminen. Tämän teeman vastaukset voidaan toisaalta laskea myös harrastustoiminnan tukemisen alle kuuluviksi.

”Hyvä palvelu, soittimet ovat kalliita hankkia.”

”Kaikilla ei ole varaa omiin soittimiin. Kirjasto tarjoaa vain harrastustasoisia soittimia, jos haluaa ”oikeasti” harrastaa, joutuu hankkimaan laadukkaamman soittimen itse.”

Samoin kuin liikuntavälineiden kohdalla, jotkin soitinten hintaan perusteluissaan viitanneet arvioivat, että soittimia olisi hyvä päästä kokeilemaan lainattavalla kirjaston soittimella ennen harrastukseen sitoutumista ja oman ostopäätöksen tekemistä:

”On myös tärkeää, että soittimia pääsee kokeilemaan ennen hankintaa, koska soittimet ovat kalliita.”

”Kirjaston soittimilla on hyvä kokeilla kiinnostaako soittaminen ilman, että tarvitsee ostaa suoraan itse.”

Muina yksittäisinä mainintoina esiin nousivat myös aikaisemmista kategorioista tutut perustelut esineiden lisäämisestä kirjaston kokoelmiin asiakkaiden toiveesta, sekä hankinnan perusteleva soitinten kovalla kysynnällä. Eräs kommentoija nosti myös esille yhteistyön muiden toimijoiden kanssa:

”Paikallinen kansalaisopisto järjestää kanteleen soittokursseja, joten he toivat kirjastoomme lainattavaksi kanteleen, että halukkaat voisivat saada soittimen myös kotiinsa kokeiltavaksi.”

Kuten joidenkin liikuntavälineet-kategorian esineiden kohdalla, kirjasto oli siis tässä tapauksessa saanut lainattavan kanteleen kokoelmiinsa ulkopuolisen tahon lahjoituksena. Oletettavasti ajatuksena on, että kanteleen lainausmahdollisuus kirjastolla vastavuoroisesti innostaa kirjaston asiakkaita osallistumaan kansalaisopiston kursseille.

Yksittäisenä kommenttina eräs vastaaja mainitsi myös muiden kirjastojen kokoelmien seuraamisen yhdeksi hankinnanperusteeksi:

”--- ja koska niitä on muidenkin yleisten kirjastojen kokoelmissa.”

Tämä onkin mielenkiintoinen ja kenties harvinaisen rehellinen perustelu, sillä muiden yleisten kirjastojen esimerkin seuraamista ei ole mainittu ainakaan aikaisempien kategorioiden kohdalla vielä kertaakaan. Kuitenkin lainattavia esineitä vaikuttaisi löytyvän kirjastoista ympäri Suomea, eivätkä kaikki kirjastot varmaankaan ole saaneet ajatusta esimerkiksi lautapelien ja soittimien lisäämisestä kokoelmiinsa täysin itsenäisesti, vaan ideasta on todennäköisesti useammassakin paikassa innostuttu muiden kirjastojen vanavedessä. Voisi ainakin kuvitella, että tieto soittimien lisäämisestä kokoelmiin muualla vähintäänkin madaltaa kynnystä hankkia niitä omiinkin kokoelmiin, jos esimerkiksi asiakkaat alkavat esittää niistä hankintatoiveita.

Seuraavaan taulukkoon on koottu erottelu eri teemojen alaisten perusteluiden esiintymismääristä ja niiden jakaantumisesta Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston välillä.

Taulukko 6: Soitinten perusteluiden teemat

Teemat	Mainintojen määrä Vaara-kirjastoissa	Mainintojen määrä Helsingin kaupunginkirjastossa	Yhteensä
Hankittu asiakkaiden toiveesta	1	0	1
Aineistojen kysyntä	1	0	1
Harrastustoiminnan tukeminen	2	3	5
Aineistojen hinta	2	2	4
Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	1	0	1
Muiden kirjastojen seuraaminen	1	0	1

Eri teemoja oli soitinten kohdalla enemmän tunnistettavissa Vaara-kirjastojen vastauksista. Muut kuin Helsingin kaupunginkirjaston työntekijöiden mainitsemat teemat saivat kuitenkin Vaara-kirjastoistakin vain yksittäisiä mainintoja. Harrastustoiminnan tukeminen ja aineistojen hinta saivat lähes samat määrät mainintoja kummankin alueen kirjastoissa työskenteleviltä vastaajilta, ja nämä perustelut nousivatkin selkeästi esinekategorian useimmin mainituiksi. Asiakkaiden toiveet, aineistojen kysyntä, yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja muiden kirjastojen seuraaminen nousivat kukin esiin vain kerran Vaara-kirjaston vastaajien vastauksissa. Kunnollista vertailua on kuitenkin tämänkin kategorian kohdalla vaikeaa tehdä, sillä Helsingin kaupunginkirjastosta vain kolme vastaajaa kertoi kirjastonsa lainaavan soittimia.

5.3.7 Muut esineet

Kyselylomakkeella valmiiksi eroteltujen esinekategorioiden jälkeen vastaajilta kysyttiin myös mitä muita lainattavia esineitä heidän kirjastojensa kokoelmista mahdollisesti löytyy (kts. liite 1). Vastaajia pyydettiin kertomaan, miten näiden esineiden hankintaa oli kirjastoissa perusteltu, kuten esinekategorioidenkin kohdalla. Vain neljä vastaajaa jätti kohdan tyhjäksi – kaikki muut vastaajat nimesivät vähintään yhden kategorioiden ulkopuolisen lainattavan esineen. Vastaamatta jättäneet olivat kaikki Vaara-kirjastojen vastaajia. Eräs vastaaja listasi yli kahdenkymmenen esineen listauksen. Yksi vastaajista tyytyi toteamaan vain:

”Niitä on niin paljon, että - oisko melkeen 80 kpl..”

Esinekategorioiden ulkopuolisista esineistä nimettiin muun muassa käsityövälineitä, kuten virkkuukoukku, neulepuikko ja tuubineuluri. Useampi vastaaja mainitsi myös ulkopelit ja energiankulutusmittarit. Lisäksi ainakin yhdestä kirjastosta löytyneitä esineitä olivat muiden muassa radonmittari, rakenneilmaisin, kosteusmittari, nokkakärky, A-tikkaat, verenpainemittari ja höyrypuhdistin. Ainakin tämän kyselyn perusteella erilaisia lainattavia esineitä vaikuttaisikin olevan kirjastoista saatavilla varsin monipuolisesti.

Perusteluissaan vastaajat nostivat esiin samoja teemoja kuin eri esinekategorioiden kohdalla. Esineitä kerrottiin hankitun asiakkaiden toiveesta, ja esinekokoelmien kerrottiin myös heijastelevan kirjaston asiakaskunnan tarpeita. Myös kirjaston sijainnilla oli vastaajien mukaan merkitystä:

”Esinekokoelmamme heijastelee [kaupunginosan] alueen tarpeita – esimerkiksi muuttajan paketin esineille on selkeästi kysyntää, samoin kesäpeleille. --- Otamme mielellämme vastaan asiakkaiden esinetoiveita ja toteutamme sellaiset, jotka pystymme.”

Toisaalta sijainnin ja muiden lähellä olevien kirjastojen kerrottiin ainakin erään vastaajan mukaan vaikuttavan myös siihen, mitä asiakastoiveita ei toteuteta:

”Ompelukonetta on toivottu [vastaajan kirjastoon] useaan otteeseen, mutta sitä emme ole hankkineet tilanpuutteen ja [toisen kirjaston] ompelukoneiden läheisyyden takia.”

Myös harrastustoiminnan ja itsensä kehittämisen tukeminen nousivat jälleen vastauksista esiin:

”Ajattelimme, että näitä neulevälineitä voisi lainata sellainen henkilö, joka haluaa kokeilla erilaisia käsityötekniikoita.”

”Lainattavien esineiden hankkimisen tavoitteena pitää joka tapauksessa olla lukuharrastuksen tukeminen, luovan toiminnan edistäminen ja yhteisöllisyyteen kannustaminen.”

Edellisen lainauksen maininta yhteisöllisyyteen kannustamisesta on mielenkiintoinen ja varsin kunnianhimoinenkin tavoite esinelainaukselle. Olisi ollut mielenkiintoista esittää vastaajalle tästä tarkentavia kysymyksiä.

Muina perusteluina vastauksissa viitattiin myös ekologisuuteen, joissakin vastauksissa lyhyemmin, joissakin hieman pidemmin:

”Sähkönkulutusmittari. Yleishyödyllinen, ekologisuus.”

”Todella hyvä että voidaan tarjota sellaisia esineitä, joita ihmiset tarvitsevat harvakseltaan ja joita ei ole järkeä hankkia joka kotiin.”

Edellisen vastaajan viittaus siihen, ettei harvakseltaan tarvittavia esineitä ”ole järkeä hankkia joka kotiin” voi toisaalta olla myös viittaus esineiden hintaan. Analyysin tarpeisiin tämä vastaus onkin katsottu maininnaksi molemmista teemoista.

Myös yhteistyö muiden toimijoiden kanssa mainittiin useammassakin vastauksessa esimerkiksi muistelulaukkujen tarjoamisen kohdalla:

”Muistat sie ja Tunnet sie -muistelulaukkuja, jotka on koottu yhteistyössä muiden kaupungin palvelujen kanssa, mm. vanhustyön ja museon.”

”Meiltä voi lainata energiankulutusmittareita. Mittarit ovat PKS:n lahjoittamat.”

”--- Lisäksi yhteistyössä Nappi Naapurin kanssa kirjaston edessä on lainattava kuljetuspyörä - me lainaamme avaimet, kypärät ja akut, Nappi Naapuri vastaa pyörän huollosta ja vakuutuksista.”

Kuten aikaisemminkin jo mainitsin, olisi mielenkiintoista tietää, ovatko erilaisten yhteistyökumppaneiden ja lahjoituksia tehneiden tahojen kautta saadut esineet sellaisia, joita kirjastot olisivat hankkineet kokoelmiinsa itsekin, vai onko ne vain otettu tarjottuna vastaan. Toisaalta esimerkiksi yhdessä äskeisistä lainauksista mainittu yhteistyö muiden kaupungin palveluiden kanssa muistelulaukkujen kokoamisessa vaikuttaisi varsin luontevalta yhteistyöltä kunnan eri palveluita tuottavien toimijoiden kesken.

Seuraavaan taulukkoon on koottuna tämän Muut esineet -kysymyksen kohdalla esiin tuotujen perusteluiden teemoja ja niiden esiintymismäärät Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston vastaajien vastauksissa.

Taulukko 7: Muiden esineiden perusteluiden teemat

Teemat	Mainintojen määrä Vaara-kirjastoissa	Mainintojen määrä Helsingin kaupunginkirjastossa	Yhteensä
Hankittu asiakkaiden toiveesta	1	1	2
Harrastustoiminnan tukeminen	1	1	2
Itsensä kehittämisen tukeminen	1	1	2
Aineistojen hinta	1	0	1
Ekologisuus	2	0	2
Kirjaston sijainti	0	2	2
Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	2	1	3
Muiden kirjastojen seuraaminen	0	1	1

Erilaisia teemoja löytyi tämän kysymyksen vastauksista verrattain paljon. Tämä voi mahdollisesti selittyä sillä, että Muut esineet -kysymykseen kertyi perusteluita hyvin erilaisten esineiden taustalta, joten perusteetkin vaihtelivat enemmän kuin yhden esinekategorian sisällä. Uusia perusteluiden teemoja ei kuitenkaan ollut tunnistettavissa.

Teemoja nousi esiin suunnilleen yhtä paljon niin Vaara-kirjastojen kuin Helsingin kaupunginkirjaston vastauksista, vaikka Vaara-kirjastoista vastauksen antaneita olikin kaksi vastaajaa enemmän. Vaara-kirjastojen vastauksissa yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sai yhden maininnan enemmän, ja ekologisuuden teema ja esineiden hinta nousivat esiin vain Vaara-kirjastoissa työskentelevien perusteluissa. Helsingin kaupunginkirjaston vastaajat puolestaan nostivat esiin muiden kirjastojen esinevalintojen seuraamisen ja kirjaston sijainnin vaikutuksen, joita Vaara-kirjastojen vastaajat eivät maininneet tämän kysymyksen esineiden kohdalla kertaakaan. Muita teemoja molempien alueiden kirjastolaiset mainitsivat yhtä usein.

5.4 Yhteenveto lainattavien esineiden hankinnan perusteluista

Kun kukin esinekategoria on nyt analysoitu erikseen ja kategorioiden perustelut sekä myös Muut esineet -kysymykseen saadut vastaukset on käyty läpi niistä esiin nousevien laajempien teemojen tunnistamiseksi, voidaan lainattavien esineiden hankinnan perusteista tehdä myös yleinen koonti. Seuraavaan taulukkoon on laskettu yhteen kaikkien esiin nousseiden teemojen esiintymiskerrat vastauksissa. Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston vastaajat on edelleen laskettu kunkin teeman kohdalla erikseen.

Taulukko 8: Yhteenveto kaikista esineiden hankinnan perusteluiden teemoista

Teemat	Mainintojen määrä Vaara-kirjastoissa	Mainintojen määrä Helsingin kaupunginkirjastossa	Yhteensä
Hankittu asiakkaiden toiveesta	6	3	9
Asiakkaiden oletettu kiinnostus tai tarve	4	2	6
Aineistojen kysyntä	6	5	11
Harrastustoiminnan tukeminen	6	4	10
Itsensä kehittämisen tukeminen	4	4	8
Aineistojen hinta	10	7	17
Ekologisuus	3	1	4
Linkittyminen muihin aineistoihin	0	2	2
Kokoelmaan kuuluminen	4	2	6
Uusien asiakkaiden houkuttelu kirjastoon	1	0	1
Kirjaston sijainti	0	5	5
Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	5	3	8
Muiden kirjastojen seuraaminen	1	1	2

Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston vertailussa käy ilmi, että kummankin vastaajaryhmän vastaajat ovat antaneet aineistojen hintaan liittyviä perusteluita määrällisesti eniten. Seuraavaksi eniten Vaara-kirjastolaiset ovat perusteluissaan tuoneet esille asiakkaiden toiveiden toteuttamista, kysyntään vastaamista ja asiakkaiden harrastustoiminnan tukemista. Myös Helsingin kaupunginkirjastolaiset toivat aineistojen hinnan jälkeen seuraavaksi eniten esille kysyntään vastaamista, mutta yhtä usein myös kirjaston sijainnin vaikutusta. Tämä on mielenkiintoinen eroavaisuus vastaajaryhmien välillä, sillä kirjaston sijainti ei noussut kertaakaan esiin Vaara-kirjastolaisten vastauksista, kun taas Helsingin kaupunginkirjaston työntekijät mainitsivat sen viisi kertaa. Vastaajaryhmien välisestä kokoerosta johtuen Vaara-kirjaston ja Helsingin kaupunginkirjaston vastaajien mainintojen määrien vertailu kunkin tietyn teeman kohdalla on vaikeaa. Tällaiset selvät erot siinä, ettei teema noussut edes toisen ryhmän vastauksissa ollenkaan esiin, ovat kuitenkin mielenkiintoisia. Myös esineaineistojen linkittyminen muihin aineistoihin niiden sisältämien kaunokirjallisuusviitteiden kautta nousi esiin vain Helsingin kaupunginkirjaston vastaajilla – tosin oikeastaan kyseinen teema tuli mainituksi vain yhden ja saman vastaajan vastauksissa kahden eri kategorian kohdalla. Uusien asiakkaiden houkuttelu puolestaan nousi esiin vain Vaara-kirjastolaisten toimesta, mutta vain kerran heiltäkin.

Kaiken kaikkiaan tämän yhteenvetotaulukon perusteella voidaan todeta, että ylivoimaisesti eniten mainintoja molemmilta vastaajaryhmiltä yhteensä saivat aineistojen hintaa koskevat lainattavien esineiden hankinnan perustelut. Aineistojen hinta mainittiin kaikkien kategorioiden ja Muut esineet -kysymyksen kohdalla yhteensä 17 kertaa. Seuraavaksi eniten mainintoja kertyi aineistojen kysynnän ja harrastustoiminnan tukemisen teemoihin liittyville perusteille. Aineistojen kysyntä mainittiin 11 kertaa, harrastustoiminnan tukeminen 10 kertaa. Seuraavaksi useimmin perusteluina mainittiin esineiden hankkiminen asiakkaiden toiveiden perusteella, sekä asiakkaiden itsensä kehittämisen tukeminen ja kirjaston yhteistyö muiden toimijoiden kanssa. Nämä teemat mainittiin kukin yhdeksän tai kahdeksan kertaa. Yhteensä kuusi mainintaa saivat asiakkaiden oletettu kiinnostus tai tarve lainattavia esineitä kohtaan sekä esineiden kokoelmaan kuulumisen korostaminen. Kaikki muut teemat nousivat esiin vain viisi kertaa tai sitä harvemmin. Uusien asiakkaiden houkuttelu kirjastoon, esineiden linkittyminen muihin olemassa oleviin kokoelmiin ja muiden kirjastojen seuraaminen saivat vain joko yhden tai kaksi mainintaa koko kyselyn vastauksissa. Näitä syitä ei siis

tämän kyselyn perusteella voida pitää kovin tärkeitä perusteluina lainattavien esineiden hankinnalle yleisesti.

Pelkän mainintojen yhteismäärän laskemisen ohella kiinnostava vertailu on myös se, kuinka monen eri kysymyksen kohdalla kukin teema mainittiin edes kerran. Tämä kertoo omalta osaltaan siitä, miten yleisenä jotakin tiettyä perustelua voidaan pitää lainattavien esineiden hankinnalle ylipäätään sen sijaan, että jokin perustelu keräisi vain määrällisesti paljon mainintoja kaikilta vastaajilta jonkin tietyn kategorian kohdalla.

Tutkimuksen kyselylomakkeella eroteltiin alun perin omiksi kategorioikseen 11 esinekategoriaa, joista viittä ei löytynyt mistään kyselyyn osallistuneiden vastaajien kirjastosta. Lisäksi yhden esinekategorian, tieto- ja viestintäteknologian, vastauksista ei tunnistettu yhtäkään teemaa. Kategorioiden ulkopuolisten esineiden perusteluita puolestaan kartoitettiin Muut esineet -kysymyksen kohdalla. Tutkimuksessa oli siis yhteensä kuusi kysymystä, joihin saaduista vastauksista koottiin erilaisten teemojen alle kuuluvia perusteluita. Seuraavaan taulukkoon on laskettu, kuinka monen kysymyksen kohdalla kukin teema mainittiin vastaajien perusteluissa edes kerran. Vertailun vuoksi taulukkoon on lisätty myös edellisestä taulukosta poimittu mainintojen määrä vastaajien perusteluissa yhteensä.

Taulukko 9: Teemojen mainintojen määrät yhteensä ja kuinka monen kysymyksen kohdalla teemat saivat vähintään yhden maininnan

Teemat	Mainintojen määrä yhteensä	Kuinka monen kysymyksen kohdalla teema mainittiin vähintään kerran
Hankittu asiakkaiden toiveesta	9	6
Asiakkaiden oletettu kiinnostus tai tarve	6	2
Aineistojen kysyntä	11	4
Harrastustoiminnan tukeminen	10	4
Itsensä kehittämisen tukeminen	8	4
Aineistojen hinta	17	6
Ekologisuus	4	3
Linkittyminen muihin aineistoihin	2	2
Kokoelmaan kuuluminen	6	2
Uusien asiakkaiden houkuttelu kirjastoon	1	1
Kirjaston sijainti	5	3
Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	8	3
Muiden kirjastojen seuraaminen	2	2

Tästä vertailusta huomataan, että mainintojen määrässäkin erityisesti esiin nousut aineistojen hinta saa myös laajasti mainintoja eri esineiden kohdalla – se mainitaan vähintään kerran jokaisen kuuden kysymyksen kohdalla. Ainoa toinen teema, joka mainitaan jokaisen kysymyksen kohdalla, on perustelu esineiden hankinnasta asiakkaiden toiveiden perustella. Tässä tarkastelussa asiakkaiden toiveet nousevat perusteluna ohi aineistojen kysynnän ja harrastustoiminnan tukemisen teemojen, vaikka ne saivat määrällisesti hieman enemmän mainintoja. Nekin mainitaan kuitenkin neljän kysymyksen kohdalla, samoin kuin asiakkaiden itsensä kehittämisen tukeminen.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa mainittiin yhteensä kahdeksan kertaa, mutta tässä vertailussa käy ilmi, että se sai mainintoja vain kolmen kysymyksen kohdalla. Nämä kysymykset käsittelivät liikuntavälineiden, soittimien ja muiden esineiden kategorioita. Tämän tutkimuksen perustella voitaisiin siis mahdollisesti tulkita, että yhteistyöllä muiden tahojen kanssa on vähemmän vaikutusta muiden kategorioiden esineiden hankintaan.

Myös esimerkiksi asiakkaiden oletettu kiinnostus tai tarve sai yhteensä kuusi mainintaa, mutta teema nousi kuitenkin esiin vain kahden kysymyksen kohdalla. Nämä kysymykset koskivat lautapelien sekä videopelien ja pelikonsolien kategorioita. Myös kokoelmaan kuulumista korostettiin vastaajien puolesta hankinnan perusteena kuusi kertaa, mutta vain samojen kahden pelikategorian kohdalla.

Kolmen kysymyksen kohdalla, eli puolessa tunnistettavia teemoja sisältäneitä vastauksia keränneistä kysymyksistä, nousivat esiin myös ekologisuuteen ja kirjaston sijaintiin liittyvät teemat. Määrällisesti ekologisuuden teema mainittiin yhteensä kuitenkin vain neljä kertaa, ja kirjaston sijainti viisi kertaa. Loput teemoista mainittiin vain kahden tai yhden kysymyksen kohdalla.

5.5 Kuinka kauan lainattavia esineitä on kuulunut kirjastojen valikoimiin

Kyselyn lopussa vastaajia pyydettiin vielä arvioimaan, kuinka kauan lainattavia esineitä ylipäättään on kuulunut heidän kirjastonsa kokoelmiin. Vastaajia pyydettiin antamaan oma arvionsa muutaman vuoden tarkkuudella. Arvionsa antoivat lopulta kaikki paitsi kaksi Vaara-kirjastojen vastaajaa ja yksi Helsingin kaupunginkirjaston vastaaja.

Vastausten keskiarvojen perusteella esineitä on ollut Helsingin kaupunginkirjaston vastaajien kirjastoissa kenties hieman kauemmin tarjolla. Helsingin kirjastolaisten keskiarvo oli noin kahdeksan vuotta ja seitsemän kuukautta, kun taas Vaara-kirjastolaisten keskiarvo oli noin kolme kuukautta vähemmän. Ero on hyvin pieni – tämän tuloksen perustella vaikuttaisi siltä, että lainattavien esineiden hankintaan olisi herätty vastaajien kirjastoissa lähes täysin samoihin aikoihin. Lasketut keskiarvot perustuvat kuitenkin vain vastaajien karkeisiin arvioihin.

Kun keskiarvo lasketaan kaikkien vastaajien kesken, saadaan ensimmäisten lainattavien esineiden hankinta-ajan arvioksi noin kahdeksan vuotta ja viisi kuukautta sitten. Lainattavien esineiden kohdalla ei siis ainakaan tämän tutkimuksen vastaajien arvioiden mukaan puhuta enää aivan uudesta ilmiöstä, vaikka esineiden kirjo onkin kenties monipuolistunut vasta myöhemmin. Tämän kyselyn kannalta tällä arviolla on merkitystä siksi, että yksi kolmasosa kyselyn vastaajista oli työskennellyt kirjastoalalla kahdeksan vuotta tai sitä lyhyemmän aikaa. Puolet Vaara-kirjastojen vastaajista oli työskennellyt kirjastoalalla vasta viisi vuotta tai sitä vähemmän. He eivät siis välttämättä ole olleet itse paikalla kaikkien esinekategorioiden ensihankinnan aikaan. Toisaalta kuten aiemminkin kyselyyn vastaajien taustatietoja pohdittaessa todettiin, tämä ei välttämättä tarkoita sitä, etteikö heillä kirjastoammattilaisina voisi kuitenkin olla asiasta käsitystä ja tämän tutkimuksen tarkoituksiin hedelmällisiä arvioita.

5.6 Sana on vapaa -osion antia

Kyselylomakkeen viimeisessä vastauskentässä vastaajia kannustettiin vielä halutessaan kirjoittamaan vapaasti omia ajatuksiaan lainattavien esineiden hankinnasta tai antamaan palautetta kyselystä (kts. liite 1). Tutkimuksen 18 vastaajasta puolet vastasi tähän vapaaehtoiseen kysymykseen. Helsingin kaupunginkirjaston työntekijöistä kaksi ja Vaara-kirjastojen työntekijöistä seitsemän jätti kohdan tyhjäksi.

Vastaajat nostivat osiossa esiin samoja perusteluiden teemoja, joita käsiteltiin myös eri esinekategorioiden kohdalla. Esimerkiksi ekologisuus ja jakamistalous tuotiin useammassa vastauksessa esiin:

”On hyvä, että kirjasto omalta osaltaan edistää jakamistaloutta.”

”Kierrätys, kestävä kehitys ja lainaaminen ovat kirjaston arvojen mukaista toimintaa. Kaikkea ei todellakaan kannata / ole järkevää hankkia omaksi.”

Toisaalta osa vastaajista käytti tämän tilaisuuden myös tuodakseen viimeisenä sananaan esiin esinelainaukseen liittyvää varautuneisuuttaan sekä toiveitaan siitä, että esineitä lisättäisiin kirjastojen kokoelmiin harkiten:

”On hyvä säilyttää maltti lainattavien esineiden hankinnassa ja tarjonnassa.”

”Jos kirjasto alkaa lainata myös kotitaloustavaroita ja työkaluja täytyy kaupunkien osoittaa tähän erillinen määräraha ja tila.”

”Toisaalta se on hieno juttu, että mennään kohti lainaustaloutta, mutta välillä ärsyttää, kun tuntuu siltä, että kirjastoon tungetaan kaikki mahdollinen tilpehööri lainattavaksi. Onko se loppujen lopuksi kirjaston tarkoitus?”

”Lainattavat esineet ovat hieno lisä kirjastojen kokoelmiin. Mutta toisaalta kaikki kirjastot eivät voi hankkia kaikkea, eikä tarvitsekaan. Lainattavien esineiden hankinnassa pitäisi huomioida kirjaston käyttäjäkunta, ja esimerkiksi onko esineitä helposti saatavilla muista kirjastoista.”

Näiden vastausten perusteella osa kyselyyn vastanneista kirjastojen työntekijöistä on esineiden lainauksen suhteen huolissaan kirjastojen resurssien riittävydestä. Ainakin viimeisen lainauksen perusteella yhtenä mahdollisena ratkaisuna voitaisiin nähdä kirjastojen välinen yhteistyö, mikä lieneekin jo erilaisia kirjastokimppoja ja yhteistoimialueita muodostaneille kirjastoille tuttua muiden aineistotyyppien osalta. Eräs vastaajista kehuikin omassa vastauksessaan juuri tätä:

”Meidän kirjastokimppamme on hyvä esinelainauksen kannalta, sillä vaikka oman kirjastomme kokoelmassa ei ole esim. soittimia, niin voimme aina maksutta varata niitä muista kirjastoista tänne. Esimerkiksi meillä oli viime vuonna käsityöiltoja, joiden vetäjä varasi toisesta kimppamme kirjastosta itselleen neulepuikkoja illoissa käytettäväksi.”

Varautuneisuudesta ja harkitsevan hankinnan peräänkuuluttamisesta huolimatta kukaan tämän kyselyn vastaajista ei ollut suoraan kieltämässä lainattavien esineiden lisäämistä osaksi kirjastojen kokoelmaa. Tähän tutkimukseen osallistuneet kirjastojen työntekijät vaikuttaisivatkin yleisesti ottaen suhtautuvan lainattavien esineiden tuloon vähintään jokseenkin myönteisesti, ainakin jos kirjaston resurssien riittävyteen kiinnitettäisiin hankinnassa tarpeeksi huomiota.

6 TULOSTEN POHDINTAA

Tässä luvussa pohditaan, kuinka hyvin tutkielmassa kootun ja analysoidun aineiston perusteella on mahdollista vastata aluksi esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Lisäksi luvussa eritellään ja koostetaan vielä yhteen analyysin mielenkiintoisimpia huomioita, ja verrataan tässä tutkimuksessa esiin nousseita lainattavien esineiden hankinnan perusteluita Michnikin ja Erikssonin (2014) samankaltaisen tutkimuksen tuloksiin Ruotsin yleisistä kirjastoista. Luvussa pohditaan myös tulosten yleistettävyyttä ja tutkimuksessa havaittuja heikkouksia ja vahvuuksia sekä pohditaan aiheita mahdollisille jatkotutkimuksille.

6.1 Millaisia vastauksia tutkimuskysymyksiin saatiin?

Tässä tutkimuksessa pyrittiin löytämään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Millaisia lainattavien esineiden aineistoja Vaara-kirjastojen kirjastoista ja Helsingin kaupunginkirjastosta tällä hetkellä löytyy?
- 2) Millaisin perustein Vaara-kirjastojen kirjastot ja Helsingin kaupunginkirjasto ovat perustelleet kunkin eri lainattavien esineiden aineistolajin lisäämistä kirjaston kokoelmiin?

Ensimmäiseen kysymykseen siitä, millaisia lainattavia esineitä tutkimukseen osallistuneiden vastaajien kirjastoista löytyi tutkimuksen tekohetkellä, on tämän aineiston perustella mahdotonta saada täydellisen esinelistan kattavaa vastausta. Tutkimukseen ei osallistunut vastaajia kaikista Vaara-kirjastojen kirjastoista ja Helsingin kaupunginkirjaston toimipisteistä. Lisäksi kaikki lainattavissa olleet esineet eivät välttämättä tulleet tutkimuksessa esille, jos ne eivät vastaajien tulkinnan mukaan selkeästi kuuluneet mihinkään tutkimuksen kategorioista ja jos vastaajat eivät oma-aloitteisesti tuoneet niitä Muut esineet -kategoriaa koskeneen kysymyksen kohdalla esiin.

Tästä huolimatta voidaan kenties esittää joitakin varovaisia arvioita erilaisten esineiden saatavuudesta yleisellä tasolla perustuen siihen, kuinka monesta kirjastosta tiettyjä esineitä oli tämän tutkimuksen vastaajaotoksen perusteella lainattavissa. Taide, vaatteet, puutarhanhoitovälineet, kotitaloustavarat ja lelut eivät esimerkiksi nousseet

tutkimuksessa esiin kertaakaan. Yksikään vastaaja ei kertonut kirjastonsa lainaavan kotilainaan näihin kategorioihin kuuluvia esineitä. Tästä voidaan päätellä, etteivät näiden kategorioiden esineet ole ainakaan verrattain kovin laajasti Vaara-kirjastoista ja Helsingin kaupunginkirjaston toimipisteistä lainattavissa. Samoin tieto- ja viestintäteknologiaksi luokiteltavia esineitä löytyi vain yhden vastaajan kirjastosta. Tämän kategorian kohdalla on tosin mahdollista, että esimerkiksi tietokoneita ja mobiililaitteita on laajemminkin tarjolla asiakkaiden käyttöön kirjaston tiloissa, mutta laitteita ei vain lainata ainakaan kovin yleisesti kotilainaan.

Videopelit ja pelikonsolit -kategorian esineitä puolestaan oli saatavissa kaikkien kahdeksantoista vastaajan kirjastoista, ja lautapelejä kaikkien paitsi yhden vastaajan kirjastoista. Näiden esineiden voidaan päätellä olevan varsin laajasti lainattavissa tutkimukseen osallistuneista kirjastoista. Työkaluja (4/18), liikuntavälineitä (12/18) ja soittimia (10/18) kertoi vaihtelevammin olevan saavissa vain osa vastaajista. Lisäksi suurin osa vastaajista nimesi ainakin yhden kategorioiden ulkopuolisen lainattavan esineen, jota heidän kirjastonsa tarjosi asiakaslainaan. Lainattavien esineiden valikoima siis vaihtelee, mutta tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaisi siltä, että esinelainaus on kuitenkin Vaara-kirjastoissa ja Helsingin kaupunginkirjastossa ainakin joidenkin esineiden suhteen laajasti tarjolla olevan palvelumuoto.

Toiseen kysymykseen siitä, millaisia perusteluita Vaara-kirjastojen kirjastot ja Helsingin kaupunginkirjasto ovat esittäneet kunkin lainattavien esineiden aineistolajin lisäämiselle kirjaston kokoelmiin, pystytään tämän tutkimuksen perustella vastaamaan laajemmin. Näitä perusteluita eriteltiin yksityiskohtaisesti edellisessä Aineiston analyysi -luvussa. Yhteenvetona tärkeimmistä eroavaisuuksista eri kategorioiden väliltä voidaan todeta, että lautapeliä sekä videopeliä ja pelikonsoleiden kategorioiden kohdalla oli tunnistettavissa määrällisesti eniten erilaisia teemoja, eli näiden kategorioiden esineitä perusteltiin monipuolisimmin erilaisin perustein. Molempien kategorioiden esineiden hankintaa perusteltiin yhteensä yhdeksän eri teeman alle sopivilla vastauksilla. Muista kategorioista Muut esineet -kysymyksen vastauksista oli tunnistettavissa kahdeksan eri teemaa, soittimille ja liikuntavälineille kuusi ja työkaluille vain neljä. Tunnistettujen teemojen määrä oli sitä suurempi, mitä useamman vastaajan kirjastoista esineitä oli lainattavissa eli kuinka moni kertoi kategorian esineille kyselyssä omia perusteluitaan.

Lautapelioiden kohdalla perusteluissa nousivat esiin erityisesti asiakkaiden oletettuun kiinnostukseen tai tarpeeseen pohjanneet perustelut, sekä seuraavaksi eniten aineistojen kysyntään, asiakkaiden toiveisiin, itsensä kehittämisen tukemiseen ja aineistojen hintaan liittyvät perustelut. Videopelioiden ja pelikonsolien hankinnan perusteluissa aineistojen hinta ja tätä kautta tasa-arvoisten mahdollisuuksien tukeminen nousi tärkeimmäksi perusteluksi. Aineistojen kysyntä ja kokoelmaan kuulumisen perustelut nousivat seuraavaksi tärkeimmiksi syiksi lisätä näitä aineistoja kokoelmiin. Aineistojen kuulumista kirjastojen kokoelmiin korostettiin perusteena vain näiden kahden pelikategorian kohdalla.

Molempien pelikategorioiden kohdalla aineistojen hankinta asiakkaiden toiveesta ja niiden korkeaan hintaan liittyvät perustelut tuotiin esiin huomattavasti useammin Vaara-kirjastojen työntekijöiden aloitteesta. Lautapelioiden kohdalla näitä teemoja ei mainittu kertaakaan Helsingin kaupunginkirjaston työntekijöiden toimesta, videopelioiden ja pelikonsolien kohdalla aineistojen hinta sai yhden maininnan myös Helsingin kaupunginkirjaston vastaajilta. Tätä voidaan pitää mielenkiintoisena eroavaisuutena Helsingin kaupunginkirjaston vastaajiin nähden, joskin kuten aiemmin todettiin, määrällinen vertailu eri suuruisten vastaajaryhmien välillä on ongelmallista.

Työkaluja oli tämän kyselyn vastaajien kirjastoista laajemmin saatavilla Helsingin kaupunginkirjaston puolelta, eikä Vaara-kirjastojen ainoan työkaluja tarjonneessa kirjastossa työskennelleen vastaajan vastauksista ollut tunnistettavissa yhtään erityistä teemaa. Helsingin kaupunginkirjaston vastaajat toivat hankintaperusteissaan yhtä usein esiin asiakkaiden toiveet, aineistojen hinnan, ekologisuuden ja kirjaston sijainnin. Tieto- ja viestintäteknologia -kategorian esineitä löytyi vain yhden vastaajan kirjastosta, eikä tämän vastaajan vastauksista ollut tunnistettavissa yhtään teemaa. Liikuntavälineiden hankinnan taustalta tärkeimmäksi syyksi nousi aineistojen hinta, ja seuraavaksi eniten mainintoja saivat aineistojen kysyntä, kirjaston sijainti ja uutena perusteluna yhteistyö muiden toimijoiden kanssa.

Kirjaston sijainti nousi teemana esiin vain liikuntavälineiden, työkalujen ja Muut esineet -kategorian kohdalla, ja vain Helsingin kaupunginkirjaston vastaajien vastauksissa. Tämä on mielenkiintoista sikäli, että Helsingin kaupunginkirjaston eri toimipisteet todennäköisesti sijaitsevat keskimäärin lähempänä toisiaan kuin Vaara-kirjastojen kirjastot. Kuitenkin Helsingin kirjastot vaikuttaisivat tämän kyselyn vastausten

perusteella kiinnittävän esineiden hankinnassa enemmän huomiota sijaintinsa mukaan profiloitumiseen.

Soitinten kategorian vastauksissa tärkeimmäksi perusteluksi mainintojen määrän mukaan nousi kirjaston asiakkaiden harrastustoiminnan tukeminen ja seuraavaksi tärkeimmäksi aineistojen hinta. Myös yhteistyö muiden toimijoiden kanssa nousi esiin vastauksista – tämä perustelu mainittiin kyselyssä vain soitinten, liikuntavälineiden ja Muut -esineet kategorian kohdalla. Tästä voidaan päätellä, että ainakin tämän kyselyn perusteella näiden kategorioiden esineet ovat kenties muita esinetyyppejä soveltuvampia kirjaston yhteistyökumppanuuksissa hyödynnettäväksi.

Kaikkia kyselyn lainattavia esineitä tarkasteltaessa määrällisesti eniten mainintoja saivat aineistojen hintaan ja kysyntään sekä asiakkaiden harrastustoiminnan tukemiseen liittyvät perustelut. Aineistojen hinta ja esineiden hankkiminen kirjastoon asiakastoiveiden perusteella mainittiin hankinnan perusteina jokaisen tunnistettavia teemoja sisältäneen kategorian kohdalla vähintään kerran.

6.2 Miten tulokset vertautuvat Michnikin ja Erikssonin tutkimukseen?

Michnikin ja Erikssonin (2014) Ruotsin yleisten kirjastojen johtajille suunnatussa tutkimuksessa tuli ilmi osittain samankaltaisia perusteluita lainattavien esineiden hankinnalle kuin mitä tämänkin kyselyn vastaajat toivat esiin. Yksittäisten esinekategorioiden suhteen samankaltaisuuksia vaikuttaisi olevan paljonkin. Molempien kyselyiden vastaajat esimerkiksi perustelivat videopelien lainausta sillä, että kaikilla olisi mahdollisuus pelata taloudellisesta tilanteesta riippumatta (Michnik & Eriksson 2014, 167). Pelejä perusteltiin molempien tutkimusten vastauksissa myös sillä, että lapset ovat nykyään pelaamisesta innostuneita, ja pelejä lainaamalla kirjastostakin saatiin lapsille houkuttelevampi (Michnik & Eriksson 2014, 167). Ruotsalaistutkimukseen verrattuna tämän tutkimuksen vastaajat katsoivat kuitenkin asiaa voimakkaammin siitä näkökulmasta, että pelien ottaminen kokoelmiin nähtiin lasten kiinnostuksen kohteisiin ja kysyntään reagoimisena. Uusien asiakkaiden houkuttelemisen kirjastoon mainittiin suoraan tässä tutkimuksessa vain kerran, kun taas ruotsalaistutkimuksessa tämä motiivi vaikuttaisi korostuvan aineistossa enemmän (Michnik & Eriksson 2014, 167). Michnikin ja Erikssonin tutkimuksen vastaajat mainitsivat myös pelien tuomisen kirjastoon

parantavan kirjaston imagoa (Michnik & Eriksson 2014, 167). Tällaisia perusteluita ei noussut esiin tässä tutkimuksessa.

Myös liikuntavälineiden lainaamista perusteltiin molemmissa tutkimuksissa tasa-arvon edistämällä ja välineiden tarjoamisella myös heille, joilla ei olisi itse varaa ostaa niitä. Samoin myös ajatus siitä, että kirjaston kautta välineitä olisi hyvä kokeilla, vaikka sitten innostuisikin ostamaan oman, nousi esiin liikuntavälineiden kohdalla molempien tutkimusten vastaajilta. (Michnik & Eriksson 2014, 167.) Lisäksi itsensä kehittämisen tukeminen sai molemmissa tutkimuksissa tämän kategorian kohdalla mainintoja, sillä liikuntavälineiden tarjoamisen kautta kirjaston tulkittiin pystyvän tukemaan asiakkaiden terveydestä huolehtimista (Michnik & Eriksson 2014, 167).

Työkalujen lainaamista perusteltiin molemmissa tutkimuksissa muun muassa sillä, ettei vähäiselle käytölle jääviä työkaluja olisi kannattavaa ostaa omaksi, vaan niiden lainaaminen on järkevämpää (Michnik & Eriksson 2014, 168). Michnik ja Eriksson tulkitsivat tämän perustelun pohjaavan kirjaston ulkopuolelta tuleviin odotuksiin ja tarpeisiin sen sijaan, että ne liittyisivät suoraan kirjaston omiin aktiviteetteihin tai tavoitteisiin. Työkalujen hankintaa ei tämän perustelun mukaan tehty erityisesti vähävaraisten asiakkaiden tukemiseksi, mikä olisi liittynyt kirjaston tavoitteeseen edistää tasa-arvoa, vaan muista syistä. (Michnik & Eriksson 2014, 168.) Michnik ja Eriksson eivät mainitse jakamistaloutta suoraan artikkelissaan, mutta perustelu voidaan liittää juuri jakamistalouden edistämiseen. Kuten aiemmin tämän tutkielman kirjastojen kokoelmatyön taustalla vaikuttavia asioita tarkastelleessa luvussa todettiin, jakamistalous ja ympäristöystävällisten toimintatapojen edistäminen voidaan toisaalta nähdä kirjaston omiin perinteisiin arvoihin linkittyvinä perusteluina, mutta toisaalta näihin tavoitteisiin liittyy myös paljon ulkoisia odotuksia ja paineita. Michnikin ja Erikssonin kritiikki tällaisia hankinnan perusteluita kohtaan voidaan siis nähdä tästä näkökulmasta aiheelliseksi.

Yleisesti ottaen ympäristön kannalta kestävään yhteiskuntaan ja ekologisuuteen liittyviä perusteluita nousi esiin molemmissa tutkimuksissa, mutta vaikuttaisi siltä, että Michnikin ja Erikssonin tutkimuksessa näitä tuotiin esiin enemmän. Molemmissa tutkimuksissa esimerkiksi kävi ilmi, että kirjastot lainasivat asiakkailleen energiankulutusmittareita. Ruotsalaistutkimuksessa vastaajat perustelivat tätä muun muassa sillä, että kirjastot pyrkivät näin auttamaan ihmisiä olemaan tietoisempia omasta energiankulutuksestaan ja

edistämään ympäristöystävällistä elämäntapaa. Tämän tutkimuksen vastaajat eivät tuoneet esiin tällaisia perusteluita energiankulutusmittareille, vaan niitä perusteltiin esimerkiksi yhteistyöllä paikallisen yrityksen kanssa, joka oli lahjoittanut mittareita kirjastolle. (Michnik & Eriksson 2014, 167.)

Ruotsalaisvastaajat toivat esiin myös esineiden hankkimisen kirjastoon erilaisia kirjaston henkilökunnan aktiviteetteja varten. Esimerkiksi iPadeja kerrottiin ainakin yhdessä kirjastossa tarvittavan henkilökunnan aktiviteettien hoitamiseen ja satulaukkujen hankintaa perusteltiin lukuharrastuksen edistämiseen liittyvien aktiviteettien järjestämisellä. (Michnik & Eriksson 2014, 167–168.) Tässäkin tutkimuksessa samankaltaisia argumentteja mainittiin muutaman kerran; esimerkiksi eräs vastaaja kertoi lainattavia neulepuikkoja käytetyn kirjaston järjestämissä käsityöilloissa. On mahdollista, että tällaista esineiden hyödyntämistä harrastetaan Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston tapahtumissa enemmänkin, mutta tätä puolta ei vain tuotu kyselyssä esiin. Esimerkiksi Muistat sie ja Tunnet sie -muistelulaukut mainittiin useamman kerran, mutta kukaan vastaajista ei kertonut tarkemmin, lainattiinko näitä muun muassa kaupungin vanhustyön ja museon kanssa yhdessä koottuja laukkuja vain käytettäväksi muiden järjestäjien tapahtumissa vai järjestivätkö kirjastot myös omia tapahtumiaan, joissa näitä laukkuja olisi hyödynnetty.

Toisaalta nämä lainattavien esineiden aktiviteeteissa hyödyntämiseen liittyvät perustelut kytkeytyvät usein myös yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa. Tämä hankintaperuste nousikin esiin molemmissa tutkimuksissa. Eräs tämän tutkimuksen vastaaja esimerkiksi kertoi alueen liikunnanohjaajan käyvän kirjastolla pari kertaa vuodessa opastamassa asiakkaille liikuntavälineiden käyttöä. Jotkin lainattavista esineistä oli myös saatu kirjastolle lahjoituksina ulkopuolisilta toimijoilta – esimerkiksi eräs kirjasto kertoi paikallisen kansalaisopiston tuoneen heille lainattavaksi kanteleen. Myös Michnikin ja Erikssonin tutkimuksessa todetaan erilaisten toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön olevan yleistä Ruotsin yleisille kirjastoille. Ruotsalaistutkimuksessakin kävi ilmi, että lainattavia esineitä lisättiin kirjastojen kokoelmiin näiden yhteistyökuvioiden osana tai seurauksena. Esimerkiksi eräässä kirjastossa oli hankittu kirjastolle lainattavia polkupyöriä yhdessä kunnan kanssa. (Michnik & Eriksson 2014, 168.)

Yhteenvetona vastaajiensa antamista lainattavien esineiden hankinnan perusteluista Michnik ja Eriksson summaavat, että tärkeimmiksi perusteluiksi nousivat kirjaston

tavoitteiden edistämiseen, aktiviteettien toteuttamiseen, uusien asiakkaiden houkuttelemiseen ja ulkopuolisiin odotuksiin tai päätöksiin vastaamiseen liittyvät perustelut (Michnik & Eriksson 2014, 169). Ulkopuolisiin päätöksiin vastaamisella tutkijat tarkoittavat esimerkiksi erään vastaajan perustelua, että sähkömittareita oli hankittu kirjastolle sen vuoksi, että kunnassa oli tehty asiasta poliittinen päätös (Michnik & Eriksson 2014, 168). Tällaista poliittisten päätöksien toteuttamiseksi tehtyä esineiden hankintaa ei tullut ilmi tätä tutkielmaa varten tehdyssä kyselyssä. Ulkopuolisiin odotuksiin vastaamiseksi voidaan kuitenkin laskea tässäkin tutkimuksessa esiin tulleet argumentit liittyen esimerkiksi jakamistalouden edistämiseen lainattavia työkaluja tarjoamalla. Voidaan myös pohtia, ovatko eri tahoilta lahjoituksina kokoelmiin saadut esineet eräänlaista ulkopuolista vaikuttamista kirjaston kokoelmiin. Eräs vastaaja esimerkiksi kertoi Suomen Voimisteluliiton lahjoittaneen kirjastolle muun muassa hyppynaruja sisältäneen temppekassin. Kirjasto ei olisi välttämättä itse hankkinut tällaista aineistoa kokoelmiinsa.

Kuten jo todettiin, tässä tutkimuksessa mainittiin uusien asiakkaiden houkuttelu kirjastoon vain kerran. Esimerkiksi asiakkaiden toiveisiin vastaaminen taas mainittiin usein ja se sai vähintään yhden maininnan jokaisen eri esinekategorian kohdalla – toisena vain kahdesta näin laajasti mainintoja saaneesta yksittäisestä perustelusta. Myös aineistojen kysyntä sai runsaasti mainintoja. Voidaankin pohtia, voisiko tämä ero johtua siitä, että Michnik ja Eriksson (2014) tekivät tutkimuksensa viisi vuotta sitten, kun lainattavat esineet olivat vielä uudempi asia Pohjoismaiden yleisissä kirjastoissa. Tämän tutkimuksen tekemisen aikaan vuonna 2019 lainattavien esineiden tarjonta kirjastoissa on jo useammille ihmisille tuttua, ja kuntalaiset osaavat toivoa esineitä paikallisen kirjastonsa kokoelmiin. Kenties Michnikin ja Erikssonin tehdessä tutkimustaan kirjastot vielä näkivät lainattavat esineet enemmän uutena ja innostavana, niiden imagoa kohottavana aineistona, jolla saattoi markkinoida kirjastoa laajemmalle käyttäjäkunnalle. Toinen mahdollinen selitys voisi olla se, että Ruotsin yleisten kirjastojen asenne asiakkaiden houkutteluun on kenties aktiivisempi, kun taas Suomessa – tai ainakin tämän kyselyn Vaara-kirjastoissa ja Helsingin kaupunginkirjastossa – kirjastot mahdollisesti herkemmin odottavat asiakkaiden hankintatoiveita ennen kokoelmiensa uudistamista. Tai hieman eri näkökulmasta katsoen, tämän tutkimuksen kirjastot ovat mahdollisesti suunnitelmallisempia sen suhteen, että uudetkin aineistot liittyisivät kirjaston tavoitteisiin pelkän uutuusarvon sijaan.

Michnik ja Eriksson suhtautuvatkin kriittisesti perusteluihin ulkopuolisiin odotuksiin vastaamisesta tai uusien asiakkaiden houkuttelemisesta uusilla lainattavilla aineistoilla, jos nämä aineistot eivät muuten liity kirjastojen tavoitteiden edistämiseen ja eivät siten tule osaksi yleisiä kirjastoja. Tällaisiin aineistoihin liittyy tutkijoiden mukaan riski siitä, että ne luovat kirjastoja harvemmin käyttäville vääränlaisia odotuksia kirjastojen suhteen, joita kirjastot eivät pysty täyttämään. Liian laajasti erilaisiin tarpeisiin vastaamiseen liittyy myös Michnikin ja Erikssonin mukaan fragmentaation riski. Kirjastojen ei heidän mukaansa tulisi pyrkiä olemaan ratkaisu kaikkeen, vaan niiden kannattaisi pohtia, mitkä tarpeet kuuluvat muiden organisaatioiden alueelle. (Michnik & Eriksson 2014, 169.)

Kirjaston tavoitteisiin ja aktiviteetteihin liittyvät argumentit puolestaan tulivat esiin myös tässä tutkimuksessa. Tämän tutkimuksen vastaajat mainitsivat kaikista perusteluista useimmin aineistojen hinnan. Hintaan liittyviä perusteluita mainittiin jokaisen tunnistettavia teemoja sisältäneen esinekategorian kohdalla. Tämä voidaan nähdä tasa-arvoisten mahdollisuuksien edistämisen tavoitteeseen liittyvänä argumenttina. Aineistojen kysynnän ja asiakkaiden toiveisiin vastaamisen ohella harrastustoiminnan ja itsensä kehittämisen tukeminen saivat seuraavaksi eniten mainintoja – nämä voidaan samalla tavoin liittää kirjaston tavoitteisiin. Etenkin muiden toimijoiden kanssa tehtyyn yhteistyöhön liittyvät argumentit taas liittyivät usein kirjaston aktiviteetteihin, vaikka muuten näihin liittyviä perusteluita tulikin tässä tutkimuksessa esiin harvemmin.

Michnikin ja Erikssonin (2014) tutkimuksen tulokset ovat vastaajien määrän ja kohderyhmän kattavuuden ansiosta tätä tutkimusta huomattavasti paremmin yleistettävissä. Tämän tutkimuksen tuloksista ei voida yleistää johtopäätöksiä kaikista Suomen yleisistä kirjastoista, vaan tulokset keskittyvät vain Vaara-kirjastoihin ja Helsingin kaupunginkirjastoon, ja näidenkin suhteen tuloksiin on suhtauduttava varauksin. Lisäksi Michnik ja Eriksson kohdistivat tutkimuksensa nimenomaan kirjastojen johtajille, ja heidän kysymysten ja esinekategorioidensa muotoilu oli osin erilainen. (Michnik & Eriksson 2014, 166.) Tutkimusten suora vertailu on siis hankalaa. On kuitenkin mielenkiintoista huomata, että tuloksista löytyy näinkin paljon samankaltaisuutta. Jatkotutkimuksia ajatellen olisikin kiinnostavaa tehdä yhtä laajasti Suomen yleiset kirjastot kartoittavaa tutkimusta myös täällä, jotta tuloksista voitaisiin tehdä perusteellisempaa vertailua.

6.3 Tutkimuksen heikkoudet ja vahvuudet

Tämän tutkimuksen tuloksien yleistettävyyttä heikentää vastaajien vähäinen määrä. Kyselyyn saatiin yhteensä vain 18 vastaajaa. Myös Vaara-kirjaston ja Helsingin kaupunginkirjaston vastaajaryhmien vertailukelpoisuus on heikko, sillä Vaara-kirjastoista oli kaksinkertainen määrä vastaajia eli 12 vastaajaa ja Helsingin kaupunginkirjastolta vain 6. Lisäksi useimpien kategorioiden kohdalla vastausten määrä jäi tätäkin alhaisemmaksi, sillä kaikkia erilaisia esineitä ei löytynyt jokaisen vastaajan kirjastosta. Esimerkiksi videopelit ja pelikonsolit -kategoriaan vastasivat kaikki 18 vastaajaa ja työkaluihin vain neljä vastaajaa. Kun kategorian esineiden perustelut perustuvat vain neljän vastaajan vastauksiin, vertailu muihin kategorioihin ja niiden suuremmalta vastaajajoukolta koostettuihin perusteluihin on haasteellista. Toisaalta kategorioiden välinen vaihtelu on sikäli luonnollista, että eri esinetyyppien saatavuudessa oli ennakoitavasti eroja kirjastojen välillä.

Kuten vastaajien taustatietoja käsittelevissä kappaleissa jo mainittiin, osa vastaajista oli myös työskennellyt kirjastoalalla ja nykyisessä kirjastossaan vasta verrattain lyhyen aikaa. Kun vastaajilta pyydettiin arviota siitä, kuinka kauan lainattavia esineitä oli ollut heidän kirjastossaan saatavilla, keskiarvoksi saatiin noin kahdeksan vuotta ja viisi kuukautta. Esimerkiksi Vaara-kirjastojen vastaajista puolet oli työskennellyt kirjastoalalla vasta viisi vuotta tai sitä vähemmän. Nämä vastaajat eivät siis ainakaan itse ole olleet osallisina kaikkien näiden esineaineistojen hankinnasta käytyihin keskusteluihin. Toisaalta sekään osa vastaajista, jotka olivat jo ensimmäisten esineiden hankinnan aikoihin töissä nykyisissä kirjastoissaan, eivät välttämättä itse ole suoraan työskennelleet kokoelmien hankinnan parissa. Toisaalta kuten kokoelmatyön luonnetta käsittelevissä kappaleissa tutkielman aluksi todettiin, kokoelmatyö on jatkuvaa kehitystyötä, ja eri aineistojen kunnosta, kierrosta ja esillepanosta huolehtiminen on kirjaston työntekijöille jokapäiväinen osa työtä. Tästä näkökulmasta esinetyypin alkuperäiseen hankintapäätökseen osallistumista ei voida pitää välttämättömänä edellytyksenä sille, että kyselyyn osallistuneilla kirjastoammattilaisilla voisi olla asiasta hyvin perusteltuja näkemyksiä.

Tutkimuksen toteuttamistapaan liittyy myös muita mahdollisia heikkouksia. On esimerkiksi mahdollista, että tutkimuksen vastaajiksi valikoitui erityisesti lainattavista esineistä kiinnostuneita vastaajia, jotka olivat motivoituneita vastaamaan kyselyyn.

Vastaajajoukko ei välttämättä ole edustava otos Vaara-kirjastojen ja Helsingin kaupunginkirjaston työntekijöistä keskimäärin. Ihannetapauksessa kyselyn osallistujat olisikin valittu satunnaisotannalla. Lisäksi kyselyn vastauksia läpikäydessä ilmeni, että kaikki vastaajat vaikuttivat suhtautuvan lainattavien esineiden tarjontaan yleisissä kirjastoissa enimmäkseen positiivisesti tai ainakin vain pienin esimerkiksi kirjaston resursseihin liittyvin varauksin. Osa vastaajista toi näitä kriittisempiä ajatuksiaan esiin lähinnä Sana on vapaa -osion vastauksissaan. Onkin mahdollista, että kyselyyn vastasi etenkin lainattaviin esineisiin myönteisesti suhtautuvia kirjastolaisia. Vaihtoehtoisesti kielteisesti suhtautuvat eivät välttämättä kokeneet voivansa tuoda näitä näkökantoja esille johtuen esimerkiksi kysymyksen asettelusta, jossa pyydettiin nimenomaa listaamaan lainattavien esineiden hankinnan perusteluita. Toisaalta kysymyksessä kyllä tarjottiin perusteluiden lisäksi myös mahdollisuus kertoa vastaajan omista mielipiteistä muodossa ”-- tai mitä mieltä itse olet [tietyn esinekategorian] tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?”

Kyselylomakkeen mahdollisiksi heikkouksiksi voidaan lukea myös valmiiden esinekategorioiden vajavaisuus, sillä Muut esineet -kysymykseen vastasi peräti 14 vastaajaa kaikista 18 osallistujasta. Monen vastaajan kirjastosta siis löytyi myös esineitä, jotka eivät heidän tulkintansa mukaan sopineet mihinkään valmiiksi tarjotuista kategorioista. Esimerkiksi käsityövälineitä löytyi useammankin vastaajan kirjastosta, ja nämä olisi kenties voinut sisällyttää omana kategorianaan itse kyselyyn. Toisaalta kategorioiden määräkin täytyi pitää rajallisena, jottei kyselylomakkeesta olisi tullut liian pitkää ja vaivalloista vastattavaa. Kaikkia erilaisia esineitä ei todennäköisesti olisi ollut mahdollista sisällyttää kategorioihin.

Osa kategorioista oli myös mahdollisesti vaikeatulkintaisesti nimetty, eivätkä vastaajat siksi sijoittaneet niin montaa esinettä näihin kategorioihin, vaan mainitsivat ne mieluummin Muut esineet -kysymyksen kohdalla. Esimerkiksi erään vastaajan mainitsema höyrypuhdistin olisi voinut kuulua kotitaloustavaroiden kategoriaan, mutta kenties termi ”kotitaloustavarat” oli liian epämääräinen. Eräs toinen vastaaja puolestaan sijoitti lainattavat pihapelit liikuntavälineiden kategoriaan, mikä voidaan tulkita hieman alkuperäisestä kategorian ideasta poikkeavaksi valinnaksi. Tällaiset vastaajien ja kyselylomakkeen laatijan termien tulkinnan väliset erot ovatkin voineet vaikuttaa kyselyn tuloksiin.

Kyselylomakkeen ohjeistuksissa oli myös tunnistettavissa vastausten johdattelun vaara, sillä vastaajille annettiin lomakkeen alun ohjeistuksissa esimerkkejä perusteluiden tyypeistä, joita muissa kirjastoissa oli käytetty (kts. liite 1). Muun muassa työkalujen lainaamisen ekologisuus sen sijaan, että jokainen joutuisi lainaamaan oman, mainittiin ohjeissa esimerkkinä kirjastojen arvomaailmaan pohjaavasta argumentista. Kyselylomakkeen ohjeistuksessa pyrittiin varmistamaan, että lainattavien esineiden määritelmä tuli vastaajille ymmärrettäväksi, ja että vastaajille oli selvää, mitä tutkimuksessa tarkoitettiin hankinnan perusteluilla. Tästä on kuitenkin vääjäämättä seurannut se riski, että lomakkeen ohjeistuksen muotoilu on saattanut vaikuttaa saatuihin vastauksiin. Sana on vapaa -osiossa tarjottiin vastaajille mahdollisuutta antaa kyselystä halutessaan palautetta, mutta vaikka vastaajista puolet jättikin joitain kommentteja tähän kysymyskenttään, kukaan ei kommentoinut itse kyselyä. Onkin mahdotonta sanoa, millä tavalla vastaajat itse kokivat kyselylomakkeen haastavuuden tai monitulkintaisuuden.

Tutkimuksen kannalta hyvänä asiana voidaan pitää sitä, että kyselyn suhteellisen pienestä osallistujamäärästä huolimatta vastaajiin lukeutui kirjastolaisia monesta eri kirjastosta ja samojen kirjastojen eri toimipisteistä. Vastaajien antamista taustatiedoista selviää, että he työskentelivät ainakin 9 eri kirjaston toimipisteessä – ja mahdollisesti useammassakin, sillä kaikki eivät yksilöineet toimipistettään kaupungin- tai kunnankirjastoa tarkemmin. Vaara-kirjastot ja Helsingin kaupunginkirjaston toimipisteet sisältävät varsin erilaisia kirjastoja, joilla on erilaiset asiakaskunnat, resurssit ja käytössä olevat tilat. Vastaajat myös työskentelivät kirjastoissaan vaihtelevilla nimikkeillä, ja olivat olleet kirjastoalalla ja töissä nykyisessä kirjastossaan vaihtelevan ajan. Tässä mielessä vastaajien taustat olivat varsin monipuoliset ja kyselyyn saatiin vastaajia, joilla oli potentiaalisesti hyvin erilaisia näkökulmia aiheeseen ja kirjastoalaan ylipäätään.

6.4 Ideoita jatkotutkimuksiin

Tässä tutkimuksessa keskityttiin lainattavien esineiden hankinnan perusteluihin, ja samasta aiheesta riittäisi vielä ainesta laajempiinkin lisätutkimuksiin. Jatkossa muita mielenkiintoisia aiheita lainattaviin esineisiin liittyen voisivat olla myös esimerkiksi todellisen määrällisen kartoituksen tekeminen siitä, millaisia lainattavia esineitä Suomen yleisistä kirjastoista on tällä hetkellä saatavissa. Tällainen tutkimus kannattaisi toteuttaa jollain muulla tavalla kuin kyselylomakkeella – esimerkiksi verkkokirjastojen kautta

tarjontaa kartoittamalla. Näin voitaisiin saada parempi käsitys lainattavien esineiden tarjonnan laajuudesta ja monipuolisuudesta. Myös esimerkiksi lainattavien esineiden lainausmäärät olisivat kiinnostava tutkimusaihe.

Lainattavien esineiden nykyisen tilanteen lisäksi olisi erityisen mielenkiintoista tehdä lisätutkimusta myös niiden tulevaisuudesta. Aikovatko kirjastot jatkossa hankkia lisää erilaisia esineitä? Vai näkevätkö kirjastot lainattavat esineet ohimenevänä trendinä? Jos esineet ovat tulleet jäädäkseen, tulisiko niidenkin hankintamääriä alkaa suunnitella kirjaston palvelualueen väestörakenteen perusteella, niin kuin joidenkin muiden aineistojen suhteen jossain määrin tehdään? Esimerkiksi jos kirjastot päättäisivät tukea eläkeläisten liikkumista tai lasten musiikkiharrastusta, voitaisiinko liikuntavälineiden ja soitinten määriä suhteuttaa jatkossa alueen väestöpohjan mukaisesti? Olisi mielenkiintoista selvittää kirjastolaisten näkemyksiä näistä kysymyksistä.

6.5 Loppusanat

Vaikka tätä tutkimusta ei voidakaan rajallisen vastaajajoukon vuoksi pitää muihin kirjastoihin yleistettävänä tutkimustuloksena, ovat vastaajien esiin tuomat esineiden perustelut kuitenkin mielenkiintoista luettavaa. Lainattavia esineitä perustellaan monipuolisin argumentein hieman kirjastosta, kirjastolaisesta ja esinetyypistä riippuen. Esineitä kuitenkin pidettiin tämän tutkimuksen vastaajien keskuudessa yleisesti ottaen nimenomaan perusteltuina hankintoina.

Lainattaville esineille olisi kysyntää, mikä käy ilmi siitäkin, että useissa maissa toimii erilaisia maksullisia esineiden lainauspalveluita. Myös tässä kyselyssä asiakkaiden toiveisiin ja kysyntään vastaaminen nousivat tärkeiksi esineiden hankinnan syiksi. Yleisten kirjastojen kannattaa kuitenkin oman näkemykseni mukaan lähteä liikkeelle siitä, mikä on toiminnan ydin ja mitkä ovat ne tavoitteet, joita kirjasto haluaa edistää. Jos lainattavat esineet tukevat näitä tavoitteita, niihin kannattaa suhtautua avoimesti ja lähteä rohkeasti omien resurssien puitteissa kokeilemaan. Kirjastot toimivat kansalaisyhteiskunnan ja julkisten organisaatioiden rajapinnassa, ja niihin kohdistuu paljon odotuksia esimerkiksi jakamistalouden asialle omistautumisen suhteen. Kirjastolla on kuitenkin omat ensisijaiset tavoitteensa, joiden edistämisessä Suomen yleiset kirjastot ovat maailmankin mittakaavassa erityisen menestyksekkäitä. Kaikkea ei kirjastojen kannata ottaa kannettavaksi omille harteilleen – eivätkä kirjastot tähän nykyisten

resurssiensa puitteissa pystyisikään – vaan yhteiskunnan on reagoitava ilmastonmuutoksen kaltaisiin suuria muutoksia vaativiin haasteisiin yhdessä.

Tällä hetkellä lainattavat esineet muodostavat edelleen vain hyvin pienen osuuden kaikista kirjastojen kokoelmista. Trendi vaikuttaisi kuitenkin kulkeneen siihen suuntaan, että esineiden kokoelma jatkaisi monipuolistumistaan yhä useammassa kirjastossa. Tuleekin olemaan mielenkiintoista seurata lainattavien esineiden tarjonnan kehitystä, joka tuntuu kiinnostavalla tavalla kietoutuvan siihen, millä tavalla kirjastojen rooli ylipäättään tulevaisuudessa nähdään.

LÄHTEET

About Share Shed. <<https://www.shareshed.org.au/about>> (käytetty 1.10.2019).

Aineistolaji: Esine. Piki.verkkokirjasto.fi.

<https://piki.verkkokirjasto.fi/web/arena/search?p_p_id=searchResult_WAR_arenaportlets&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=3&_searchResult_WAR_arenaportlets__wu=%2FsearchResult%2F%3Fwicket%3Ainterface%3D%3A0%3AsearchResultPanel%3AcontainerNavigatorBottom%3AnavigatorBottom%3Afirst%3A35%3AILinkListener%3A%3A> (käytetty 23.10.2019).

Aineistotyyppi: Esine. Eepos.finna.fi.

<<https://eepos.finna.fi/Search/Results?filter%5B%5D=%7Eformat%3A%220%2FPhysicalObject%2F%22&filter%5B%5D=%7Ebuilding%3A%221%2FEepos%2F1%2F%22&hiddenFilters%5B%5D=-building%3A%221%2FNLF%2Farto%2F%22&join=AND&bool0%5B%5D=AND&lookfor0%5B%5D=&type0%5B%5D=AllFields>> (käytetty 23.10.2019).

Aineistotyyppi: Esine. Vaara.finna.fi.

<<https://vaara.finna.fi/Search/Results?sort=relevance&bool0%5B%5D=AND&lookfor0%5B%5D=&type0%5B%5D=AllFields&lookfor0%5B%5D=&type0%5B%5D=AllFields&join=AND&filter%5B%5D=~format%3A%220%2FPhysicalObject%2F%22&limit=20>> (käytetty 26.5.2019).

Aineistotyyppi: Esine. Vaski.finna.fi.

<<https://vaski.finna.fi/Search/Results?sort=relevance&bool0%5B%5D=AND&lookfor0%5B%5D=&type0%5B%5D=AllFields&lookfor0%5B%5D=&type0%5B%5D=AllFields&join=AND&filter%5B%5D=%7Eformat%3A%220%2FPhysicalObject%2F%22&limit=20>> (käytetty 30.9.2019).

Alava, J. 2015. Kirjasto pelissä: pelit ja pelaaminen Suomen yleisissä kirjastoissa.

Tampereen yliopisto. Informaatitieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma.

<<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201506251840>> (käytetty 4.10.2019).

All items. SHARE - A Library of Things. <<https://sharefrome.org/things/>> (käytetty 30.9.2019).

Booky.fi uskoo kirjastoihin – osti valtaosan BTJ Finlandista. 2017. Markkinointi & Mainonta. <<https://www.marmai.fi/uutiset/bookyfi-uskoo-kirjastoihin-osti-valtaosan-btj-finlandista/73f890a0-29e6-3bad-9fc7-8b58d1959a6f>> (käytetty 23.10.2019).

Co děláme. <<https://www.libraryofthings.cz/co-delame/>> (käytetty 1.10.2019).

Cottrell, M. 2013. Toy Libraries: A Place to Play. American Libraries. <<https://americanlibrariesmagazine.org/2013/12/03/toy-libraries-a-place-to-play/>> (käytetty 27.9.2019).

Eloranta, K. 2009. Yleisten kirjastojen musiikkitoiminnan vaihteita. Teoksessa Ilkka Mäkinen (toim.) Suomen yleisten kirjastojen historia. Helsinki: BTJ Finland Oy, 613–656.

Haapala, R. 2016. Lappeenrannan kirjasto teki uuden aluevaltauksen – nyt voi lainata polkupyöriä. <<https://www.lappeenrannanuutiset.fi/artikkeli/404527-lappeenrannan-kirjasto-teki-uuden-aluevaltauksen-nyt-voi-lainata-polkupyoria>> (käytetty 25.10.2019).

Hackerspaces and Makerspaces in Finland. Hacklab.fi. <<https://hacklab.fi/kaupungit.html>> (käytetty 30.9.2019).

Hakutulokset termille esine. Haku.helmet.fi. <https://haku.helmet.fi/iii/encore/search/C__S%28esine%29%20f%3Aq%20c%3A5__Orightresult__U?lang=fin&suite=cobalt> (käytetty 26.5.2019).

History of Toy Libraries Internationally. Toy Library Federation of New Zealand. <<https://www.toylibrary.co.nz/about-us/history-toy-libraries/>> (käytetty 27.9.2019).

How it works. <<https://sharingdepot.ca/how-it-works/>> (käytetty 30.9.2019).

Johnson, P. 2004. Fundamentals of Collection Development & Management. Chicago: American Library Association.

Kaarimaa, E. 2015. Kirjastossa vihertää - Kestävä kehitys, palvelut ja puutarhat yleisessä kirjastossa. Tampereen yliopisto. Informaatiotieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201601201094>> (käytetty 7.10.2019).

Karjalainen, M. 2011. Vallilan ja Viikin kirjastot välittävät nyt tavaralainoja. <<https://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/41913-vallilan-ja-viikin-kirjastot-valittavat-nyt-tavaralainoja>> (käytetty 1.10.2019).

Kirjasto on jakamistalouden suunnannäyttävä. Helmet. <[https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Kirjasto_on_jakamistalouden_suunnannaytt\(186091\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Kirjasto_on_jakamistalouden_suunnannaytt(186091))> (käytetty 24.10.2019).

Kirjasto on pelin paikka. Helmet. <[https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Kirjasto_on_pelin_paikka\(22949\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Kirjasto_on_pelin_paikka(22949))> (käytetty 27.9.2019).

Kuinoma lyhyesti. <<https://www.kuinoma.fi/node/46735>> (käytetty 1.10.2019).

Kuinoman käyttöehdot. <<http://www.kuinoma.fi/kayttoehdot>> (käytetty 1.10.2019).

Kulttuuri ja vapaa-aika. Kirjastot. <<https://www.hel.fi/kulttuurin-ja-vapaa-ajan-toimiala/fi/palvelut/kirjastot/>> (käytetty 26.5.2019).

Kuosmanen, A., päivämätön. Kirjasto tekee tunnetuksi itse tekemisen kulttuuria. Helmet. <[https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Asta_Kuosmanen_Marttaliitto_ry_Kirjasto_\(185844\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Asta_Kuosmanen_Marttaliitto_ry_Kirjasto_(185844))> (käytetty 2.10.2019).

Lahti, V., päivämätön. Kirjasto toimii jakamistalouden alustana. Helmet. <[https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/VesaMatti_Lahti_Sitra_Kirjasto_toimii_ja\(185845\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/VesaMatti_Lahti_Sitra_Kirjasto_toimii_ja(185845))> (käytetty 2.10.2019).

Lainattavat esineet. Helmet. <https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Lainattavat_esineet> (käytetty 24.10.2019).

Laki yleisistä kirjastoista (29.12.2016/1492). Finlex. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>> (käytetty 13.9.2019).

Liity jäseneksi. Tampere Hacklab. <<https://tampere.hacklab.fi/pages/yhdistys/j%C3%A4senyys/>> (käytetty 30.9.2019).

- Linnanvuori, E., päiväämätön. Kirjasto on kestävä elämän olohuone. Helmet. <[https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Essi_AarnioLinnanvuori_WWF_Kirjasto_on_k\(185843\)>](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Essi_AarnioLinnanvuori_WWF_Kirjasto_on_k(185843)>) (käytetty 2.10.2019).
- Makerspace Tekomo. <<https://www.tampere.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kirjastot/asiakaskoneet-ja-laitteet/makerspace-tekomo.html>> (käytetty 30.9.2019).
- Manninen, J. 2016. Kirjastoista voi Pirkanmaalla lainata paljon muutakin kuin kirjoja ja lehtiä – esimerkiksi ukulelen. <<https://www.aamulehti.fi/a/23938876>> (käytetty 23.10.2019).
- Massis, B. 2013. From iPads to fishing rods: checking out library materials. *New Library World* 114 (1), 80–83.
- Matilainen, I. 2017. Ukulelet ovat jatkuvasti lainassa. <<https://www.viikkosavo.fi/ukulelet-ovat-jatkuvasti-lainassa/>> (käytetty 24.10.2019).
- Michnik, K., & Eriksson, C. 2014. Non-traditional library collections – in digital and other worlds. *Interlending & document supply* 42 (4), 165–170.
- Miettunen, M. 2019. Musiikkikokoelmat 2020. <<https://kirjajasatama.espoonkirjastot.fi/kirjaston-toiminta-ja-tulevaisuus/musiikkikokoelmat-2020/>> (käytetty 26.9.2019).
- Ompun paja. Helmet. <[https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Ison_Omenan_kirjasto/Ison_Omenan_omat/Ompun_Paja\(99291\)>](https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Ison_Omenan_kirjasto/Ison_Omenan_omat/Ompun_Paja(99291)>) (käytetty 30.9.2019).
- O nas. <<https://www.knjiznicareci.si/o-nas/>> (käytetty 1.10.2019).
- Oodin toinen kerros on tekemisen tila. Helmet. <[https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Keskustakirjasto_Oodi/Kaupunkiverstas/Oodin_toinen_kerros_on_tekemisen_tila\(176795\)>](https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Keskustakirjasto_Oodi/Kaupunkiverstas/Oodin_toinen_kerros_on_tekemisen_tila(176795)>) (käytetty 30.9.2019).
- Pajat ja verstaat. Helmet. <https://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Pajat_ja_verstaat> (käytetty 30.9.2019).

- Pekkanen, T. 2012. Lautapelejä kirjastossa. Lautapeliopas.
<<http://www.lautapeliopas.fi/uutiset/lautapeleja-kirjastossa/>> (käytetty 27.9.2019).
- Pelit kirjastossa. Kirjastot.fi. <https://www.kirjastot.fi/pelit/pelit-kirjastossa?language_content_entity=fi> (käytetty 25.10.2019).
- Porakone. Haku.helmet.fi.
<https://haku.helmet.fi/iii/encore/record/C__Rb2153764__S%28porakone%29__Oright result__U__X6?lang=fin&suite=cobalt> (käytetty 24.10.2019).
- Pullo, H. 2019. Suomalaista maker-kulttuuria ennen ja nyt!.
<<https://www.verke.org/blog/suomalaista-maker-kulttuuria-ennen-ja-nyt/>> (käytetty 30.9.2019).
- Purdy, L. 2015. UK's first 'share shop' opens for business.
<<https://www.positive.news/economics/uks-first-share-shop-opens-for-business/>> (käytetty 30.9.2019).
- Rauhala, T. 2013. Seinäjoella kirjaston valikoima ei rönnyile.
<<https://www.seinajoensanomat.fi/artikkeli/128100-seinajoella-kirjaston-valikoima-ei-ronnyile>> (käytetty 23.10.2019).
- Rekilä, L. 2016. Pelit kirjastossa: Yleisten kirjastojen pelitapahtumien kartoitus. Oulun ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201605178241>> (käytetty 4.10.2019).
- Sahavirta, H., päiväämätön. Kirjaston tärkein tehtävä on turvata pääsy tietoon. Helmet.
<[https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Harri_Sahavirta_Kirjaston_tarkein_tehtav\(185842\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Vinkit/Harri_Sahavirta_Kirjaston_tarkein_tehtav(185842))> (käytetty 2.10.2019).
- Salmi, E. 2019. Pääkirjasto Metsosta voi nyt lainata kausikortteja.
<https://www.tampere.fi/tampereen-kaupunki/ajankohtaista/tiedotteet/2019/10/21102019_2.html> (käytetty 23.10.2019).
- Snow, R. 1996. Wasted words: The written collection development policy and the academic library. *The Journal of Academic Librarianship* 22 (3), 191-194.

- So funktioniert. <<https://leila-leipzig.de/so-funktioniert/>> (käytetty 1.10.2019).
- Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Kokoelmat, Kunta, 2018.
<<https://tilastot.kirjastot.fi/?orgs=2&years=2018&stats=33%2C183#results>> (käytetty 27.9.2019).
- Söderholm, J. 2016. Borrowing tools from the public library. *Journal of Documentation* 72 (1), 140–155.
- Tilastot. Pohjois-Karjala.fi. <<https://www.pohjois-karjala.fi/tilastot>> (käytetty 26.5.2019).
- Tool Lending Libraries. <<https://sustainableconsumption.usdn.org/initiatives-list/tool-lending-libraries>> (käytetty 30.9.2019).
- Tool Lending Library - a Brief History. Berkeley Public Library. <<https://www.berkeleypubliclibrary.org/locations/tool-lending-library/tool-lending-library-brief-history>> (käytetty 27.9.2019).
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vaara-kirjastot. Vaara.finna.fi. <<https://vaara.finna.fi/Content/kirjastot>> (käytetty 26.5.2019).
- What is Share?. Sharefrome.org. <<https://sharefrome.org/>> (käytetty 30.9.2019).
- Wilén, R., & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Yleisten kirjastojen laatusuositus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:20. Helsinki: Yliopistopaino. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-956-1>> (käytetty 17.9.2019).
- Yleistietoa Helsingistä. Helsingin kaupunki. <<https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/tietoa-helsingista/yleistietoa-helsingista/>> (käytetty 26.5.2019).

LIITE 1: KYSELYLOMAKE

Kyselytutkimus: Lainattavat esineet yleisessä kirjastossa

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaiset perusteet ja syyt ovat innostaneet yleisiä kirjastoja hankkimaan erilaisia lainattavia esineitä kokoelmiinsa.

Lainattavilla esineillä tarkoitetaan tässä kyselyssä kaikkia kirjastosta kotiin lainattavia ei-kirjallisia materiaaleja, kuten esimerkiksi työkaluja, pelejä ja liikuntavälineitä. Musiikki ja muut äänitteet, videot ja DVD- ja Blu-ray-levyt on rajattu kyselyn ulkopuolelle jo useimmille kirjaston asiakkaille tuttuina aineistoina.

Esineiden hankinnan perusteiksi on muissa vastaavissa tutkimuksissa ehdotettu esimerkiksi ajatusta uusien asiakkaiden houkuttelemisesta kirjastoon. Muita perusteita ovat olleet esimerkiksi kirjaston arvomaailmaan pohjaavat argumentit, kuten harvemmin tarvittavien työkalujen lainaamisen ekologisuus sen sijaan, että jokainen joutuisi hankkimaan itselleen oman. Kuntalaisten harrastusmahdollisuuksien tukeminen on myös nähty tasa-arvoa edistävänä palveluna. Esineiden hankinnat ovat myös voineet liittyä kirjaston yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävään toimintaan.

Tutkimusaineisto kerätään Tampereen yliopistossa suoritettavaa informaatiotutkimuksen pro gradu -tutkielmaa varten.

TAUSTATIEDOT

Mikä on kirjastosi?

Kuinka kauan olet työskennellyt tässä kirjastossa?

Kuinka kauan olet työskennellyt kirjastoalalla?

Mikä on tehtävänimikkeesi ja missä tehtävissä työskentelet kirjastossa?

KYSYMYKSET

Kerro seuraavaksi kunkin kategorian kohdalla, kuuluuko kirjastosi kokoelmiin kyseiseen kategoriaan kuuluvia esineitä. Jos vastaat kyllä, pääset seuraavaksi vastaamaan, millaisin esimerkiksi kirjaston kokoelmapolitiikkaan, asiakashankintaan, kuntalaisten harrastustoiminnan tukemiseen tai arvoihin pohjaavin perusteisiin nojaten kyseisten lainattavien esineiden hankintaa perusteltiin.

Jos et tiedä tai muista alkuperäistä ajatusta kyseisten esineiden hankinnan taustalla, kerro oma arviosi siitä, millaisin syin kyseisten esineiden hankintaa voidaan mielestäsi perustella.

Taide

Voiko kirjastostanne lainata kotiin taidetta kuten esimerkiksi maalauksia?

(Jos vastaaja vastasi tähän kysymykseen ”Ei” hän siirtyi lomakkeella automaattisesti suoraan seuraavaan kategoriaan. Jos vastaaja vastasi tähän ”Kyllä”, lomakkeelta aukesi hänelle tätä kategoriaa koskevien esineiden hankinnan perusteita koskeva kysymys. Sama toistui jokaisen kategorian kohdalla.)

Millaisin perustein taiteen hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet taiteen tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?

Vaatteet

Voiko kirjastostanne lainata kotiin vaatteita, kuten esimerkiksi lasten naamiaisasuja?

Millaisin perustein vaatteiden hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet vaatteiden tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?

Lautapelit

Voiko kirjastostanne lainata kotiin lautapelejä?

Millaisin perustein lautapeliä hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet lautapeliä tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?

Videopelit ja pelikonsolit

Voiko kirjastostanne lainata kotiin videopelejä tai pelikonsoleita?

Millaisin perustein videopelien tai pelikonsolien hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet videopelien tai pelikonsolien tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?

Työkalut

Voiko kirjastostanne lainata kotiin työkaluja?

Millaisin perustein työkalujen hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet työkalujen tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?

Puutarhanhoitovälineet

Voiko kirjastostanne lainata kotiin puutarhanhoitovälineitä?

Millaisin perustein puutarhanhoitovälineiden hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet puutarhanhoitovälineiden tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?

Kotitaloustavarat

Voiko kirjastostanne lainata kotiin kotitaloustavaroita, kuten esimerkiksi leivontavuokia?

Millaisin perustein kotitaloustavaroiden hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet kotitaloustavaroiden tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?

Tieto- ja viestintäteknologia

Voiko kirjastostanne lainata kotiin tieto- ja viestintäteknologiaa, kuten esimerkiksi iPadeja?

Millaisin perustein tieto- ja viestintäteknologian hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet tieto- ja viestintäteknologian tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?

Liikuntavälineet

Voiko kirjastostanne lainata kotiin liikuntavälineitä?

Millaisin perustein liikuntavälineiden hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet liikuntavälineiden tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?

Lelut

Voiko kirjastostanne lainata kotiin leluja?

Millaisin perustein lelujen hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet lelujen tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?

Soittimet

Voiko kirjastostanne lainata kotiin soittimia?

Millaisin perustein soitinten hankkimista kirjastoonne on mielestäsi perusteltu, tai mitä mieltä itse olet soittimien tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa?

Muut esineet

Tässä kohdassa voit kertoa, mitä muita esineitä kokoelmistanne mahdollisesti löytyy, ja miten näiden esineiden hankintaa perusteltiin tai mitä mieltä itse olet näiden esineiden tarjoamisesta osana kirjastonne kokoelmaa. Voit myös jättää kohdan tyhjäksi ja siirtyä eteenpäin valitsemalla Seuraava.

LOPUKSI

Muistatko tai osaatko arvioida, kuinka kauan kirjastonne kokoelmaan on kuulunut erilaisia lainattavia esineitä? Voit halutessasi antaa oman arviosi muutaman vuoden tarkkuudella.

Sana on vapaa

Tähän voit lopuksi vapaasti kirjoittaa omia ajatuksiasi lainattavien esineiden hankinnasta tai antaa palautetta tästä kyselystä.